

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΑ

	ΟΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΞΑΝΑΚΥΒΕΡΝΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛ- ΛΑΔΑ
Ι. ΚΑΡΑΒΙΔΑ :	ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΙΙ. ΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ «ΤΡΟΠΗΣ» ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΜΑΣ
Κ. Δ. ΠΕΤΡΟΥ :	ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ
JOHN FISHER :	Ο ΚΟΣΜΟΣ ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΕΤΑΙ
Γ. ΣΤΡΑΝΙΩΤΗ :	ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ
Ε. Π. ΚΕΡΧΟΥΛΑ :	«ΟΙ ΣΛΑΒΟΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ» ΤΟΥ κ. Δ. ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ
Δ Ε Λ Τ Ι Ο :	Η ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΡΩΣΙΑ — Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟ ΑΦΡΙΚΗ—Η ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ κ. Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑ —ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛ. ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΕΡΥΘΡΟ ΣΤΑΥΡΟ — Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΚΑ- ΘΗΓΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ—ΒΟΡΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ — ΑΚΑΤΑΝΟΗΤΗ ΕΠΙΕΙΚΕΙΑ ΑΠΕ- ΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΔΟΣΙΛΟΓΩΝ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Α' ΧΡΟΝΟΣ = ΑΡΙΘ. 18-19 = ΑΘΗΝΑ = ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1945

ΟΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΞΑΝΑΚΥΒΕΡΝΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ὁ σάλευς ἄρχισε στὰ 1933 μὲ τὴ μανία νὰ δημιουργηθῆ ἀντιβενιζελικό κράτος καὶ τὴν ἀπόπειρα τῶν κυβερνητικῶν νὰ δολοφονήσουν τὸν ἀρχηγὸ τῆς ἀντιπολιτεύσεως· πήρε τὴ μεγαλύτερη δύναμή του κάτω ἀπὸ τὴ φαινομενικὴ ἡρεμία τῆς φασιστικῆς δικτατορίας, ξέσπασε στὴν ἐποχὴ τῆς κατοχῆς στὴν Αἴγυπτο καὶ ἐδῶ καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὶς δυὸ μεγάλες ταλαντεύσεις τοῦ Κ. Κ. Ε. καὶ τῆς βασιλικῆς Χ, κάνει ἡ χώρα μας μὲ τὴ σημερινὴ Κυβέρνηση τὸ πρῶτο βῆμα πρὸς τὴν πολιτικὴ ὁμαλότητα καὶ τὴ λύση τῶν μεγάλων μας ζητημάτων. Εἶναι κυβέρνησις δημοκρατικὴ, ἔχει κύρος καὶ προπάντων φρόνησι, ποῦ ἡ ἔλλειψή της τόσο μᾶς στοίχισε στὰ 1920. Γιὰ νὰ μὴ πάθουμε τὰ ἴδια, ἔπρεπε πρῶτα-πρῶτα νὰ ταχτοποιήσουμε τὶς σχέσεις μας μὲ τοὺς συμμάχους. Αὐτὴ τὴ θεμελιώδη σημασία ἔχει ἡ σημερινὴ Κυβέρνησις. Ἡ ἀποστολὴ της βρίσκεται στὸ νὰ ἀποδειχθῆ δημοκρατικὴ.

Οἱ ἑαμικοί καὶ οἱ λαϊκοὶ ἀπέχουν γιατί δὲν ἔχουν τὴν κοινὴ λογικὴ καὶ φρόνησι· δὲν τοὺς ἀρέσει ὁ μέσος δρόμος καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ἐπικίνδυνοι. Ἄν ἔκριναν τὰ πράγματα ἀπὸ ἀντικειμενικοὺς ὅρους καὶ ὄχι ἀπὸ πληροφορίες τῆς προτιμῆσεώς των, θὰ ἔβλεπαν ὅτι οἱ Ἄγγλοι οὔτε τὸ ἑαμικὸ οὔτε τὸ βασιλικὸ καθεστῶς θὰ ὑπεστήριζαν· οὔτε θὰ παρέσυραν τὸ λαὸ σὲ ἀντιαγγλικὰ αἰσθήματα· θὰ ἔβλεπαν, ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἔχουν ἐδῶ συμφέροντα ζωῆς κοινὰ μὲ μᾶς καὶ ὅτι ἔχουν ἀναλάβει ὑποχρεώσεις· βρίσκονται ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ ὄχι ἀπὸ τὶς προτιμήσεις των στὴν ἀνάγκη νὰ κάμουν ἐδῶ ὀρισμένη πολιτικὴ. Οἱ Λαϊκοὶ ἔβλαψαν, γιατί παρασυρθῆκαν ἀπὸ τοὺς ἄκρους τοῦ κόμματός των καὶ ἔκαμαν τὸ λαὸ νὰ πιστέψῃ, ὅτι οἱ Ἄγγλοι θὰ ἀκολουθοῦσαν τὴν ἀντίθετη πολιτικὴ. Οἱ ἄκροι λαϊκοὶ ἔπασχαν καὶ πάσχουν ἀπὸ πολιτικὴ ἀναξιοτήτα. Ἡ φράσις εἶναι βαρύνουσα, ἀλλὰ ἀληθινὴ. Δὲν λείπει ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς ὁ πατριωτισμὸς, οὔτε ἡ εὐφυΐα. Ἡ ἰδεολογία ὅμως, τῆς ὁποίας εἶναι αἰχμάλωτοι, κάνει ἀδύνατο γι' αὐτοὺς νὰ ἔχουν ὀρθὴ πολιτικὴ κρίσι.

Ὁ Ἀντιβασιλεὺς ἐπίσης εἶναι καὶ πατριώτης καὶ εὐφυής· ἀλλὰ θέλησε νὰ δείξῃ εὐφυΐα ἐκεῖ, ὅπου ἔπρεπε νὰ δείξῃ μόνον φρόνησι· θέλησε νὰ κάμῃ δικὴ του πολιτικὴ· κατόπιν νὰ κάμῃ δικὴ του Κυβέρνησις· κατόπιν νὰ κάμῃ προσωπικὴ του Κυβέρνησις. Ἦταν φυσικὸ νὰ ἀποτύχῃ. Ἡ ἀποτυχία του ὅμως ἐλαττώνει τὸ γόητρο τῆς χώρας μας ἀπέναντι τῶν συμμάχων μας, ποῦ μᾶς χρειάζεται ἀκέραιο γιὰ τὶς διεκδικήσεις μας. Οἱ πολιτικοὶ μας πρέπει ὅλοι νὰ συμφωνήσουν στὴ διατήρησι αὐτοῦ τοῦ γόητρο ἁπέναντι τῶν συμμάχων μας. Βέβαια καὶ αὐτὸ θὰ τὸ θυσιάσουμε στὴ μεγάλη ἀνάγκη· ὁ Βενιζέλος δέχθηκε νὰ κακομεταχειρισθοῦν οἱ σύμμαχοι αὐτὸν ἢ μιὰ μερίδα ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἢ καὶ ὅλους μας μαζῇ. Τὸ δέχτηκε γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ὀδηγήσῃ τὴν Ἑλλάδα σ' ἓνα νικηφόρο πόλεμο, ὥστε μετὰ τὴ νίκη νὰ παρουσιασθῆ στὴν κρίσιμη στιγμὴ μὲ γόητρο. Τώρα ὅμως ἔχουμε ἤδη τὴ νίκη ἤρθε ἡ στιγμὴ νὰ ὑψώσουμε αὐτὸ τὸ γόητρο, ὄχι νὰ τὸ ἐλαττώσουμε. Αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι ἓνα μέρος

της πολιτικής μας. "Εργο του 'Αντιβασιλέως είναι όχι να σχηματίζη ούτε να βοηθή στο σχηματισμό Κυβερνήσεων, αλλά να αναθέτη μόνο την έντολη και—στις ειδικές περιστάσεις που τώρα περνούμε—να γίνεται αυτό με όλον το σεβασμό που οφείλεται στην 'Ελλάδα' δεν το κατάφερε έως τώρα. Αυτό είναι: έργο δυσκολώτατο' και είναι αρκετό για τόν 'Αντιβασιλέα. Θα μπορούσε να το διεξάγη, μόνο αν παραιτηθῆ από τὰ ἄλλα, ἂν βλέπει, ἀκούει και σιωπᾷ.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ κατανοηθῆ ὅτι γιὰ νὰ μποῦμε στὴν οἰκογένεια τῶν δημοκρατικῶν ἔθνων, ὥστε νὰ μπορέσουμε νὰ προστατεύσουμε τὰ συμφέροντά μας, ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νὰ ἀποχτήσουμε δημοκρατικὴ Κυβέρνηση, ἔστω καὶ κάνοντας μερικὲς ὑποχωρήσεις. Μένοντας ἀπέξω ἠθικολογοῦντες καὶ διαμαρτυρόμενοι, δὲν θὰ καταφέρναμε τίποτε. Αὐτὸ δὲν ἐλαττώνει τὴν αὐτοτέλειά μας τὴ στιγμὴ, ποῦ ἡ 'Αγγλία ἐκχώρει στὴν ἐπικυριαρχία τῶν 'Ηνωμ. Πολιτειῶν αὐτοκρατορικὰ τῆς ἐδάφῃ καὶ δανείζεται χωρὶς νὰ μπορῆ νὰ πληρώσῃ.

Στὰ 1920 βάλαμε τέρμα στὴν πολιτικὴ κηδεμονία τῶν «προστατίδων» Δυνάμεων· λίγα χρόνια ὅμως ἀργότερα ζητήσαμε μόνοι μας τὴν οικονομικὴ τους κηδεμονία, γιὰ νὰ σταθεροποιήσουμε τὴ δραχμὴ. Σήμερα οἱ δαπάνες γιὰ τὸ στρατό, τὸ ναυτικὸ καὶ τὴν ἀεροπορία μας εἶναι τέτοιες, ποῦ οὔτε ὡς ἀπλὸ ἐνδεχόμενον μποροῦμε νὰ θεωροῦμε, ὅτι μποροῦν νὰ ἀναληφθοῦν ἀπὸ τὸν προϋπολογισμό μας· ἔτσι βαρύνουν τὴν 'Αγγλία. Κατὰ κανέναν τρόπο δὲν μποροῦμε κἂν νὰ συντηρηθῶμε μὲ τὰ δικά μας μόνο μέσα· ἀκόμα λιγώτερον νὰ χτίσουμε βιώσιμη οἰκονομία. Χρειαζόμαστε λοιπὸν νὰ στηριχθῶμε κάπου. Βέβαια τὰ εἶχαμε καὶ τὰ θυσιάσαμε ὅλα αὐτὰ στὸ κοινὸ ἱερό τῆς ἑλευθερίας. Τὸ ἴδιο ἀληθεύει καὶ γιὰ τὴν 'Αγγλία, ἀλλὰ ἡ 'Αμερικὴ δὲν χορηγῆ στὴν 'Αγγλία χωρὶς ἐγγυήσεις· καὶ ἡ 'Αγγλία δὲν χορηγεῖ σ' ἑμᾶς χωρὶς ἐγγυήσεις.

Στις σχέσεις τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων καὶ τῆς Ρωσσίας μποροῦμε νὰ βροῦμε χρησιμότερα ἀκόμα διδάγματα. Μόνιμη ἀρχὴ τῆς 'Αγγλικῆς πολιτικῆς εἶναι νὰ μὴ ἔρχεται ποτὲ ἀντιμέτωπος στὰ συμφέροντα τῆς 'Αμερικῆς· ἔχει ἀνεξαρτησία πραγματικὴ μόνο στὸ πλαίσιο αὐτό. Βάση ὅμως τῆς σημερινῆς τακτικῆς τῆς, εἶναι ἡ φιλία μὲ τὴ Ρωσσία, γιὰ τὴ καὶ ἡ πλεον ἀποφασιστικὴ νίκη σὲ νέο πόλεμον θὰ ἦταν καταστροφὴ γιὰ τὴν 'Αγγλία. Ἐρχόμαστε τώρα στὴν 'Ελλάδα. Ἀνάγκη ζωῆς γιὰ μᾶς εἶναι ἡ συμμαχία μὲ τοὺς 'Αγγλοαμερικανούς. Βάση τῆς πολιτικῆς μας πρέπει νὰ εἶναι ἡ φιλία μὲ τὴ Ρωσσία. Ἐχομε ἀνάγκη ἀπὸ εἰρήνη. Μετὰ μιὰ νίκη, ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες τῆς ἱστορίας μας, δὲν χάσαμε μόνο ὅσα εἶχαμε ὕλικά ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀπὸ τὴν ἰσορροπία μας. Οἱ δάφνες δὲν ἐξαργυρώνονται ὅσο νομίζαμε εὐκολα. Ἄλλη μιὰ τέτοια νίκη καὶ ἴσως πέσουμε ἀπὸ ἐξάντληση αἵματος.

Ἡ παρομοίωση τῆς ἑλλην. ἐξωτερ. πολιτικῆς μὲ τὴν 'Αγγλικὴ εἶναι τόσο διαφωτιστικὴ, ὥστε δὲν χρειάζεται νὰ καταφύγουμε σὲ ἄλλη ἀνάλυση. Ἡ συμμαχία μας μὲ τοὺς 'Αγγλοσάξωνες πρέπει νὰ εἶναι μόνιμη καὶ αὐτονόητη. Ἐφόσον εἴμαστε μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν συμμαχῶν ἔθνων καὶ θέλουμε νὰ ἀντλήσουμε ὠφέλεια ἀπὸ αὐτὴ μας τὴν ἰδιότητα, πρέπει νὰ κἀνοήσουμε τὰ πράγματα τοῦ σπιτιοῦ μας, ὅχι μόνο ὅπως μᾶς ἀρέσει, ἀλλὰ ὅπως διευκολύνονται καὶ οἱ ἄλλοι, ὥστε νὰ μὴ ἐρχόμαστε σὲ σύγκρουση μὲ τοὺς 'Αγγλους, οὔτε μὲ τοὺς συντηρητικούς, οὔτε μὲ τοὺς ἐργατικούς· δὲν ἐπιτρέπεται ἑμεῖς νὰ ἔχομε προτίμηση πρὸς ὄρισμένο ἀγγλικὸ κόμμα. Καὶ οἱ 'Αγγλοι πάλι, ἔξω ἀπὸ τὸν ὅρον ὅτι πρέπει νὰ ἔχομε δημοκρατικὴ Κυβέρνηση, πρᾶγμα ἀπαραίτητὸ στὴ συμμαχικὴ πολιτικὴ, δὲν δικαιούνται νὰ ὑποστηρίζουν ἐδῶ κόμματα ἢ πρόσωπα, οὔτε καὶ τοὺς συμφέροι. Ἐνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα προβλήματα τῆς σύγχρονης 'Ελλάδος εἶναι αὐτό: πῶς θὰ εἴμαστε ἀδελφικοὶ σύμμαχοι τῶν 'Αγγλοσάξωνων, χωρὶς νὰ

χάσουμε τὴν πραγματικὴ ἀνεξαρτησία μας. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει παράδειγμα στὴν ἱστορία λαοῦ, ποῦ νὰ μπόρεσε νὰ ἀναπτύξῃ πολιτισμὸν, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος. Τὸ πρόβλημα βρίσκεται στὸ πῶς θὰ μποροῦμε νὰ ζητοῦμε τὴ συμβουλὴ τῶν συμμαχῶν μας ἢ καὶ νὰ φέρνουμε ἐδῶ συμβούλους, χωρὶς νὰ πέφτουμε στὸν πειρασμὸ νὰ μεταβάλλωνται σὲ διαιτητὲς ἢ καὶ σὲ ἐκτελεστικὰ ὄργανα· τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς τῆς συμμαχικῆς σχέσεως ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ δημοκρατικὴ Κυβέρνηση.

Τὸ δεύτερον μεγάλο πρόβλημα γιὰ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπέναντι τῆς στάση τοῦ λαοῦ. Σαυτὸ ἑμεῖς οἱ δημοκρατικοὶ ἔχομε εἰδικότητα νὰ ἀποτυγχάνουμε. Χάσαμε τὶς ἐκλογὲς ἔπειτα ἀπὸ τὴ Μεγάλῃ 'Ελλάδα τοῦ 1920. Χάσαμε τὴ Δημοκρατία ἔπειτα ἀπὸ ἐπιτυχίους χωρὶς προηγούμενον στὴν ἐκτέλεση μεγάλων ἔργων γιὰ τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς. Καὶ ὅμως ἡ ἄνοδος τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων οφείλεται στὴν ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ 1911. Τὰ μέσα ἦσαν τότε ἡ ἐπιβολὴ τῆς ἰσοπολιτείας. Ὁ λαὸς θὰ ἀποκτήσῃ καὶ σήμερα ἐμπιστοσύνη στὴν ἀναδημιουργία, ἂν ἡ δημοκρατικὴ Κυβέρνηση κλείσῃ τὴν πόρτα στὸ σημεῖωμα τοῦ ἡμετέρου, ἂν οἱ δαπάνες τοῦ δημοσίου ταμείου δὲν γίνονται μέσο προσελκύσεως ὁπαδῶν, οὔτε οἱ νομάρχες μέσο κομματικῆς ἐνισχύσεως· ἂν ἰσχύσῃ ὁ Νόμος. Τὸ ρητὸ «ὁ Νόμος εἶναι πραγματικὴ ἑλευθερία, ἡ ἀπόλυτὴ ἑλευθερία εἶναι δουλεία» δειχνεῖ μὲ τὴν ὑπερβολὴν του, ποῦ πρέπει νὰ ἀναζητῆται ἡ ἰσχύς τῆς Δημοκρατίας· ὅπλο τῶν κομμουνιστῶν καὶ τῶν μοναρχικῶν μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ὑποβολὴ καὶ ἡ βία· ὅπλο δικό μας, μόνο ἡ αὐστηρὴ ἰσοπολιτεία, ὁ Νόμος. Οἱ παλαιοκομματικοὶ λένε καὶ πάλι, ὅτι αὐτὰ εἶναι γιὰ νὰ λέγωνται καὶ ὅτι τὶς ἐκλογὲς τὶς παίρνει ὁποῖος ξέρει νὰ τὶς ἐτοιμάσῃ. Εἶναι λάθος. Παίρνει κανεὶς τὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὰ σφάλματα τῶν ἀντιπάλων του. Οἱ λαϊκοὶ μᾶς ἔφεραν καὶ θὰ μᾶς ξαναφέρουν στὴν ἀρχὴ. Τὸ πρόβλημα εἶναι ἄλλο: πῶς θὰ μείνουμε στὴν ἀρχὴ ἀρκετὰ χρόνια γιὰ νὰ ἐφαρμόσουμε ἕνα πρόγραμμα. Τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ βρῆ τοὺς καλύτερους τεχνικούς τῶν ἐκλογῶν, ἀλλὰ τὸ καλύτερον πρόγραμμα καὶ μιὰ φορὰ ποῦ ἤλθε στὴν ἀρχὴ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸν Νόμον.

Τρίτον ζήτημα εἶναι ἡ ἀπειλὴ τοῦ κομμουνισμοῦ σὲς δύο του μορφῆς: —τοῦ σοσιαλισμοῦ ὡς προεισαγωγικοῦ σχολείου στὸν κομμουνισμὸ καὶ— τοῦ ἀναρχικοῦ ΚΚΕ, δρώντος σύμφωνα μὲ ἐπίσημη ὁμολογία του, ἀνοικτὰ καὶ κρυφὰ καὶ ἀπειλοῦντος χρήσιν βίας. Δὲν μποροῦμε μὲ τὸ πρόσχημα σημερινῶν ἐλευθεριῶν, παρανόμων ἐλευθεριῶν, νὰ βρεθοῦμε αὔριο αἰχμάλωτοι τῶν ἐρυθρῶν καὶ ἀνίσχυροι θεατὲς τοῦ ἀνοιγματος τῶν συνόρων μας. Ἀλλὰ καὶ τὶς σχέσεις μας μὲ τὴ Ρωσσία θὰ χειροτερεύσῃ κάθε ἀβεβαιότητα σχετικὰ μὲ τὴ στάση μας ἀπέναντι τοῦ κομμουνισμοῦ, θὰ φθάσουν δὲ οἱ σχέσεις μας αὐτὲς στὰ χεῖριστα, ἂν ὑπάρξῃ ἐδῶ πιθανότητα ὑπερισχύσεώς του, γιὰ τὴν τότε θὰ ἐνταθοῦν περισσότερο τὰ μέσα γιὰ τὴν ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ. Τέταρτον ζήτημα εἶναι τὸ οικονομικόν. Σ' αὐτὸ ἀπέτυχαν ὅλες σχεδὸν οἱ προηγούμενες Κυβερνήσεις, γιὰ τὴν ὅχι μόνον ἑκάμαν κακὴ ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀφήσαν ἢ καὶ συνετέλεσαν νὰ δημιουργηθῇ στοὺς συμμαχικούς ἢ ἐντόπιους ὅτι οἱ δυσκολίες προέρχονται ἀπὸ δικὴ μας ἀπροθυμία νὰ ἐργασθῶμε. Τόσο ὁ κ. Μπέβιν, ὅσο καὶ παλαιότερα ὁ κ. Ἦντεν ἔμειναν ἐντελῶς ἀπληροφόρητοι ἢ γνῶμη των εἶναι λαθασμένη· οἱ δὲ οικονομικοὶ των ἐμπειρογνώμονες δὲν φάνηκαν καλύτεροι ἀπὸ τοὺς δικούς μας. Δὲν εἶναι ὅμως μόνον ἡ σημερινὴ κατάστασις, ὁ πληθωρισμὸς, ποῦ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἡ Δημοκρ. Κυβέρνησις. Τὸ πρόβλημα τῆς ὀριστικῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς οἰκονομίας μας πρέπει τὴν ὥρην νὰ θεμελιωθῇ, γιὰ τὴν ἔξω ποῦ νὰ γίνονται ἐκλογὲς καὶ νὰ βγῆ βουλὴ ἀπὸ τὸ λαὸν καὶ νὰ τελειώσῃ τὴν ἀπεραντολογία τῆς πάνω στὰ γνώριμά της θέματα τῆς πολιτικῆς, οἱ εὐκαιρίες γιὰ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις θὰ ἔχουν περάσει. Ἦλθε ἡ ὥρα τῆς δράσεως στὰ οικονομικά. Δὲν ὑπάρχει τίποτε, ποῦ νὰ μὴ μπο-

Ι. ΚΑΡΑΒΙΔΑ

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΜΑΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

II. ΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ "ΤΡΟΠΗΣ", ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΜΑΣ

Θά αναπτύξουμε παρακάτω τή θεωρητική άποψη πάνω στην άναγκη ιδρύσεως μιᾶς νέας οικονομίας στην 'Ελλάδα βασιζομένη πάντοτε στο φιλελεύθερο σύστημα, ἀλλά με μεταβολή στο ἰσοζύγιο συναλλάγματος. Ἡ θεωρητική αὐτή άποψη διατυπώθηκε ἤδη σύντομα στη σελ. 153 τεύχος Μαΐου τῆς «Δημοκρατικῆς 'Επιθεωρήσεως». Ὁ λόγος, πού μᾶς ἀναγκάζει νά τήν αναπτύξουμε ἐδῶ εὐρύτερα, εἶναι ὅτι μόλο πού μᾶς δίδεται τώρα ὄχι πλέον ἡ ἐλπίδα, ἀλλά ἡ βεβαιότητα σχεδόν νά δημιουργήσουμε τή νέα αὐτή οικονομία, δέν ἔγινε καμμιά σχετική ἐνέργεια ἢ μᾶλλον ἔγιναν ἐνέργειες πού θά ὀδηγήσουν, ἂν συνεχισθοῦν, στη ματαίωση κάθε σχετικῆς προσπάθειας. Ἀνεξάρτητα ἀπό τίς εὐκαιρίες πού θά μᾶς δώσῃ τὸ ἄμεσο μέλλον με τὸ διεθνή οικονομικὸ ὄργανισμὸ ἔχουμε ἤδη συγκεκριμένη ὑπόσχεση δανείου 250 ἑκατ. δολλαρίων ἀπὸ τὴν Export—Import Bank τῶν Ἡν. Πολ. τῆς Ἀμερ. Μπορούσαμε νά πάρουμε ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν πίστωση τῶν 100 ἑκατ. δολ. πού ἄνοιξε ὁ Καναδᾶς. Τῆ χάσαμε γιατί δὲ βρήκαμε καιρὸ νά ὑποβάλουμε σχετικὴ αἴτηση. Δέν βρήκαμε ἐπίσης καιρὸ νά στείλουμε καταλόγους ὑλικῶν ἀνασυγκροτήσεως στοὺς ἀμερικανοὺς σχετικὰ με τίς ὀδηγίες τους

ρούσαμε νά μάθουμε πρὶν πάρουμε τὴν ἀρχή. Κάθε συνέντευξη, κάθε ἀνακοίνωση, μόνο ζημία φέρει.

Ἀφήσαμε τελευταίον τὸ ζήτημα τῶν ἐθνικῶν μας διεκδικήσεων. Ἡ φθορά του εἶναι μεγάλη ἀπὸ τὴν μόνιμη ἀντεθνικὴ πολιτικὴ τοῦ κομμουν. κόμματος, τὴν κακὴ διεξαγωγὴ τοῦ ἀνταρτικοῦ ἀγῶνος, τὴν ἀθλιότητα τῆς στάσεως τῆς Αἰγύπτου, τὴν τραγωδία τοῦ Δεκεμβρίου, τὴν ἀδράνεια πολλῶν κυβερνήσεων στὴ διαφώτιση τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης. Ἡ μεγαλύτερη ὁμοσκόλια, πού ἔχουμε ἴσως νά ὑπερνήκουμε, εἶναι ἡ ἀσθενὴς ἡχώ πού βρίσκουν οἱ ἐθνικὲς διεκδικήσεις στοὺς Ἄγγλους ἀριστεροὺς καὶ μιὰ παλαιὰ τάση νά λύνονται τὰ ζητήματα τῆς Βαλκανικῆς, ὄχι με βάση νά ἰκανοποιηθοῦν τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος, πού εἶναι φίλος ἀσφαλῆς, ἀλλὰ νά ἐξευμενισθοῦν με ἑλληνικὲς θυσίες ὑποπτοὶ φίλοι ἢ καὶ μόνιμοι ἐχθροί. Στὸ ζήτημα τῶν ἐθνικῶν μας διεκδικήσεων θά χρειασθῇ ἀγῶν τραχὺς καὶ ἐξαιρετικὰ ἰκανὴ πολιτικὴ συμβιβασμοῦ τῶν συμφερόντων ἰκανὴ πολιτικὴ στηριζομένη στὰ πραγματικὰ δίκαια καὶ στὰ πραγματικὰ συμφέροντα ὄχι ἐπιτηδεϊότητα καὶ ἔλιγμοι.

πρὶν ἀκόμα τελειώσῃ ὁ πόλεμος. Ἐπὶ πλέον ὁ Καναδᾶς πρόκειται νά ἀνοίξῃ νέες πιστώσεις 800 ἑκατομ. δολλαρίων, γιὰ τίς ὁποῖες ἐπίσης δέν εἴμαστε ἔτοιμοι νά διεκδικήσουμε τὴν ἀναλογία μας. Εἴχαμε ἀπὸ τρεῖς μῆνες τὴ δυνατότητα νά ζητήσουμε δάνειο εἰκοσιπέντε ἑκατ. δολλαρίων γιὰ τὴν ἀγροτικὴ πίστιση καὶ οὔτε σ' αὐτὸ προχωρήσαμε. Ἀπὸ πρωτοβουλία πάλι τῶν συμμάχων.— καὶ ὄχι δική μας—ζητήθηκε ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεία στὴν ἐπιτροπὴ διανομῆς ἐπανορθώσεων, πού ἐπρόκειτο νά ἀρχίσῃ ἐργαζομένη στὸ Παρίσι τὴν 1η Νοεμβρίου. Ἡ πρόσκληση ἦλθε ἐγκαίρως, ἀλλὰ ἐδῶ παράπεσε καὶ ἡ ἀντιπροσωπεία μας δέν ἐπρόλαβε τὴν ἔναρξή τῶν συνεδριάσεων μόλο πού εἶχε ἀναβληθῆ γιὰ τίς 6 Νοεμβρίου. Τὸ ἀκατανόητο ὅμως εἶναι, ὅτι στὴν ἐπιτροπὴ αὐτὴν πῆγαν οἱ οικονομικοὶ ὑπάλληλοι καὶ μόλις καὶ μετὰ βίας ἔγινε δεκτὸ νά πάη καὶ ἓνας τεχνικός. Ἀπογοητευτικὴ ἐντελῶς εἶναι μιὰ εἶδηση πού εἶδε τὸ φῶς στὶς ἐφημερίδες, ὅτι ἀπὸ τὸ δάνειο τῶν 250 ἑκατομ. δολλαρίων πρόκειται νά ἀγορασθοῦν 20 ἀεροπλάνα γιὰ τὴν πολιτικὴ ἀεροπορία. Ἐπίσης προηγούμενες πληροφορίες γιὰ ἀνάλογες προμήθειες. Τέτοιες ἐνέργειες, καθὼς καὶ ἄλλες ἀποφάσεις πού τείνουν μόνο σὲ ἔργα ἔξα-

σφαλίσσεως ρεύματος γιὰ τίς πόλεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, τείνουν νά κάμουν ἀδύνατη τὴν ἐξόφληση παραγωγικῶν δανείων, ἄρα νά ματαιώσουν τὴ σύναψή τους.

***

Ἡ πείρα δείχνει, ὅτι στὸ φιλελεύθερο καπιταλιστικὸ σύστημα φθάνουμε διαδοχικὰ σὲ ὅρια παραγωγῆς πού ἡ οἰκονομία, μόνο ἔπειτα ἀπὸ μεγάλες δυσκολίες προσπερνάει. Στὶς Ἡ. Π. τῆς Ἀμερ. γιὰ πολλὰ χρόνια συνέχισαν ἡ παραγωγὴ χάλυβος—τὸ καλύτερο μέτρο βιομηχαν. δραστηριότητος—ἔμεινε συνεχῶς κάτω ἀπὸ τὸ μισὸ τῆς παραγωγικῆς δυναμικότητος τῆς χώρας τὸν ἴδιο καιρὸ πού ἡ παραγωγὴ στὴν ἐθνικοσοσιαλιστικὴ Γερμανία ἔκανε ἄλματα. Στὴν Ἑλλάδα ἐπίσης βρεθήκαμε στὰ ἀμέσως προπολεμικὰ χρόνια σ' ἓνα σταμάτημα τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς (πού ἄλλωστε ἔφερε καὶ τὴν κάμψη τῆς δραχμῆς) παρὰ τίς ἀνακριβεῖς πληροφορίες πού εἶχαν δημοσιευθεῖ σχετικὰ με τὴν ἀνοδο τοῦ ἐθνικοῦ μας εισοδήματος καὶ τὴν πραγματικὴν πρόοδο σὲ μερικὲς ἀπὸ τίς νέες βιομηχανίες, ἰδίως τίς χημικές. Ὅρθὸ μέτρο οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως στὰ φτωχὰ κράτη εἶναι ἡ παραγωγὴ στὰ ἀπαραίτητα εἶδη καθημερινῆς ζωῆς. Γιὰ τὰ εἶδη αὐτὰ ἔχουμε τὴν ἐξῆς βιομηχανικὴ παραγωγὴ βαμβακερῶν ὑφασμάτων σὲ ἑκατομ. μέτρα στὰ ἔτη 1934, 35, 36, 37, 38, ἀντιστοίχως: 29, 27, 27, 29, 28. Μάλιστα ὑφάσματα σὲ ἑκατομ. πήχεις: 6, 7, 7, 7, 7. Πλησιάζουμε ἐπίσης σὲ σταμάτημα τῆς αὐξήσεως τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων. Στὶς Κυκλάδες, τὰ Ἴονια νησιά, στὴν Κρήτη ἔχουμε σχεδόν σταμάτησι. Καὶ στὶς τρεῖς αὐτὲς περιφέρειες μαζί τὰ καλλιεργούμενα στρέμματα ἦσαν στὰ 1914' χιλ. στρ. 1353' στὰ 1938' χιλ. στ. 1751. Αὐξηση 25 ο|ο ἀντιστοιχῆ αὐξηση πληθυσμοῦ μεγαλύτερη ἀπὸ 25 ο|ο. Στὴ Μακεδονία αὐξηση 1928—1933: 2 ἑκ. στρ. Στὴν ἐπόμενη πενταετία 1933—1938 αὐξηση 0,9 ἑκ. στρ. μόνο. 1936—1938 καμμιά αὐξηση παρὰ τὴν αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ. Πελοπόννησος, ἑκατ. στρ. 1914: 3,7, 1930: 3,5, 1938: 4,3. Ἡπειρος 1916: 6,2, 1930: 7,1, 1936: 9,7, 1938 10,0.

Ἀπὸ τίς αἰτίες πού ἐνεργοῦν ἀνασταλ-

τικὰ στὴν αὐξηση τῆς παραγωγῆς δυὸ εἶναι οἱ κυριότερες στὴ δική μας περίπτωση καὶ στὶς ὁποῖες ἀναφέρεται ἡ θεωρητικὴ αὐτὴ εξέταση. Ἡ μία εἶναι τὸ σταμάτημα στὴν αὐξηση τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ἢ ἄλλη εἶναι ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ διαθέσιμου συναλλάγματος γιὰ τὴν προμήθεια πρώτων ὑλών.

Α. Εἶναι φανερό, ὅτι ἂν ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ εἶναι πολὺ μικρὴ, ἂν τὰ διαθέσιμα τρόφιμα δηλαδὴ εἶναι λίγα, τότε ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς δέν θά ἔχῃ χρήματα γιὰ νά ἀγοράσῃ βιομηχανικὰ εἶδη, ἢ βιομηχανικὴ παραγωγὴ θά λιγοστεύσῃ, ἄρα καὶ τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα. Ὅταν ὁ μὸς τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα, εἶναι μικρό ὅταν δηλαδὴ τὰ ἔσοδα τοῦ καθενὸς εἶναι λιγότερα ἀπὸ ὅτι χρειάζεται, θά τὰ διαθέσῃ ὅλα σχεδόν γιὰ τὰ τρόφιμα καὶ ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ, ἄρα τὰ ἔσοδα τῶν ἐργατῶν θά πέσουν ἀκόμα περισσότερο. Τότε καὶ οἱ τιμὲς τῶν γεωργικῶν προϊόντων θά πέσουν, γιατί δέν θά ὑπάρχουν ἀγοραστὲς, ἐπομένως θά ἐλαττωθῆ ἀκόμα περισσότερο ἡ ἀγροτικὴ παραγωγὴ. Ὑπάρχει μιὰ ἀμοιβαία διαδοχὴ ἀντιδράσεων μεταξὺ βιομηχανικῆς καὶ ἀγροτικῆς παραγωγῆς. Ὅταν στὶς Ἡν. Πολ. τῆς Ἀμερ. οἱ εἰσπράξεις τῶν ἐργατῶν βιομηχανίας ἔπεσαν ἀπὸ τὰ 11 δισεκατομ. δολ. (1929) στὰ 5 (1932), οἱ εἰσπράξεις τῶν ἀγροτῶν ἔπεσαν ἐπίσης ἀπὸ τὰ 11 στὰ 5 δισεκ. δολ. Ὅταν στὰ 1937 οἱ εἰσπράξεις τῶν ἐργατῶν βιομηχανίας ἀνεβῆκαν στὰ 10 δισ. δολ. οἱ ἀντίστοιχες εἰσπράξεις τῶν ἀγροτῶν ἀνεβῆκαν στὰ 9 δισ. δολ. Οἱ Ἡν. Πολιτεῖες στήριξαν τὴν οικονομικὴ τους ἀνάπτυξη στὴν διαρκὴ αὐξηση τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς προχωρῶντας τὴν καλλιέργεια πρὸς τὰ δυτικότερα, ἢ δὲ Ἀγγλία στὴν αὐξουσα ἀγροτικὴ παραγωγὴ τῶν ἐθνῶν τῆς Συμπολιτείας. Παραγωγὴ σιτηρῶν Καναδᾶ σὲ ἑκατομ. τόν. 1900: 1,3. 1911: 6,2. 1928: 15, 2. Ἐξαγωγή 80 ο|ο. Ἡ Γερμανία στήριξε τὴ βιομηχανικὴ τῆς ἀνάπτυξη στὴν αὐξηση τῆς ἀγροτικῆς τῆς παραγωγῆς. Ἡ παραγωγὴ στὰ ἔτη 1930 καὶ 1938 εἶναι σὲ ἑκατ. τόν. ἀντιστοίχως: σιτάρι 4—6, σίκαλη 8—9, κριθάρι 1—4. Ἰταλία 1930 σιτάρι 5,7 ἑκατ. τόν. 1938: 8,1 ἑκατ. τόν. Ἡ μεγάλη αὐξηση ἀγροτικῆς παραγωγῆς στὸν Καναδᾶ, στὴ

Νότια Αφρική, στην Αυστραλία, ωδήγησε στην αλματική ανάπτυξη και της βιομηχανίας των.

Η περίπτωση της μικρᾶς γεωργικῆς παραγωγῆς ὡς ἀνασταλτικῆς δυνάμεως στὴ βιομηχανικὴ παραγωγή ἐφαρμόζεται στὴ χώρα μας. Τὰ δικά μας συνειδητὰ μέτρα γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας ἦσαν οἱ προστατευτικοὶ δασμοὶ τὰ μέτρα αὐτὰ τὰ ἐφαρμόσαμε σὲ μεγαλύτερη κλίμακα ὅταν μετὰ τὴν μικρασιατικὴ καταστροφὴ βρεθῆκαμε ξαφνικὰ μὲ πολλὴν μεγάλη περίσσειμα ἐργατικῶν χειρῶν ποὺ δὲν μπορούσε φυσιολογικὰ νὰ ἀπορροφηθῆ ἄρκετὰ γρήγορα. Τὸ μέτρο ἦταν ἐμπειρικό, ὡς μέτρο ὅμως ὀρθό. Ἡ δασμολογικὴ προστασία τῆς βιομηχανίας στα πρώτα της βήματα εἶναι ἀναγκαία, ἐφαρμόσθηκε δὲ καὶ ἀπὸ αὐτὲς τὲς Ἡν. Πολιτείες. Ἀλλὰ ἐμεῖς ἐφαρμόσαμε συγχρόνως καὶ τὴν δασμολογικὴ προστασία τῶν σιτηρῶν. Μέτρα ὅμως δασμολογικῆς προστασίας ἐφαρμολογούμενα συγχρόνως καὶ στὴ βιομηχανία καὶ στὴ γεωργία ἀλληλοεξουδετερώνονται, γιὰ τὴν προστασία τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ αὐτοὺς κλάδους σημαίνει φυσικὰ ἐπιβάρυνση τοῦ ἄλλου (ὑψωση τῆς τιμῆς τοῦ σιταριοῦ σημαίνει ὑψωση τοῦ ἡμερομισθίου, ἄρα καὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων). Μιὰ τέτοια διπλὴ δασμολογικὴ προστασία καταλήγει μόνο σὲ αὔξηση τοῦ κόστους τῶν ἐξαγομένων προϊόντων. Ἀλλὰ καὶ μόνη ἢ *μόνιμη* ὑψηλὴ γενικὴ δασμολογικὴ προστασία τῆς βιομηχανίας εἶνε ἐπίσης καταστροφικὴ γιὰ τὴν γεωργία ἀντιληπτό, γενικὴ δασμολογικὴ βιομηχανικὴ προστασία ἰσοδυναμεῖ πρὸς γενικὴ ἀπαγόρευση ἐξαγωγῆς βιομηχανικῶν προϊόντων.

Β. Ἡ δεύτερη ἀπὸ τὲς κυριώτερες αἰτίες τὲς ἀνασταλτικῆς τῆς αὔξησης τῆς παραγωγῆς εἶνε σὲ μᾶς ἡ περιορισμένη ποσότητα συναλλάγματος. Μὲ ὀρισμένο συνάλλαγμα, ὀρισμένη μόνο ποσότητα πρώτων ὀλῶν μπορούμε νὰ εἰσαγάγουμε. (Πρόκειται φυσικὰ γιὰ πρώτες ὕλες, ποὺ δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ ἢ ὑπάρχουν σὲ κατώτερη ποιότητα, ὥστε νὰ αὐξάνουν ὑπερβολικὰ τὸ κόστος ἢ νὰ χαμηλώνουν τὴν ποιότητα τοῦ προϊόντος). Τὰ καύσιμα μπαίνουν σὲ ἀναλογία 5-25 ο/ο στὸ κόστος διαφόρων εἰδῶν, ἔστω μέσος ὁρος 8 ο/ο. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι, ἂν δὲν

ἔχεις συνάλλαγμα νὰ ἀγοράσης καύσιμα ἀξίας 8 δραχμῶν, δὲν μπορείς νὰ παραγάγης προϊόντα ἀξίας 100 δραχ. *Ἐδῶ ἔχουμε μιὰ πρωταρχικὴ ἀλήθεια, ποὺ πρέπει νὰ ἐντυπωθῆ ἀνεξάλειπτα στὸ μυαλὸ ὀλων ἐκείνων, ποὺ ἀνακατεύονται μὲ τὴν παραγωγικὴ οἰκονομία τῆς Ἑλλάδος.* Ἀπὸ τὸ λιγοστὸ συνάλλαγμα ποὺ εἰσάγουμε, εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ διαθέτουμε ἕνα ὀρισμένο μέρος ὄχι σὲ πρώτες ὕλες, ὅπως θὰ ἔπρεπε, ἀλλὰ σὲ προϊόντα ἔτοιμα ἀπολύτως ἀπαραίτητα, ὅπως τὰ σιτηρά, εἶδη ἀπὸ σίδηρο, εἶδη ὑγιεινῆς, φάρμακα κ. ἄ. Ἄν λοιπὸν γιὰ ὀποιοδήποτε λόγο περιορισθῆ ἡ παραγωγὴ συναλλάγματος κάτω ἀπὸ ὅ,τι ἀντιστοιχεῖ σ' αὐτὰ, πιθανὸν νὰ εὐρεθῶμε σὲ ἀδυναμία νὰ ἀγοράσουμε πρώτες ὕλες καὶ τότε ἡ ὀπισθοχώρηση τῆς παραγωγῆς θὰ εἶνε μεγάλη, καθὼς εἶδαμε παραπάνω καὶ καθὼς ἀποδείχθηκε καὶ στὴν πράξη στὸν τελευταῖον πόλεμο, μόλις σταμάτησε ἡ εἰσαγωγὴ πρώτων ὀλῶν.

Ἄν θὰ θέλαμε νὰ διαιρέσουμε σὲ περιόδους τὴν ἀνάπτυξη τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας, θὰ ἔπρεπε νὰ σημειώσουμε ὡς σταθμοὺς «τροπῶν», σημαντικῶν δηλαδὴ μεταβολῶν, α) τὴν ἐποχὴ τοῦ Τρικούνου—δυνατότητα παραγωγικῶν δανείων ἀπὸ τὴ *συναλλαγματικὴ* μας βελτίωση χάρις στὴν καταστροφὴ τῶν ἀμπελιῶν στὴ Γαλλία καὶ τὴν ἀντίστοιχη ὑψωση τῆς τιμῆς τῆς σταφίδος μας· δανειακὴ εἰσαγωγὴ συναλλάγματος 20 ἐκ. λιρῶν περίπου.—β) Νέα συναλλαγματικὴ βελτίωση χάρις στοὺς μετανάστες—1914-1920 μεταναστευτικὸ συνάλλαγμα 70 ἐκατ. λίρες· δανειακὴ εἰσαγωγὴ συναλλάγματος 20 ἐκ. λίρες (Βαλκανικὸς πόλεμος, ἐναρξὴ βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως)—καὶ γ) νέα σημαντικὴ συναλλαγματικὴ βελτίωση καὶ μαζὴ αὔξηση τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς μὲ τὸ δάνειο ἀποκαταστάσεως προσφύγων, εἰσαγωγὴ συναλλάγματος ἀπὸ τοὺς ἴδιους, ἀπὸ τὰ παραγωγικὰ δάνεια καὶ τὸ δάνειο σταθεροποιήσεως—1924 1931 δανειακὴ εἰσαγωγὴ συναλλάγματος 35 ἐκ. λιρῶν, μεγάλα ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα Βορείου Ἑλλάδος. (Καλλιεργουμένη ἔκταση Μακεδονίας 1924 ἐκ. στρ. 3,3, 1934 6,4). Στὸ τελευταῖο αὐτὸ στάδιο (1924-1934) ἡ αὔξηση τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ἔ-

Κ. Δ. ΠΕΤΡΟΥ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Ἡ διαμόρφωση τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς κατάστασης στὴ Γαλλία ἔχει κεφαλαιώδη σημασία γιὰ τὲς διεθνεῖς ζυμώσεις, γιὰ τὴ Γαλλία συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν ἀσφάλεια τῆς Ἀγγλίας, προφυλακῆς τῆς Ἀμερικῆς στὴν Εὐρώπη. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ οἱ Ἀγγλοὶ ἐφυγαν ὀριστικὰ ἀπὸ τὴ βόρεια ἀκτὴ τῆς Γαλλίας πρώτη φορὰ ἀλλάξε βασικὰ γι' αὐτοὺς ἡ κατάσταση στὴν Εὐρώπη. Λίγα γεγονότα εἶχαν στὴν ἰσχυρία τῆς Ἀγγλίας τόση σημασία ὅση ἡ ἀπώλεια τοῦ Καλαί. Χάνοντας τὴ δικὴ τους βάση πάνω στὴν Ἠπειρωτικὴ Εὐρώπη οἱ Ἀγγλοὶ μπόρεσαν πρῶτα πρῶτα νὰ ἀποχτήσουν ἕνα φίλο, τοὺς Γάλλους, ποὺ ἦσαν μόνιμοι ἐχθροὶ ὅσον καιρὸ εἶχαν ἐδαφικὲς βλέψεις πέρα ἀπὸ

τὴ Μάγχη· ἔπειτα δὲν εἶχαν πιά ἀνάγκη νὰ διατηροῦν μεγάλο καὶ μόνιμο στρατὸ καὶ αὐτὸ τοὺς ἔδωσε τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα νὰ ἀναπτύξουν τὸ στόλο καὶ μὲ αὐτὸν νὰ χτίσουν τὴν αὐτοκρατορία. Στὴν Εὐρώπη ὑπῆρχε ὑπερπληθυσμὸς καὶ δύναμη ἀντιστάσεως στὴν ἐπέκτασή τους. Ἐξω ἀπὸ τὴν Εὐρώπη ὑπῆρχαν ἐδάφη παρθένα, ἀγορὲς καὶ ἀντίσταση σχεδὸν μηδενικὴ γιὰ ὅποιον εἶχε τὴν κυριαρχία τῆς θαλάσσης. Ἦταν λοιπὸν φανερὸ ὅτι πρὸς τὰ ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ στραφοῦν. Ἄν ἡ δύναμη ἀντιστάσεως, ποὺ ὑπῆρχε στὴν Εὐρώπη, ὑπῆρχε καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτή, ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης θὰ ἔχανε μεγάλο μέρος τῆς ἀξίας της. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐσώτερη σημασία τῆς διαφορᾶς ἀνάμεσα

καμὲ δυνατὴ τὴ σύμμετρη αὔξηση τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς (ὑφάσματα βαμβακερὰ σὲ ἐκατ. πήχεις: 1922: 18· 1930: 35. Ὑφάσματα μάλλινα ἀντιστοίχως 1,4 καὶ 3,8).

Στὰ ἐπόμενα τὰ ἀμέσως προπολεμικὰ χρόνια ὅμως πλησιάζαμε καθὼς εἶδαμε σ' ἕνα σταθμὸ «τροπῆς» στὴν οἰκονομία μας, μὲ σταμάτημα στὴν αὔξηση τῆς παραγωγῆς, ὀφειλόμενο σὲ διαδοχικὴ ἐλάττωση τοῦ ρυθμοῦ ἀνόδου τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς· καὶ σὲ σταθεροποίηση ἢ ἐλάττωση τοῦ εἰσαγομένου συναλλάγματος. Ἡ εἰσροὴ συναλλάγματος ἦταν τόσο μικρὴ ὥστε μόλις ἄρχισε ὁ Ἰταλο-ἑλληνικὸς πόλεμος βρεθῆκαμε χωρὶς ἀρκετὲς προμήθειες σιταριοῦ καὶ στὸ τέλος του εἶχαμε ἐξαντλήσει κάθε ἀπόθεμα. Αὔξηση τοῦ συναλλάγματος ἀπὸ τὴ σταφίδα καὶ τὸν καιρὸ δὲν ἦταν πιθανὴ καὶ τὸ μεταναστευτικὸ συνάλλαγμα ἄρχισε νὰ ἐλαττώνεται.

Ἀντιμετωπίζουμε λοιπὸν χωρὶς ἀμφιβολία ἕνα σταθμὸ τροπῆς τῆς οἰκονομίας, μικρότερη αὔξηση τῆς παραγωγῆς σχετικὰ μὲ τὴν αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπόκτηση νέων ἐθνικῶν ἐδαφῶν, ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ, μᾶς μένει μιὰ μόνον λύση: ἡ ἀνασύνθεση τῆς οἰκονομίας μας πάνω σὲ τρεῖς βάσεις. α) τὴν αὔξηση τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς

μὲ βελτίωση τῆς τεχνικῆς. β) ἐξοικονόμηση περισσοτέρου συναλλάγματος γιὰ εἰσαγωγὴ πρώτων ὀλῶν καὶ γ) ὑποβίβαση τοῦ κόστους παραγωγῆς στὸ διεθνὲς ἐπίπεδο, ὥστε νὰ μπορούμε νὰ κάνουμε ἐξαγωγή· τὸ πρῶτο εἶναι δυνατὸ μὲ τὴν ἄφθονη παραγωγὴ ἀζώτου (γιὰ λίπανση) καὶ κατασκευὴ μικρῶν καὶ μεγάλων ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων. Τὸ δεύτερο μὲ ἐγκατάσταση ἐθνικοῦ δικτύου ὑδροηλεκτρικῆς ἐνεργείας, βιομηχανικῶν σιδηροσόδας καὶ ἄλλων βασικῶν βιομηχανικῶν ἀπὸ τὲς ὁποῖες μπορούμε νὰ κάνουμε οἰκονομία ἐξαγωγῆς συναλλάγματος 5-8 δισεκ. δραχ. Γιὰ τὸ τρίτο θὰ γράψουμε σὲ ἄλλο ἄρθρο. Τὸ καθένα, ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ βήματα αὔξησης τῆς γεωργικῆς καὶ βιομηχαν. παραγωγῆς θὰ ἀρχίσουν νὰ ἐπιδρᾶ στὸ ἄλλο καὶ ἔτσι θὰ ἔχουμε διαρκεῖς αὐξήσεις τῶν ὁποῖων ὁ ρυθμὸς θὰ ἀρχίσουν σὲ μερικὰ χρόνια νὰ γίνεται ἀσθενέστερος μέχρις ὅτου θὰ ἔχουμε νέο σταμάτημα στὴν αὔξηση, ἂν δὲν ληφθοῦν ἄλλα μέτρα.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους ὑποστηρίζουμε μὲ τόση ἐπιμονή, ὅτι δὲν πρέπει νὰ χάσουμε τὴ σημερινὴ εὐκαιρία νὰ θεμελιώσουμε μιὰ νέα οἰκονομία, ὅπως σὲ γενικὲς γραμμὲς φαίνεται παραπάνω καὶ ὅπως λεπτομερειακὰ ἔχει ἤδη ἐκτεθῆ στὸ τεῦχος τῆς «Δημ. Ἐπ.» ποὺ ἀναφέραμε στὴν ἀρχή.

στην ευρωπαϊκή και στην αυτοκρατορική πολιτική της Αγγλίας. Η αυτοκρατορική πολιτική υπερέχει σε βαρύτητα, όταν η Αγγλία δέν κινδυνεύει στη μητρόπολη. Έτσι και συνέβαινε πάντα, όταν ο στόλος άρχουσε να την κάνη απρόσβλητη, Όταν όμως κινδυνεύει η μητρόπολη, η αυτοκρατορική πολιτική χάνει τη δεσπόζουσα θέση της και η αυτοκρατορία δέν υπολογίζεται πλέον ως σκοπός, αλλά ως μέσο βοήθειας.

Παρ' όλο πού Αγγλία με τη θαλάσσια υπεροχή της μπορούσε να απογυμνώσει όλα τα παράκτια του ανατολικού Ατλαντικού κράτη από τις αποικίες τους, δέν τα έπειραξε και μάλιστα έγινε έως ένα βαθμό και ο άστυνόμος των, — όπως άλλως τε και τώρα στην Ιάβα. — Έτσι η Γαλλία, το Βέλγιο, η Ολλανδία, των οποίων τα ήπειρωτικά συμφέροντα βρίσκόντανε σε αντίθεση με τους γερμανούς γείτονές των έγιναν μόνιμοι σύμμαχοι των Αγγλων, τόσο μάλλον πού οι Αγγλοι άφίνοντάς τους τις αποικίες τους είχαν το μέσο να άσκούν πίεση, γιατί μπορούσαν να πάρουν αυτές της αποικίες σε περίπτωση συγκρούσεως.

Το ίδιο πράγμα συνέβαινε σχετικά με την Ιταλία. Οι Αγγλοι είχαν συμφέρον να δώσουν και σ' αυτήν αποικίες και της έδωσαν τα άγγλικά συμφέροντα συνδέονται άνεκαθεν με τα Ιταλικά και ο φιλοαγγλισμός είχε γίνει παράδοση στην Ιταλία. Είχε λοιπόν η Αγγλία το μεγάλο πλεονέκτημα να μπορεί να δώσει στους φίλους της, και να βοηθή να τους προστατεύση, ώστε να συνδέεται μαζί τους με πραγματικά και κοινά συμφέροντα. Οι απόψεις αυτές μεταβλήθηκαν σε μόνιμο σύστημα πολιτικής όταν η Γαλλία έπειτα από το Τραφαλγκό έπαινε, να έχη φιλοδοξίες κυριαρχίας της θαλάσσης, ενώ σύγχρονα η Γερμανία έβαλε πρόγραμμα της την κυριαρχία στην Κεντρική Εύρώπη άρχικά, σ' όλον τον κόσμο έπειτα, πρόγραμμα δηλαδή έχθρικό για τους γείτονές της.

Αυτά όλα έγιναν έτσι από τη δυναμικότητα της κυριαρχίας της θαλάσσης, της θαλασσίας δυνάμεως δηλαδή σχετικά με τη δυναμικότητα της δυνάμεως κατά ξηράν. Όταν όμως η δυναμικότητα της χερσαίας δυνάμεως αύξησε, η Γερμανία

έγινε πολύ επικίνδυνος αντίπαλος και ήταν ανάγκη να βγη από τη μέση, αν έπρόκειτο να εξακολουθήση ο κόσμος να ζή έλεύθερος. Δέν πρόλαβε όμως καλά καλά να έπωφεληθή η χερσαία δύναμη από την ανατέλουσα υπεροχή της, όταν ήλθε κυρίαρχη η δύναμη του άέρος. Γι' αυτήν όμως η Μάγνη παύει να υπάρχει.

Έπειτα από την καταστροφή της Γερμανίας η θέση της Αγγλίας μένει έκθετη, έως πού να σχηματισθή κάποια νέα ισορροπία, γιατί η Ρωσία, μόνιμη σχεδόν σύμμαχη της Αγγλίας εναντίον της Γαλλίας η της Γερμανίας, όταν έπιζητούσαν παγκόσμια κυριαρχία, μεταβάλλεται (έπειτα από την έκθλιψη της Γερμανίας) σε κύριο ανταγωνιστή της. Έδώ ακριβώς επανεμφανίζεται όλη η σημασία της Γαλλίας για την Αγγλία. Αν εδώ και λίγα χρόνια ίσχυε το αξίωμα ότι τα σύνορα της Αγγλίας ήσαν στο Ρήνο, τώρα ισχύει περισσότερο παρά ποτε και μάλιστα τα σύνορα αυτά βρίσκονται σήμερα ανατολικότερα: θα εξακολουθήση όμως να είναι η Γαλλία σύμμαχος της Αγγλίας; Μπορεί να υπάρξη σήμερα η Αγγλία, αν η Γαλλία είναι έχθρική εναντίον της; Και πρέπει να σημειωθή, ότι η Γαλλία θα πρέπει να λογίζεται έχθρική χώρα αν στραφή προς τον κομμουνισμό. Αυτή τη μεγάλη σημασία είχαν οι τελευταίες γαλλικές εκλογές και η μετεκλογική κρίση με την παραίτηση και την επανεκλογή του Ντε Γκώλ. Το γαλλικό σοσιαλιστικό κόμμα είχε εκδηλώσει την έλλειψη έμπιστοσύνης προς τον κομμουνισμό, ως πολιτικό κόμμα στη Γαλλία: είναι όμως δεσμευμένο όχι μόνο με γραπτές προηγούμενες συμφωνίες, αλλά και με την κοινή γνώμη η οποία, συνδεθείσα στενότερα με το Κ. Κ. στη Γαλλία στον καιρό του πολέμου δέν μπορεί να άποσυνδεθή άμέσως. Η κυβερνητική συνεργασία σοσιαλιστών και κομμουνιστών στη Γαλλία, συνεργασία επάνω όχι στις ιδέες, αλλά στα πράγματα, υπάρχει φόβος να παρασύρη το Σοσ. Κόμμα άρτιστερώτερα από τις άρχικές του προθέσεις.

Ο Γαλλικός λαός είχε πάντοτε μιá τάση προς τους νεωτερισμούς. Στην τελευταία περίοδο της ιστορίας της η Γαλλία είδε το λαό της να συγκινηται περισσότερο από άληθινό η παθολογικό ιδεαλισμό παρά από

τις βιολογικές του ανάγκες. Έτσι με τη Γαλλική Έπανάσταση και την ένοπλη μεταφορά των ιδεών της στην Εύρώπη έπιτάχυνε μόν σημαντικά την έξοδο από τη φεουδαρχία, έχασε όμως την αυτοκρατορία της, γιατί η ήττα της στη θάλασσα — από την οποία προήλθε η άπώλεια των άποικιών — όφείλεται κυρίως σε λόγους έσωτερικής πολιτικής. Το ότι δέν φάνηκε ούτε τότε ούτε τώρα ίκανή να κυριαρχήση επάνω στις ιδέες, αλλά έγινε θύμα τους άποτελεί κίνδυνο και γιαυτή και για τους άλλους. Ο Ντε Γκώλ μολαταυτα φαίνεται να έχη πλήρη συναίσθηση της δύσκολης θέσης στην οποία βρίσκεται η χώρα του και πού προείπε ο στρατάρχης Σμάτς μιλώντας άλλοτε για τη μεταπολεμική διαγραφή της από τον όμιλο των Μεγάλων Δυνάμεων. Αλλά και για το γαλλικό λαό υπάρχει κάθε λόγος να πιστεύουμε, ότι θα εξακολουθήση να άπομακρύνεται από την κομμουνιστική ιδεολογία: η βραδύτητα όμως στην άπομάκρυνση αυτή έχει άρχισει ήδη να έχη τις συνέπειές της, όχι γιατί η βοήθεια πού θα είχε παρασχεθεί έως τώρα από την Αμερική θα ήταν σημαντικά μεγαλύτερη αλλά γιατί η έξασφάλιση αυτής της μελλοντικής βοήθειας θα είχε δημιουργήσει από σήμερα την «πίστη», πού είνε άπαραίτητη για τη λειτουργία νέων κεφαλαίων, δηλαδή νέων πηγών παραγωγής.

Η Γαλλία είναι η κυριώτερη δύναμη του λεγομένου «Συνασπισμού», ο όποιος πιθανώτατα ούδέποτε θα πάρη έπίσημη μορφή, υπάρχει όμως μολαταυτα από τη στιγμή πού Ρωσία άρχισε να κάνη έπεκτατική πολιτική. Ο Δυτικός Συνασπισμός είναι το αντίρροπο του Σοβιετικού υπερχράτους, πού με το 200 περίπου εκατομμύρια κατοίκων και σημαντικό άριθμό δορυφώρων, άποτελεί ήδη κάτι παραπάνω από Ανατολικό Συνασπισμό. Η Ρωσία θα μπορούσε ίσως να άποδοκιμάζη τη στενότητα της Αγγλοαμερικανικής συνεργασίας, αλλά διαμαρτυρία για το Δυτικό Συνασπισμό δέν έχει έννοια, άφοϋ, αυτή η ίδια, όχι μόνον αύξάνη την έκταση του υπερχράτους της, αλλά και πολλές φορές δήλωσε, ότι η Πολωνία, και γενικά τα όμορα κράτη, πρέπει να έχουν φιλικές κυβερνήσεις, πράγμα πού σημαίνει ύποτελείς πολιτικά, άφοϋ τα κράτη αυτά δέν

πρόκειται βέβαια να έρωτηθούν ποτέ, όταν θα κανονίζη τη πολιτική της η Σοβιετική Ρωσία. Γιατί λοιπόν τότε παρουσιάζεται ως έλλειψη νομιμοφροσύνης από το μέρος της Αγγλίας η ένδεχομένη προσπάθειά της να δημιουργήση ανάλογες σχέσεις με τους άμεσους γείτονές της; προσπάθεια άλλωστε πού περισσεύει γιατί τα πρόβατα μαζεύονται αυτόματα όλα μαζί όταν έμφανίζεται ο λύκος.

Η επικίνδυνη αυτή θέση της Αγγλίας την μεταβάλλει αναγκαστικά σε υπέρμαχο της ειρήνης. Η Αγγλία ήταν και έως τώρα πραγματικά ειρηνόφιλη στους τελευταίους καιρούς. Πρώτα πρώτα γιατί στηριζόταν στο έμπόριο, πού μόνον με την ειρήνη μπορούσε να άναπτυχθή, έπειτα γιατί είχε άρκετά, ίσως πολλά, ώστε να μη ζητή περισσότερα, και τρίτο γιατί άνοδος στον πολιτισμό της καθημερινής ζωής και τις άνέσεις έχαμε τους κατοίκους της λιγώτερο φιλοπόλεμους. Τώρα όμως είναι ειρηνόφιλη από ανάγκη κι αυτό έχει πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα. Η πολιτική της πλέον μπορεί να θεωρείται έγγύηση ειρηνικών προσπαθειών. Θα φροντίση λοιπόν η Αγγλία να άρη κάθε δυσπιστία πού θα μπορούσε να τροφοδοτήση φιλοπόλεμη άτμόσφαιρα: στις άφορμες αυτής της τάξεως συγκαταλέγεται ίσως και η βόμβα άτόμου. Αντίθετα η Αμερική, με το να βρίσκεται σε πολύ άσφαλέστερη θέση — στρατηγική και οικονομική — προτιμά να διατηρή την ειρήνη με την υπεροχή δυνάμεως και όχι με τη διάλυση των ύποψιών. Γιαυτό η Αγγλία προτιμά την κοινοποίηση του μυστικού ενώ η Αμερική διαφωνεί.

Την υπεροχή της δυνάμεως μπορεί να την κάνη αισθητή και να την αύξηση η Αμερική στον καιρό της ειρήνης, έδεργετικά και για τους άλλους και για τον έαυτόν της, μόνο με την οικονομική έξάπλωσι, με την οικονομική σύμπραξη της δηλαδή σε κάθε κράτος, άνεξάρτητα αν θα της έπιστραφούν η όχι όλα τα κεφάλαια, τα όποια θα διαθέση για την σύμπραξη αυτή. Στη πολιτική όμως αυτή δέν θέλει λοιπόν η Αμερική οικονομική πολιτική έλευθέρων θυρών παντού και εδώ συγκρούεται με τα άγγλικά συμφέροντα. Στην πολιτική των άνοιχτών θυρών, έπεκτεινομένη και μέσα στην αυτοκρατορία, δέν μπορεί να προχωρήση η

Ἄγγλια, γιατί ἐνῶ ἡ Ἀμερική εἶναι μαζὺ γεωργικὴ καὶ βιομηχανικὴ χώρα καὶ ἀποτελεῖ ἔτσι μέρη στὰ κρατικά ὄρια ἓνα σύνολο οικονομίας, τούναντίον ἡ Ἀγγλία εἶναι χώρα βιομηχανικὴ καί, γιὰ νὰ ἀποτελέσει σύνολο οικονομίας, ἔχει ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ ἐνωθῆ, μέσο κάποιου συστήματος προτιμήσεως, μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Συμπολιτείας της, ποὺ ἔχουν γεωργικά προϊόντα, ἐπὶ πλέον οἱ Ἀμερικανοὶ φοβοῦνται, ὅτι ὑπάρχουν ἐνδεχόμενες δυσάρεστες ἐξελίξεις στὴν Ἀγγλικὴ σοσιαλιστικὴ οἰκονομία, ἔπειτα ἀπ' τὰ πρῶτα της ἀθῶα βήματα εἶνε λογικὸ δὲ ὅτι ἡ Ἀμερική, ὁπαδὸς καθὼς εἶναι τοῦ φιλελευθέρου συστήματος δὲν θὰ θελήσει νὰ χρηματοδοτήσῃ τὴν ἀνοδοτῆς της, ποὺ ἔχουν ἡ σταθεροποίηση θὰ παρασύρῃ καὶ τοὺς δικούς της ἐργάτες στὴ σοσιαλιστικὴ μυστικοπάθεια. Μόλο ὅμως ποὺ ἡ Ἀμερικανικὴ συνεργασία ἀποτελεῖ γιὰ τὴν Ἀγγλία τὴ βάση τῆς πολιτικῆς της, δὲν μπορεῖ ἡ τελευταία αὐτὴ νὰ ὑπαναχωρήσῃ στὸ οἰκονομικὸ τῆς σύστημα, γιατί ἀντίθετα πρὸς τὰ παραδεγμένα ἕως τώρα, ὅτι τὰ οἰκονομικὰ ὑποχωροῦν στὶς ἀνάγκες τῆς πολιτικῆς μὲ τὸ σοσιαλιστικὸ σύστημα συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Εἶναι γι' αὐτὸ ἀναπότρεπτες γιὰ τὴν ἐργατικὴ Κυβέρνηση τῆς Ἀγγλίας πολιτικὲς καὶ οἰκονομικὲς ἀνακολουθίες, ποὺ δὲν μποροῦν ἀπὸ τώρα νὰ προβλεφθοῦν, οὔτε καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν. Τὸ ἐργατικὸν κόμμα εἶναι τώρα ὑποχρεωμένο νὰ κἀνῃ τὴν πολιτικὴν τοῦ συντηρητικοῦ σὲ πολλὰ σημεία, π.χ. στὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, ἀνάλογα δέ, τὸ συντηρητικὸν κόμμα ἂν ξαναγυρίσῃ στὴν ἀρχή, θὰ ἀναγκασθῆ νὰ συμμορφωθῆ σὲ πολλὰ μὲ τὶς σοσιαλιστικὲς μεταβολὰς τῶν ἐργατικῶν. Ἡ κυμαινόμενη αὐτὴ πολιτικὴ θὰ σημαίνει σπατάλη κύρους καὶ οἰκονομικῶν δυνάμεων.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς σοσιαλιστικῆς πολιτικῆς στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀγγλίας δὲν φανήκαν ἀκόμα γιατί τὰ ἐφαρμοσθέντα ἕως τώρα μέτρα εἶναι δευτερεύοντα καὶ γιατί συνεχίζεται ἀκόμα τὸ οἰκονομικὸν σύστημα τῆς πολεμικῆς περιόδου. Οἱ ἀπεργίαι ὅμως ποὺ ἔγιναν ἐναντίον τῆς θελήσεως τῶν ἡγετῶν τῶν ἐργατικῶν ὁργανώσεων ἀπέδειξαν ὅτι ἡ κομμουνιστικὴ ἀριστοειά εἶνε ἰσχυρότερη ἀπὸ ὅ,τι οἱ ἐργατικοὶ ἐπίστευαν καὶ ὅτι οἱ ἀντι-

κομμουνιστικὲς προφυλάξεις πρέπει νὰ ἐνταθοῦν. Μόλο ποὺ δὲν προβλέπεται ὅτι θὰ γίνῃ γρήγορα σημαντικὴ ἐλλάττωσι τῶν σοσιαλιστικῶν ψήφων, ἡ ρῆξις μὴ ταῦτα μεταξὺ ἐργατικῶν τοῦ κέντρου καὶ ἐργατικῶν τῶν ἄκρων (ποὺ εἶναι καμουφλαρισμένοι κομμουνιστὲς) θὰ τοὺς ἀδυνατίσῃ ἀρκετὰ, ὥστε νὰ μὴ ἀποκλείεται νὰ γυρίσῃ στὴν ἀρχὴ οἱ συντηρητικοί. Στὴν περίπτωσιν αὐτῆ οἱ ἀγγλοαμερικανικὲς δυσπιστίαι, μόλο ποὺ δὲν θὰ διαλυθοῦν ἐντελῶς, θὰ συνταχθοῦν μὴ ταῦτα εὐκολὰ σὲ ἐνεργότερη κοινὴ πολιτικὴ, ἂν ἡ Ρωσία ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐξαπλωτικὴν τῆς πολιτικὴν.

Ἐνῶ οἱ Ἀγγλοαμερικανοὶ συνομιλοῦν, γύρω ἀπὸ νέες ἰδέαι, οἱ Ρῶσοι δροῦν. Στὴν Πολωνία ξεκαθαρίζουν τὴν κατάστασιν μὲ τὰ λαϊκὰ δικαστήρια, στὴν ἀνατολικὴ Γερμανία μὲ συμπλήρωσιν τῆς Γερμανικῆς καταστροφῆς, ὥστε νὰ ἐξασφαλίσῃ ἡ μόνιμη ὑπεροχὴ τοῦ Σλαβικοῦ στοιχείου στὴ Γιουγκοσλαβία καὶ τὴ Βουλγαρία μὲ ἐκλογάς, στὴν Τουρκία μὲ χωριστικὸν κίνημα τῶν Κούρδων, στὴν Περσία μὲ ἐπιστροφὴν τῶν στρατευμάτων κατοχῆς στὴν Βόρειον Περσία, στὴ Βόρειον Κίνα μὲ ἐπίθεσιν τῶν κομμουνιστῶν, στὴ Μαντζουρία μὲ σοβιετοποίηση, στὰ ὑπόλοιπα κράτη μὲ τὴν διείσδυσιν τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων στὴν Κυβερνητικὴ μηχανή. Ἡ διείσδυσις αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία μέθοδος, γιατί αὐτὴ συγχρόνως δίνει δύναμιν, ἡ ὁποία ἀντλείται ἀπὸ τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν, καὶ γιατί ἡ συμμετοχὴ στὴν Κυβέρνησιν κἀνῃ νὰ ἀτονήσῃ αὐτοδίκαια τὸ φροβερῶτερον ἐπιχειρημα ἐναντίον τοῦ Κ.Κ., ὅτι εἶναι κόμμα ἀντεθνικόν. Σ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἐξωτερικὴν γραμμὴν τῶν σοβιετικῶν συνόρων ἠκεῖ μονότονα ἡ «κατεργασία» τῶν λαῶν σὲ κομμουνιστικὲς μᾶζαι. Ἰσχυρότατον ἀνέργον στὴν κατεργασία αὐτὴ εἶναι ἡ διανομὴ τῶν γαιῶν, ποὺ στὶς περισσότερας ἀπὸ τὶς συνοριακὰς αὐτὰς χώρας δὲν ἔχει γίνῃ ἀκόμα ἀπὸ τὰ προηγούμενα καθεστῶτα, καὶ ἡ δυστυχία ποὺ ὑπῆρχε καὶ πρὶν καὶ ποὺ αἰψήσῃ τόσο πολὺ στὸν πόλεμον.

Στὴν ἐπίθεσιν αὐτῆ οἱ Ἀγγλοσάξονες ἀπαντοῦν δίνοντας οἰκονομικὴ βοήθειαν καὶ ἐξασφαλίζοντας τὶς ἀτομικὰς ἐλευθε-

Ἔτσι στὸ Βέλγιο, τὴν Ὀλλανδία, τὴν Ἰταλία καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἡ κατάστασις εἶνε πολὺ καλύτερη ἀπὸ τὶς χώρας, ὅπου γκρεμίζον καὶ κτίζον οἱ κομμουνιστὲς ὁ θόρυβος ποὺ συνοδεύει τὴν πολιτικὴν ἀντιδικίαν στὰ δημοκρατικὰ καθεστῶτα αὐτῶν τῶν χωρῶν δίνει τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀσταθείας καὶ δημιουργεῖ ἀπαισιοδοξίαν. Ἡ οἰκονομικὴ ὅμως δύναμις τῆς Ἀμερικῆς εἶναι τόσο, ὥστε ὅταν θὰ ξαναμπῆ ἡ Ἀμερικανικὴ οἰκονομικὴ μηχανὴ δλόκληρη στὴν εἰρηρικὴ παραγωγὴ, ἡ πολιτικὴ τῆς δύναμις, ἂν ἐφαρμοσθῆ ἡ οἰκονομικὴ ἀνασυγκρότησις, θὰ ξεπεράσῃ κάθε εὐνοϊκὴ πρόβλεψιν. Ἡ μέθοδος τῶν δυτικῶν Δημοκρατιῶν εἶναι ἀργή, ἀλλὰ θὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ. Καὶ στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ἡ ἀπαισιοδοξία εἶναι τόσο λίγο δικαιολογημένη καὶ γιὰ ὅμοιους λόγους ἀνεπαρκοῦς προπαρασκευῆς, ὅπως καὶ στὴν ἀρχὴ τῶν δυῶ παγκοσμίων πολέμων.

Φαίνεται—χωρὶς νὰ εἶναι ἀκόμα ἐντελῶς βέβαιο—ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις ποὺ θὰ δοθῆ ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν δὲν θὰ ἀκολουθήσῃ τὶς ἴδιαις μεθόδους μὲ τὶς ἀγγλικὰς. Οἱ τελευταίαι αὐτὲς ἦσαν κυρίως ἐνίσχυσις τῆς οἰκονομίας μέσον τῆς χρηματοδοτήσεως τοῦ ἐμπορίου, πρᾶγμα ποὺ προϋποθέτει μιὰ βραδύτατη ἐξέλιξιν καὶ συγκέντρωσιν τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως στὴν τάξιν τῶν ἀσκούντων τὸ διεθνὲς ἐμπόριον. Στὴν οἰκονομικὴ πολιτικὴν τούναντίον γιὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀμερικανοὶ διατείνονται, ὅτι συγκεντρώνει τὴν εἰνοιάν των καὶ ποὺ ἀσφαλῶς ἔχουν τὴ δύναμιν νὰ ἐφαρμοσθοῦν, βάση εἶναι ἡ δημιουργία μεγάλων ἐργῶν βιομηχανίας καὶ γεωργίας, τὰ ὁποία πρόκειται νὰ προχωρήσῃν ἄμεσα καὶ μὲ μεγάλα βήματα τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον—καὶ ὄχι ἔμμεσα, ὅπως μὲ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἐμπορίου—. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως μὲ τὴν σύγχρονον ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας κἀνει δυνατὴ τὴν συνεχὴ ἀλληλοὑποστήριξιν τῶν δυῶ αὐτῶν κλάδων μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀπεριόριστον ἀνάπτυξιν καὶ τῶν δυῶ χωρὶς συνεχὴ ἀπόλυτη ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν ἀντίθετα τὸ σύστημα τῆς στηρίξεως τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως στὸ ἐμπόριον βοηθῆ στὴν εἰδίκευσιν μιᾶς χώρας στὴ βιομηχανία ἢ στὴν γεωργίαν, πρᾶγμα ποὺ ἀδικεῖ μόνιμα τὶς ἀγροτικὰς χώρας καὶ ἔχει πολ-

λοὺς κινδύνους γιὰ τὶς χώρας ποὺ περιορίζονται μόνον στὴν βιομηχανίαν. Ὅσοδήποτε ὅμως ἐνεργητικὰ καὶ ἂν εἶνε τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς οἰκονομικῆς βοηθείας, θὰ περάσῃ καιρὸς ἕως ποὺ νὰ πραγματοποιηθῆ καὶ γι' αὐτὸ θὰ χρειασθῆ στὸ ἀναμεταξὺ παραμονὴ στρατιωτικῶν ἀγγλοαμερικανικῶν δυνάμεων καὶ βοηθείας σὲ εἶδη συντηρήσεως, ἕως ποὺ νὰ ἀποκατασταθῆ κάποιον δημοκρατικὴ εὐστάθεια. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν λογαριάζον οἱ ἀγγλοσάξονες νὰ διατηρήσῃν τὴν εἰλικρινὴν φιλίαν τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων νὰ μείνουν σὲ καλὰς σχέσεις μὲ τὴν Γιουγκοσλαβίαν μὲ τὴν ὁποία δὲν μποροῦν προσωρινὰ νὰ κάμουν τίποτε περισσότερο νὰ ἐκπληρώσῃν τὶς ἠθικὰς τῶν ὑποχρεώσεως πρὸς τὴν Πολωνίαν καὶ τὴν Τσεχοσλοβακίαν. Λογαριάζον ἐπίσης νὰ δημιουργήσῃν μιὰ ἀνεκτὴ ζωὴ στὰ τμήματα ποὺ κατέχουν ἀπὸ τὶς χώρας τῆς Κεντρικῆς Ἑυρώπης. Πολὺ μεγαλύτερα προβλήματα ἐγείρονται στὴ Βόρεια Κίνα. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἀμερικανῶν ἐκεῖ θὰ εἶναι ἀκόμα βραδύτερα. Γι' αὐτὸ ὁ κομμουνισμὸς, καταλαβαίνοντας ὅτι ἡ νίκη του εἶνε ζήτημα ταχύτητος, ἐντείνει παντοῦ τὶς ἐνεργείαι του γιὰ νὰ ἐκεμεταλευθῆ ὅλη τὴν ἀστάθειαν ποὺ δημιουργήσῃ ὁ πόλεμος.

Εἶναι ἐντελῶς φανερό, ὅτι κανεὶς δὲν σχεδιάζει νὰ ἐπιτεθῆ ἐναντίον τῆς Ρωσίας, λιγότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἢ ἡ Ἀγγλία ἐπίσης ὅτι ἡ Ρωσία ὄχι σκοπεύει, ἀλλὰ ἐπέτυχε ἤδη τὴν δυναμικὴν τῆς ἐπέκτασιν ἕως πέρα ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Ἑυρώπης καὶ ὅτι δλόκληρη ἡ ἡπειρος μας αἰσθάνεται ἤδη βαρύτερον τὴν πίεσιν τῆς. Τὸ ὅτι ἡ Ρωσία θέλει τώρα στρατηγικὰ σημεία στὴ Μεσόγειον καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτήν, φαίνεται, ἀπὸ μιὰ πρώτη ἀποψη, ὅτι δὲν εἶνε τίποτε περιέργον, ἀφοῦ καὶ ἡ Ἀγγλία ἔχει τέτοια σημεία. Ἡ πραγματικὴ σημασία ὅμως φαίνεται, ὅταν σκεφθῆ κανεὶς, ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ κινήσῃ τὴν οἰκονομίαν της, οὔτε κἀν νὰ τραφῆ, ἂν χάσῃ τὴν συνοχὴν τῶν ἐθνῶν τῆς συμπολιτείας της, δηλαδὴ τὰ στρατηγικὰ σημεία ποὺ τὴν ἐξασφαλίζουν.

Ἡ προσπάθεια τῆς Ρωσίας νὰ ἐπεκτείνῃ τὸν κομμουνισμό, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ δυστυχία πὺν δημιουργεῖ στοὺς λαοὺς ἢ ἀνατρεπτικὴ αὐτὴ ἐνέργεια, πὺν ἔχει ὡς βάση τὸ σαμποτάρισμα τῆς παραγωγῆς καὶ τὸ χωρῖσμα τῶν κοινωνικῶν τάξεων μὲ φραγμοὺς αἵματος, εἶχε ἓνα ἀποτέλεσμα πὺν ποτὲ κανεὶς δὲν περιμένει ἀπὸ τὴ νίκη τῶν ἐνωμένων ἐθνῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ εἶνε ἢ τόσο κακὴ μεταχείριση τῶν μεσαίων καὶ τῶν μικρῶν ἐθνῶν ἀπὸ τὰ μεγάλα. Ἡ δημοκρατία ἔχει αὐτὸ τὸ ἀνεκτίμητο προσόν, νὰ ἀφίνη ἐλεύθερη τὴν ἐξέλιξη καὶ αὐτὸ ἀποδείχθηκε καὶ στὴν Ἀγγλία καὶ στὴ Γαλλία· ἄξιζε λοιπὸν τὸ ἀποτέλεσμα νὰ καθιερωθῆ ἀπὸ τὸν κομμουνισμό ἢ κτηνώδης, χωρὶς ὑπερβολὴ κτηνώδης, συμπεριφορὰ τῶν κομμάτων πρὸς τοὺς ἀντιπάλους τῶν; Αὐτὴ ἡ συμπεριφορὰ καλύπτεται ἀπὸ ἰδεολογικὲς δῆθεν ἐπιδιώξεις. Οἱ σχέσεις ὅμως τῶν μεγάλων πρὸς τοὺς μικροὺς δὲν ἔχουν οὐτὲ αὐτὸ τὸ προκάλυμμα. Καὶ αὐτὴ ἡ κατάσταση δημιουργήθηκε ἔπειτα ἀπὸ δηλώσεις ἀποκηρύξεως καὶ αὐτοῦ τοῦ συστήματος τῶν ζωνῶν ἐπιρροῆς. Πόλεμοι ἔγιναν καὶ θὰ γίνωνται, ἢ καταπάτηση τοῦ δικαίου δὲν θὰ σταματήσῃ παρὰ ἐκεῖ ὅπου θὰ συναντήσῃ τὴ δύναμη, ἀλλὰ ἢ κυνικότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἀσκήθηκε ἐφέτος ἢ κακομεταχείριση συμμάχων κρατῶν, μόνο καὶ μόνο γιὰ τὴν ἡσυχίαν ἢ καὶ ἀπλῶς περισσότερο ἀδύνατα, δὲν συναντᾶται συχνὰ στὴν ἱστορία.

Μολταῦτα, μὲ πὺν ὁ κόσμος εἶνε τόσο βαθειὰ καὶ τόσο αὐτόματα διχασμένος, ἢ καταφυγὴ στὴ βία, πόλεμος δηλαδή, εἶνε σχεδὸν ἀδύνατος, γιὰ τὸ Ἄγγλοσάξωνες δὲν θὰ ἐπιτεθοῦν καὶ γιὰ τὸ ἂν προσβληθοῦν στὰ δικά τους ζωτικὰ σημεῖα, θὰ ἔχουν τὴ θέληση καὶ τὰ μέσα νὰ ἀμυνθοῦν. Αὐτὴ ὅμως ἀκριβῶς ἢ ἀδυναμία νὰ ξαναχίση πόλεμος, ἀδυναμία πὺν προέρχεται ἀπὸ τὴν κούραση καὶ εἰς καταστροφὲς πὺν θάχει γιὰ συνέπεια, ἢ ἀδυναμία αὐτὴ γίνεται αἰτία μεγάλου κακοῦ γιὰ τὰ μικρότερα ἔθνη, γιὰ τὸ οἱ διαφορῆς, ἀκόμα καὶ οἱ δυσαρέσκεις τῶν μεγάλων, ἔσπᾶνε σ' αὐτά. Ἐτοί σιρὰ λαῶν ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ ἔως τὴ Βαλκανικὴ, πὺν τὸ μόνο τους ἐλάττωμα εἶνε ὅτι ὑπάρχουν, μικροὶ αὐτοὶ, ἀνάμεσα στοὺς μεγάλους, ἀναγκάζονται νὰ μεταβάλουν τὴν

ψηλὴ τους γιὰ νὰ ἐπιζήσουν. Ἐκατὸν πενήντα περίπου ἑκατ. ἄνθρωποι, χωρὶς νάχουν καμμιά πρόθεση νὰ ἀναμιχθοῦν στὴ σύγκρουση μεταξὺ φασισμού καὶ κομμουνισμού, θυσιάζονται μὲ κυνισμό στὰ συμφέροντα τῶν μεγάλων. Ἡ ἠθικὴ αὐτὴ κατάπτωση, ἢ ἐμφανιζομένη στὸ συστηματικὸ κακομεταχείρισμα τῶν μικρῶν λαῶν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ μείνῃ χωρὶς ἀντίκτυπο στὶς διεθνεῖς σχέσεις μεταξὺ τῶν μεγάλων. Θὰ πληρώσουν καὶ αὐτοὶ τὸ ποδοπάτημα τῆς ἠθικῆς καὶ τῶν διεθνῶν νόμων, γιὰ τὸ ἄπαξ ὁ ἄνθρωπος παύει νὰ εἶνε ἄνθρωπος, γίνεται θηρίο, ὄχι μόνο γιὰ τοὺς μικρότερους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἴσους του.

Ἦταν πλέον καιρὸς νὰ ἀκουσθῆ καὶ ἢ ἀντίθετη ἀποψη. Τὴν ἐξηγγεῖεν ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Μ. Βρετανίας: «Δὲν δύναμαι νὰ ἀποδεχθῶ τὴν ἀποψη, ὅτι ὀλόκληρος ἢ πολιτικὴ τῆς Βρετανικῆς Κυβερνήσεως ὀφείλει νὰ βασίζεται μόνο στοὺς τρεῖς Μεγάλους... Δὲν ἐνδιαφέρει τὸ ἂν πρόκειται γιὰ μικρὸ ἢ γιὰ μεγάλο κράτος· ἐνδιαφέρει τὸ ὅτι πρόκειται γιὰ συνανθρώπους... Οὐτὲ ἐπιτρέπεται νὰ ἐπηρεασθοῦμε ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὀρισμένα ἔθνη ὑποστάντα τὴν ἐπίθεση τῶν μεγάλων εἶνε σήμερα κατεστραμμένα. Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι στὴν περίπτωσιν αὐτὴ νὰ ἔχουμε ὑπόψιν τὴν ἱστορίαν τους, τὴν πνευματικὴν τους συμβολὴν καὶ τὴν ἐκπολιτιστικὴν τους ἐπίδρασιν. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ πῶ, ὅτι ἢ ἐκπολιτιστικὴ ἐπίδρασις δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν ἐξοπλισμῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ πνευματικὰ κεφάλαια πὺν ἢ χώρα κατέχει». Λέγοντας αὐτὰ στὴ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ὁ Ἰπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Μεγ. Βρετανίας ἀναφερόταν στὰ μικρὰ κράτη καὶ ὑπερασπιζόταν—χωρὶς νὰ τὸ προσέξῃ ἴσως—τὴ θέσιν τῆς πατρίδος του, πὺν βγήκε ἀπὸ τὸν πόλεμον τόσο φτωχῆ. Σὲ κανένα ὅμως λαὸ δὲν ἀντιστοιχοῦν μὲ τόση ἀκρίβεια τὰ λόγια αὐτά, ὅσο στὸ δικό μας.

Ὡς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν τῶν σκέψεων ὁ κ. Μπέβιν ἐπρότεινε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ σώματος πὺν βγήκε ἀπὸ τὴ διάσκεψιν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου καὶ πὺν στηρίζεται ἀποκλειστικὰ σχεδὸν στοὺς μεγάλους, μὲ μιὰ «παγκόσμια συνέλευσις

JOHN FISHER

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΕΤΑΙ*

Τὸ περίγραμμα τοῦ περιφερειακοῦ συστήματος πὺν ἢ Ρωσία οἰκοδομῆ γίνεται ἐπίσης ἐκδηλο. Μέχρις ὄρας σύγκειται ἀπὸ μιὰ ἀλυσίδα μικρῶν κρατῶν, πὺν διατρέχουν τὴν στενὴ λωρίδα τῆς Ἐυρώπης, ἀπὸ τὴν Φιλανδία, τὴν Πολωνία καὶ τὰ Βαλκάνια, ὡς τὴ Μαύρη Θάλασσα. Ὑπάρχουν λόγοι νὰ πιστέψουμε, πὺν σκοπεύη νὰ ἐπεκτείνῃ αὐτὸ τὸ ὄρακτο ἰδίως δορυφόρων ἐθνῶν, περνώντας ἀπὸ τὴν Μέση Ἀνατολὴ καὶ τὴν Ἀσία, ὅσο νὰ ἔχη «ἀνεξάρτητους, ἀλλὰ φιλικὰ διακείμενους» γείτονες, σὲ ὅλα τὰ σύνορα. Πρὶν λίγο καιρὸ τὰ Σοβιὲτ ἐξᾶγγελαν τὴν πρόθεσιν τους νὰ διαπραγματευτοῦν μιὰ νέα συνθήκη συμμαχίας μὲ τὴν Τουρκία. Λίγο πρὶν ἀνατολικά ἢ Ἰρανικὴ Κυβέρνησις ἄλλαξε τελευταῖα, κάτω ἀπὸ ἄμεση ρωσικὴ πίεσις. Ἀκόμα πρὶν ἀνατολικά, κομμουνιστικὴ διεΐσδυσις, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἔγινε αἰσθητὴ στὴ κινεζικὴ ἐπαρχία τοῦ Σιν-Κιάγκ. Στὴ Βόρεια Κίνα καὶ στὴν Ἐξωτερικὴ Μογγολία φιλικὰ καθεστῶτα εἶνε σταθερὰ ἐγκαταστήμενα. Τέλος, ἂν ἢ Ρωσία συμμαχάσῃ στὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰαπωνίας, τὸ πρῶτον τῆς βῆμα πιθανὰ θὰ εἶνε νὰ κινήσῃ μέσα στὴ Μαντζουρία καὶ στὴν Κορέα. (Μέχρι στιγμῆς δὲν εἶνε πρόδηλο πὺν τὰ Σοβιὲτ σκοπεύουν νὰ ἐπιβάλουν τὸν κομμουνισμό στὰ δορυφόρα

(*) Συνέχεια ἀπ' τὸ προηγούμενον καὶ τέλος

μὲ περιορισμένο ἀντικειμενικὸ σκοπὸ, τὸ σκοπὸ τῆς εἰρήνης». Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι πρέπει νὰ ἀκουσθῆ καὶ ἢ φωνὴ τῶν μικρῶν καὶ ὅτι ἢ κρίσις τῆς διεθνούς κοινωνίας γνώμης γιὰ τὸ τι εἶνε δίκαιο καὶ τι ἄδικο πρέπει νὰ βροῖ ἓνα ἐπίσημο παγκόσμιο βῆμα ἀπὸ ὅπου νὰ ἀκουσθῆ μὲ κῆρος, γιὰ νὰ ἔχη ἀρκετὴ ἐπήρεια στὴ συνείδησιν τῶν λαῶν, ὅστε νὰ μὴ κατατήσουν αὐτοὶ ὄργανα τυφλὰ στὰ χέρια κυνικῶν κυβερνήσεων, χωρὶς αὐθόρμητη γνώμη δικὴ τους στηριγμένη σὲ ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ ὄχι σὲ πολιτικὰ μόνο συμφέροντα.

κράτη, στὴ Φιλανδία, Βουλγαρία καὶ στὶς ἄλλες περιοχὰς τῆς Κεντρικῆς Ἐυρώπης τὶς κατεχόμενες ἀπὸ τὸν Κόκκινον Στρατό· τὸ καπιταλιστικὸ οἰκονομικὸ σύστημα, ὡς τὰ τώρα, ἔμεινε οὐσιαστικὰ ἄθικτο).

Ὅταν κάποτε αὐτὸς ὁ κύκλος τῶν προστατευτικῶν κρατῶν συμπληρωθῆ, ἢ Ρωσία θὰ αἰστανθῆ πιθανῶς ἀπαλλαγμένη, ἀπ' αὐτὸ τὸ κακὸ ὄνειρον Ἐξωτερικῆς ἐπέμβασις, πὺν τὴν καταδιώξει—δικαιολογημένα— πάντοτε, ἀπὸ τὴν ἴδρυσιν τῆς Σοβιετικῆς Δημοκρατίας. Καὶ ἂν ἔχουμε κάποια ἐλπίδα, ὁποιαδὴ ποτε, γιὰ μιὰ διαρκὴ εἰρήνη, πρέπει νὰ δεχτοῦμε μὲ καλὴ πίστιν τὴ ρωσικὴ διαβεβαίωσις πὺν δὲν ἔχη πρόθεσιν ἐπιθετικῆς ἐπέκτασις, ἔξω ἀπὸ τὴν ἀσφαλιστικὴν τῆς ζώνης.

Μιὰ ματιὰ στὸ χάρτη καὶ στὶς τελευταῖες ἐφημερίδες, δείχνει τὰ σημεῖα ὅπου ἢ προστριβὴ μεταξὺ τῶν Ὑπερδυνάμεων πιθανὸν θὰ ἐκδηλωθῆ, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς περιόδου πὺν συναρμολογοῦν τὰ δύο τους περιφερειακὰ συστήματα. Ὑπάρχουν πέντε κύρια ἐπικίνδυνα σημεῖα, κείμενα ὅλα κατὰ μῆκος τῶν κρασπέδων, ὅπου οἱ τροχιῆς τῶν Σοβιὲτ καὶ τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν προστριβονται.

1. Ἡ Πολωνία, ὅπου ἢ μεγάλη Βρετανία καὶ ἢ Ἀμερικὴ ματαίωσαν τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἑνὸς καθεστῶτος κηδεμονομένου ἀπὸ τοὺς τοὺς Ρώσους.

2. Ἡ βόρεια ἀκτὴ τῆς Μεσογείου, ὅπου ἓνας ἀπὸ τοὺς νεώτερος συμπαῖκτες τῆς Ρωσίας, ἢ Γιουγκοσλαβία, ἔχει φτάσει σχεδὸν τὰ λιμάνια τοῦ Τριέστι καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀντιμετωπίζοντας σταθερὴ Βρετανικὴ ἀντίθεσιν.

3. Τὸ Ἰράν, ὅπου ἢ Ε.Σ.Σ.Δ. πιθανῶς θὰ δοκιμάσῃ νὰ πάρῃ ἔξοδο σὲ ἓνα λιμάνι πάνω στὸ Περσικὸ κόλπον καὶ ἓνα κλῆρο στὶς μεγάλες Ἰρανικὰς πετρελαιοφόρες ἐκχωρήσεις, ἀντιμετωπίζοντας πάλι τὴ Βρετανικὴ ἀντίθεσιν.

4. Η Μαντζουρία και η Κορέα, περιοχές όπου οι 'Ηνωμένες Πολιτείες έχουν δοκιμάσει, περισσότερο από μισό αιώνα, να κρατήσουν μια πολιτική τοπικής ανεξαρτησίας και ελεύθερου εμπορίου.

5. Η Γερμανία, όπου των δύο μεγάλων δυνάμεων τα συστήματα αντιμετώπιζονται, τερνόμενα από μια στρατιωτική γραμμή συνόρων.

Τουλάχιστον στις τέσσερες πρώτες περιπτώσεις τα δεδομένα για μια ειρηνική διευθέτηση φαίνονται λογικά καλά.

Στη Πολωνία φαίνεται πιθανό πώς οι Ρώσοι τελικά θα επιβάλουν τη δική τους θέληση. Ο Κόκκινος Στρατός είναι εκεί και η Μεγάλη Βρετανία και οι 'Ηνωμένες Πολιτείες βρίσκονται μακριά. Η Αγγλία θα διαμαρτυρηθεί, γιατί η άμεση άφορη εισόδου της στον πόλεμο με τη Γερμανία υπήρξε η προστασία της ανεξαρτησίας της Πολωνίας. Αλλά άργα ή γρήγορα και οι δύο τους θα υποχωρήσουν και η Ρωσία θα προσπαθήσει να κάνει την υποχώρησή μας όσο είναι δυνατό λιγότερο χτυπητή, δεχόμενη προσωρινά δυο-τρία μέλη της Κυβέρνησης του Λονδίνου.

Στις αντιθέσεις για το Τριέστι και τη Θεσσαλονίκη, η Ρωσία προσεκτικά απόφυγε να εκτεθεί, υποστηρίζοντας τον Τίτο. Σαντιές τις περιοχές το ποντάρισμά της είναι μικρότερο, ενώ το Βρετανικό ενδιαφέρον είναι σχετικά μεγάλο. Έδω δέ το Βρετανικό Ναυτικό μπορεί να δώσει πραγματικά σημαντική βοήθεια. Κατά συνέπεια είναι φανερό πώς η Αγγλία έδω θα κρατηθεί ψηλά. Το Τριέστι θα παραμείνει Ιταλικό και η Θεσσαλονίκη 'Ελληνική, και τα δυο με την Βρετανική προστασία και η σοβιετική περιοχή θα πρέπει να τα βγάλει πέρα χωρίς μια μεγαλύτερη ναυτική βάση στη Μεσόγειο. Τα γιουγκοσλαβικά αισθήματα θα καταπραΰνθουν λιγάκι αν τους παραχωρηθούν ελεύθερα δασμών δικαιώματα διαβάσεων δια μέσου αυτών των λιμανιών. (Είναι αξιοσημείωτο πώς 'σαντή την περίπτωση και επίσης όταν οι Βρεταννοί κατάστειλαν στην Ελλάδα το κίνημα του Ε.Α.Μ., η Ρωσία αυστηρά σεβάστηκε τη Βρετανική σφαίρα επιρροής, αν και σε άμφότερες τις περιπτώσεις η άρνησή της να

υποστηρίξει τους εγχώριους κομμουνιστές μπορεί να φάνηκε σά μεγάλη προσδοκία σε κάθε καλό σύντροφο, μέσα και έξω στην Ε.Σ.Σ.Δ. Με άλλα λόγια ο Στάλιν έκανε μια πραγματική πολιτική θυσία, διακιδυεύοντας απογοητευτική διχόνοια, μέσα στις ίδιες τις γραμμές του κόμματός του).

Στο Ιράν υποθέτουμε πως κάποιος συμβιβασμός θα βρεθεί με τον όποιον η Ρωσία θα πάρη ένα λιμάνι και μια ειδική στρατιωτική θέση, ενώ οι Βρετανικές και Αμερικανικές εταιρείες πετρελαίων θα εξασφαλίσουν μια μερίδα των Ιρανικών εκχωρήσεων πετρελαίων και προστασία των επενδύσεών τους σ' αυτή την περιοχή.

Παρόμοιες σκέψεις θα βαρύνουν γερά στο ξεκαθάρισμα της Μαντζουριανής και Κορεανής έκβασης. Η ρωσική κυριαρχία σαντιές τις περιοχές θα είναι δύσκολο για τους Αμερικανούς να καταβροχθιστή, έχοντας επ' όψη την κατά παράδοση πολιτική μας στην Απω Ανατολή. Αλλά για να μη διαταραχθούν οι σχέσεις μας με την Ρωσία πρέπει να κάνουμε έδω μερικές υποχωρήσεις.

Ο κίνδυνος για μια σύγκρουση πάνω στη Γερμανία είναι πολύ πιο σοβαρός. Αν έχουν οι 'Ηνωμένες Πολιτείες μια πολιτική σχετικά με τη Γερμανία—εκτός από επανορθώσεις και προφύλαξη μιας αναζωγόνησης της γερμανικής στρατιωτικής δύναμης—δεν το έχει ως τώρα αναγγείλει το Υπουργείο μας των Ξεωτεριών. Ακόμα, από την απουσία μιας δυνατής, καλά χαραγμένης, Αγγλοαμερικανικής πολιτικής, η Γερμανία, από λάθος πιθανώς, μπορεί να γίνει κομμουνιστική. Και ένας συνδυασμός κόκκινης Ρωσίας και κόκκινης Γερμανίας—οι δυνατότερες στρατιωτικές και βιομηχανικές δυνάμεις της Ευρώπης και Ασίας—αναπόφευκτα θα αντιμετωπιστή σαν ένας σοβαρός κίνδυνος για το Αγγλοαμερικανικό σύστημα.

Κατά συνέπεια, η επεξεργασία μιας άμοιβαίας ικανοποιητικής πολιτικής απέναντι της Γερμανίας, είναι το πιο επείγον καθήκον που αντιμετωπίζουν οι Ύπερδυνάμεις. Θα αφήσουμε την Γερμανία αιώνια να διαιρείται σε Σοβιετική και Αγγλοαμερικανική ζώνη; Θα δοκιμάσουμε να την επανεγκαταστήσουμε

σαν ένα άθικτο, αλλά πολύ μαζεμένο και για τα καλά αποβιομηχανοποιημένο κράτος; Θα την διαμοιράσουμε σε έναν αριθμό χωριστών εθνών και θα φροντίσουμε, με απειλή βίας, να προλάβουμε τη συνένωσή της; Κάθε μία απ' αυτές τις εκδοχές, καθώς και διάφορες άλλες, που έχουν προταθή από καιρό σε καιρό, είναι δεκτικές σε πολλές παρατηρήσεις. Και πρέπει να είμαστε βέβαιοι πως όποια λύση και αν υιοθετήσουμε οι Γερμανοί θα προσπαθήσουν να τη καταστρέψουν σπέρνοντας υποψίες ανάμεσα στους Ρώσους και στις Δυτικές δυνάμεις και προσκαλώντας τις να χτυπηθούν, για το χατίρι της Γερμανίας. Όποσδήποτε όμως πρέπει να συμφωνήσουμε με τα Σοβιέτ πάνω σε κάποια πολιτική, όσοδήποτε και αν είναι μακριά από το τέλειο και να δοκιμάσουμε πρόθυμα και με καλή πίστη να κάνουμε αυτό το έργο. Αν δεν το κάνουμε, όλα τα σύμφωνα τα επεξεργασμένα στον Άγιο Φραγκίσκο, ή σε καμιά δωδεκάδα παρόμοιες συνδιασκέψεις, δεν μπορούν να εξασφαλίσουν μια σταθερή ειρήνη.

Αν παραδεχώμαστε πως κάποιο είδος λύσης μπορεί να βρεθεί, για τις συγκρούσεις της μεταβατικής περιόδου, της περιόδου που θα χτίζονται τα περιφερειακά συστήματα, μπορούμε να κοιτάξουμε μπροστά, προς το τέλος αυτής της εποχής, προς ένα κόσμο οργανωμένο πάνω σε μια βάση έντελως διαφορετική από οτιδήποτε άλλο στα περασμένα. Και αυτά θα είναι πιθανώς τα πιο χτυπητά του χαρακτηριστικά:

1) Για πρώτη φορά ο κόσμος θα οργανωθεί σε ένα σύστημα δυο μεγάλων δυνάμεων, αντί να είναι μοιρασμένος σε 7 ή και περισσότερες μεγάλες δυνάμεις και σε δωδεκάδες μικρότερες. Κατά συνέπεια πρέπει να περιμένουμε πως τότε θα δείξει μια πιο σταθερή οργάνωση. Όσο υπήρχαν πολυάριθμες Μεγάλες Δυνάμεις, που ήταν σχετικά όμοιες σε δύναμη, υπήρχε μια σχεδόν ατέλειωτη ευκαιρία για ραδιουργίες και συνδυασμούς. Κάθε έθνος ήταν συνεχώς ανήσυχο, με το όπλο έτοιμο κάθε στιγμή, και για πραγματική ή φανταστική αυτοάμυνα, καθένα προσπαθούσε να τελειοποιήσει το δικό του σύστημα των μεταβαλλόμενων συμμαχιών. Προδήλως στο

μέλλον θα υπάρχη πολύ λιγότερος χώρος για τέτοιου είδους επικίνδυνες μανούβρες.

2) Για πρώτη φορά, οι δυο μεγαλύτερες δυνάμεις, θα είναι τόσο πολύ χωρισμένες μάλλον, παρά μέτωπο με μέτωπο, με οχυρωμένα σύνορα στη μέση, ή τις γειτονικές θάλασσες. Ο πόλεμος μεταξύ τους θα φαίνεται λιγότερο πιθανός, απλώς και μόνο γιατί κάθε μία τους θα βρίσκη μάλλον αδύνατο να φτάσει τα ζωτικά κέντρα της άλλης.

3) Η φύση της στρατιωτικής δύναμης των δυο Ύπερδυνάμεων είνε απόλυτα διαφορετική. Η Αμερική είναι πρωτίστα ναυτική δύναμη, ενώ η Ρωσία στρατιωτική. Ένα Αμερικανικό Γενικό Επιτελείο δύσκολα μπορεί να σκεφτεί μια εισβολή στους εύρεις γήινους όγκους της Σοβ. Ένωσής, αντιμετωπίζοντας τις ασύγκριτα μεγαλύτερες Ρωσικές πηγές σε στρατιωτική ανθρώπινη δύναμη. Αντίστοιχα, η Ρωσία—που δεν έχει στόλο σημασίας—μπορεί δύσκολα να αντιμετωπίσει το Αμερικανικό Ναυτικό, που βγαίνει από τουτό τον πόλεμο δυνατότερο, από όλους τους άλλους στόλους στον κόσμο ενωμένους. Όπως και ο Lippmann το έτόνισε, μια σύγκρουση μεταξύ των δυο θα είναι σχεδόν τόσο απίθανη, όσο και ένας αγώνας ανάμεσα σε έναν έλεφαντα και μια φάλαινα.

4) Μέσα στη Ρωσία και στις 'Ηνωμένες Πολιτείες ώρισμένοι εσωτερικοί παράγοντες θα συντελέσουν εις το να αποθαρρύνουν μια φιλοπόλεμη πολιτική. Στη Ρωσία η ανάμιση των φοβερών απωλειών του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου θα χρησιμεύσει σαν μια απαγορευτική επίδραση, για ένα μακρό χρονικό διάστημα. Προσέτι, ύστερα από την παρατεταμένη οικονομική προσπάθεια του πολέμου και τα επαναστατικά χρέονα που προηγήθηκαν, η Ρωσία χρειάζεται αναγκαία μια περίοδο ανοικοδόμησης και ήρεμίας. Στις 'Ηνωμένες Πολιτείες το κατά παράδοση αντιπολεμικό αίσθημα θα ενισχυθεί από το μεγάλο δημόσιο χρέος, ένα πλήθος εγχωρίων οικονομικών προβλημάτων και την προσεγγίζουσα εξάντληση ώρισμένων στρατηγικών υλών, κυρίως σιδηρομεταλλεύματος πρώτης ποιότητας, βωξίτη, χαλκού και πετρελαίου.

5) Και τέλος—όπως ο Χάνσον Μπόλντον και άλλοι στρατιωτικοί μελετητές το υπόδειξαν—δεν υφίσταται βασική στρατηγική σύγκρουση μεταξύ Ρωσίας και Ήν. Πολιτειών. Κάθε μία μπορεί να χτίσει μία ικανοποιητική ζώνη ασφαλείας, χωρίς να απειλήσει την άλλη.

6) Μέσα στα μεγάλα περιφερειακά συστήματα, μικρότεροι πόλεμοι, πολύ λιγότερο θα συμβούν, παρά στο παρελθόν. Κάθε μία από τις Ύπερδυνάμεις θα έχει την ευθύνη να προστατέψει τα μέλη της δικής της οικογένειας και αυτή η ευθύνη σέρνει αναπόφευκτα μαζί της την υποχρέωση να διατηρήσει την τάξη στον οικογενειακό κύκλο. Κανονικά, τέτοιες εσωπεριφερειακές έριδες, θα διευθετούνται με τον μηχανισμό του Διεθνούς Οργανισμού Ασφάλειας, ή με παρόμοια περιφερειακά σύμφωνα, όπως το Σύμφωνο του Καμπούτεπκα. Σε περιπτώσεις δε οποιουδήποτε συμπτώματος, ή όπου ανάλογος διπλωματικός μηχανισμός δεν υφίσταται, οι περασμένης μόδας παλληκαράδες θα χρησιμοποιούνται, όπως έγινε στο επεισόδιο της Συρίας, όπου οι Άγγλοι (με την Αμερικανική υποστήριξη), με τρόπο απότομο διάταξαν την Γαλλία να πάψει να χτυπάει με τα κοντάκια τα μωρά της περιοχής.

Οι τρόποι με τους οποίους η Ρωσία και η Αμερική θα ελέγχουν τις αντίστοιχες τους τροχιές θα διαφέρουν χτυπητά, ένεκα της διαφοράς που υπάρχει στη φύση της δύναμής τους. Η ναυτική δύναμη είναι κατ'έξοχην ευκίνητη και μπορεί να γίνεται αισθητή σε μεγάλες αποστάσεις. Ο Στόλος μας, άγκυροβολημένος στο Πέορ Χάρμπορ, άσκει μία συνεχή έπιρροή στο Μπουένος-Άϊρες, π.χ., τόσα αισθητά, όσο θα το έκανε και μία μεγάλη Αμερικανική στρατιά, παραταγμένη στα σύνορα της Αργεντινής. Ακόμη ο Στόλος γεννάει την αυτή πίεση, τη νύκτα, σε τι γ μ ή, σε διάφορα σημεία, τόσο άπομακρυσμένα, όσο η Μελβούρνη, ή Ίσλανδία και τα νησιά Κουρίλες, γιατί μπορεί να χτυπήσει σε οποιαδήποτε απ'αυτές τις περιοχές, τόσο γρήγορα, όσο στο ποταμό Λά Πλάτα. Για τούτο ο Αμερικανικός έλεγχος μπορεί να άσκηθή έλαφρά, με διακοπές, σχεδόν ανεπαίσθητα.

Απ'την άλλη μεριά, ή χειρσαία δύναμη

της Ρωσία είναι πολύ λιγότερο ευκίνητη και έλαστική. Κι'έπειδή ή δύναμη ενός στρατού γίνεται αισθητή μόνο πάνω σε μία σχετικά μικρή άκτινα, τα Σοβιετ πρέπει να κρατούν μία σημαντική φρουρά στην άμεση γειτνίαση κάθε ένδεχομένου σημείου ταραχών. Το άποτέλεσμα είναι πως ή επίδραση της Ρωσίας θα γίνεται συχνά αισθητή, σαν ένα βαρύ χέρι και απειλητική, ενώ ή Αμερικανική επίδραση θα φαίνεται πως είναι λιγότερο ραδιούργος και περισσότερο «δημοκρατική». Γιατί ένας στρατός κινητοποιημένος κοντά στα σύνορα μίας μικρής χώρας, προκαλεί ένα άποτέλεσμα πολύ περισσότερο τρομοκρατικό και καταπιεστικό, παρά ένας στόλος άγκυροβολημένος πέντε χιλιάδες μίλια μακριά· αλλά το γεγονός της καταθλιπτικής δύναμης είναι έξ'ισου αισθητό και στις δυο περιπτώσεις. Θα κάνουμε καλά να λάβουμε υπ'όψη μας αυτό το γεγονός, κάθε φορά που ή τεχνική των Σοβιετ φαίνεται πως είναι λιγάκι απότομη· άκριβώς γιατί δεν είναι τυχεροί όσο έμεις, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιήσουν μία περισσότερο μελίχια τακτική.

Αν ο μελλοντικός κόσμος, οργανωμένος γύρω από τις δυο Ύπερδυνάμεις, κατασταλάξει να έχει αυτά τα έξη χαρακτηριστικά, τότε τα στοιχεία για μία μακρόχρονη ειρήνη θα δείχτη πως εύλογα δίνουν έλπίδες. Είναι άληθεια πως οι τροχιές των Ρώσων και των Αγγλοαμερικάνων θα έχουν τέλεια διαφορετικές κοινωνικές και πολιτικές φιλοσοφίες· αλλά μόνον οι ιδεολογικές διαφορές δεν κάνουν άναγκαστικά τους πολέμους αναπόφευκτους. Στο τέλος-τέλος, ή Αμερική συνέχισε το δρόμο της μαζί με την Τσαρική Ρωσία για έκατονταετηρίδες, αν και το Τσαρικό καθεστώς βασιζόταν στη δουλεία, την τυραννία και τον τρόμο· οι φιλοσοφικές μας διαφορές με τον Στάλιν, δεν είναι βέβαια μεγαλύτερες από ότι ήταν με τον Τσάρο Νικόλαο τον 1ον.

Υπάρχει όμως μία σημαντική διαφορά, ανάμεσα σε μία ειρήνη δυο ένόπλων και έχθρικών στρατοπέδων και σε μία ειρήνη φιλικά διακείμενων γειτόνων. Αν οι Ύπερδυνάμεις έλπίζουν ποτέ να πετύχουν μία βάση άμοιβαίας έμπιστοσύνης και καλής θέλησης, και οι δυο τους

θα πρέπει να την συνδράμουν με ώριμους βασικούς κανόνες.

Πρώτα πρώτα, κάθε μία τους πρέπει να πείσει την άλλη πως δεν έχει επιθυμία να επεκτείνει την τροχιά της. Πάνω απ' όλα τα άλλα και οι δυο τους, ή Ρωσία και οι Ήνωμ. Πολιτείες, πρέπει να αντίσταθούν στο πειρασμό να δοκιμάσουν να τραβήξουν μέσα στις αντίστοιχες τους σφαίρες τα τρία κλειδιά των περιφερειακών περιοχών—την Γερμανία, την Ίαπωνία και την Νότια Κίνα. Αν ή Ρωσία προχωρήσει, π.χ. μέσα στη Δυτ. Ευρώπη, ή Αγγλοαμερικανική κοινότητα είναι βέβαιο πως θα άιστανθή σοβαρή άνησυχία. Παρόμοια, αν οι Ήν. Πολιτείες έπιχειρούσαν να προσηλυτίσουν μία κατακτημένη Ίαπωνία, ένα κράτος νευρόσπαστο, κατευθύνοντάς το προς την Σιβηρία ή αν ένθαρρύνουμε την κυβέρνηση του Τσουν-Κιγκ να έπιχειρήσει να ξανακερδίσει την Μαντζουρία και τις Κινέζικες Κομμουνιστικές περιοχές τότε ή Ρωσία δεν μπορεί παρά να μάς κοιτάξει σαν έναν άσπονδο έχθρό.

Ό,τι έγινε με τους γερμανικούς σιδηροδρόμους πρέπει να σταθή ένας σημαντικός οδηγός για τις ρωσικές προθέσεις. Αν τα Σοβιετ· αλλάξουν τις σιδηροτροχιές, άνατολικά από την γραμμή Στετίνου—Τεργέστης, από το παλιό σταθερό άνοιγμα, στο ρωσικό πλάτος, τότε θα είναι δίκαιο να παραδεχτούμε πως έλπίζουν να επεκτείνουν την έπιρροή τους στην Δυτική Ευρώπη. Ένας άλλος στρατηγικός οδηγός μπορεί να είναι το ρωσικό ναυτικό πρόγραμμα. Αν άποπειραθή να ναυπηγήσει ένα πραγματικά δυνατό στόλο άνοιχτής θαλάσσης—ένα έργο τουλάχιστο είσοσι χρόνων—ή Αμερική θα είναι δικαιολογημένη περιμένοντας ένδεχομένη Σοβιετική έπίθεση. (Σαυτή την περίπτωση, άναμφίβολα θα χρειαστούμε μία άεροπορική και ναυτική βάση στα νησιά Κουρίλες, που θα κλείνει τη βόρεια έξοδο από την Θάλασσα της Ίαπωνίας, όπως ή Ουινάβα κλείνει την νότια).

Κατά δεύτερο λόγο ή ένταση μεταξύ των Ύπερδυνάμεων δεν πρόκειται πιθανώς να εξαφανιστή, αν κάθε μία τους δεν απέχη από το να άνακατέβεται στα έσωτερικά της άλλης περιοχής. Όσο καιρό τα τοπικά κομμουνιστικά κόμματα,

καθοδηγούμενα ή χορηματοδοτούμενα από τη Μόσχα, δρούν σαν διασπαστικές έπιρροές μέσα στην Αγγλοαμερικανική τροχιά, οι Δυτικές Δυνάμεις θα παραμένουν, από καχυποψία, σε ένα διαρκή έννευρισμό. Και όσο ή Αγγλοαμερικανική περιοχή διατηρεί καθεστώς, όπως τα σημερινά δικτατορικά καθεστώς της Ίσπανίας και της Αργεντινής, που κινούνται φανερά έναντίον της Ρωσίας και προστατεύουν ομάδες άντισοβιετικών συνμοτηών, οι Ρώσοι θα εξακολουθήσουν να είναι δύσπιστοι. (Τα πνεύματα μπορούσαν να διορθωθούν ολόγυρά μας αν ο Σοβιετικός Τύπος έπαυε να όνομάζει τον Βάντελ Ούτλι και άλλους έντιμους ανθρώπους, «φασίστες» και αν ώρισμένοι Αμερικανοί δημοσιογράφοι συγκρατιόνταν από το να όνομάζουν τον Στάλιν «Ματωμένο κύρ-Ίωσήφ». Η διαγωγή των Ρώσων δημοσιογράφων είναι βέβαια περισσότερο ένοχλητική, αφού είναι έπίσημα όργανα, ενώ, λίγοι άνθρωποι παίρνουν στα σοβαρά τις κραυγές του Χίρστ και της Μάκ Κόρμικ· αλλά οι Ρώσοι φαίνονται σαν να είναι έξαιρετικά ευαίσθητοι στη δημοσιογραφική κριτική).

Τέλος ή υπόθεση της ειρήνης θα ένυπηρετηθή αν κάθε μία απ' τις μεγάλες περιοχές οργανώσει την ίσχυρή άμυνά της και ικανοποιήσει τις άνάγκες του λαού της, γιατί ή άδυναμία και ή διχόνοια προκαλούν πάντα στην έπίθεση. Για τις Ήνωμένες Πολιτείες αυτό σημαίνει πως πρέπει να οργανώσουν το όλο σύστημα της οικονομίας τους καλύτερα από το παρελθόν. Μία υποτίμηση εδώ, προκαλεί οικονομική καταστροφή σε μεγάλο μέρος της Λατινικής Αμερικής, και στενοχώρια στην Αγγλία, την Κίνα και σε κάθε άλλη χώρα έξαρτώμενη από την Αμερικανική άγορά. Κι' αν έχουμε μία άλλη οικονομική πανωλεθρία, σαν το κράχ του 1930, ο κομμουνισμός και ή διχόνοια αναπόφευκτα θα φουντώσουν παντού, είτε με ρωσική ένίσχυση, είτε χωρίς αυτή. Στη μακριά πορεία μας, ή έργασία για όλους μπορεί να δείχτη ή άληθινή άσπίδα της άμυντικής μας πολιτικής.

Για τον ίδιο λόγο, πρέπει να αναλάβουμε κάποια ευθύνη για να ένθαρρύνουμε το άνέβασμα του έπιπέδου ζωής σε ολόκληρη τη τροχιά μας. Αυτό θα

Γ. ΣΤΡΑΝΙΩΤΗ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

VI. Ο ΕΡΓΑΤΗΣ ΩΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ανάμεσα στους πολλούς όρισμούς του πολιτισμού υπάρχει και ένας, που δεν αναφέρεται — είν' αλήθεια — στη μορφή, ρίχνει όμως έντατικό φως στη γένεσή του: «**Πολιτισμός είναι ή ικανότητα να αποταμιεύουμε**», δηλαδή να κάνουμε κεφάλαιο. Το περιεχόμενο των λίγων αυτών λέξεων εκτείνεται σε πολλές πλευρές της ανθρώπινης προόδου, π.χ. στην ικανότητα να έφρευεθοῦν παραγωγικές

μᾶς κληροδοτήση χαμηλότερους δασμούς, δάνεια για να βοηθήσουμε στην ανασυγκρότηση τῆς βιομηχανίας σε καθυστερημένες περιοχές, και ἴσως, σε μερικές σπάνιες περιπτώσεις, χρηματική βοήθεια. (Πιθανόν να μᾶς κοστίζουν όλα αυτά χρήματα, αλλά για να σταθῆ ἕνα κράτος ὡς μεγάλη δύναμη πρέπει να ξεοδέψη). Ἀκόμα χρειάζεται να ξεκαθαρίσουμε πῶς εἴμαστε στο πλευρὸ των δημοκρατικῶν κυβερνήσεων, που προέρχονται ἀπὸ τὸ λαό, παντοῦ στη περιοχὴ μας. Δὲν θὰ τολμᾶμε τότε να υποστηρίζουμε ἀντιδραστικούς δικτάτορες τῆς Νότιας Ἀμερικής — ὅπως μερικοί ἀνθρώποι τοῦ Ὑπουργείου μας τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅταν τοὺς δοθῆ ἡ εὐκαιρία, δελεάζονται να κάνουν — με τὶς κοντόφθαλμες δικαιολογίες πῶς τέτοιου κοψίματος Φύρεο θὰ δώσουν τὴν σφραγίδα τους στὸ ριζοσπαστικὸ μας σύστημα. Ἡ Δημοκρατία καὶ ἡ Ἐλευθερία εἶναι ἀκόμα καὶ σήμερα δυνατὰ ὅπλα· δὲν μπορούμε να τὶς ἀφίσουμε να μᾶς γλυστρίσουν μέσα ἀπὸ τὰ χέρια μας.

Κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἐτῶν, ἀμέσως ἀπ' ἐδῶ καὶ ἔμπρός, πρέπει να περιομῆνουμε πολλές ἀνησυχαστικές στιγμές καὶ παρεκβάσεις καὶ μιὰ συνεχὴν ἔνταση μεταξὺ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων καὶ τῆς Ρωσίας, καθὼς βαθμηδὸν οἱ δύο κόσμοι σχηματίζονται. Δὲν εἶναι ὅμως ἀναπόφευκτο, ὅπως καὶ ἂν τὸ σκεφτοῦμε, πῶς ἡ ἔνταση θὰ ὀδηγήσῃ σε πόλεμο. Ἀντί-

μορφές ἀποταμιεύσεως ἐργασίας (ὕδραγωγεία, ἐργοστάσια...), στὴν ικανότητα να διατηρητῆ ἡ ἀποταμίευση (ἠθική, διεθνὲς δίκαιο πολέμου, κρατικὴ ἐξουσία...) κλπ. Ἐκεῖνο όμως, που δίνει στὸν ὅρισμόν αὐτὸν τὴν ἐξαιρετικὴ του σημασία εἶναι, ὅτι ὅλα σχεδὸν τὰ σπουδαῖα ἔργα που βλέπουμε γύρω μας, ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο, τὰ ἐργαστήρια τοῦ

θετα καμιά βασικὴ πηγὴ γιὰ σύγκρουση δὲν διαφαίνεται.

Ἴσως ὁ πιὸ μεγάλος κίνδυνος βρῖσκεται στὸ γεγονός ὅτι καὶ οἱ δύο μας, ἐμεῖς καὶ οἱ Ρῶσοι, εἴμαστε ἐρασιτέχνες στὰ διεθνή πολιτικὰ ζητήματα. Ἡ δύναμη τῶν πραγμάτων ἀνάγκασε τὰ δύο ἔθνη — που ἦσαν καὶ τὰ δύο ἀπὸ ἔνστικτο ὁπαδοὶ τῆς ἀπομόνωσης — να σκέπτονται, να ἀποφασίζουν καὶ να ἐνεργοῦν με παγκόσμια προοπτικὴ, ὅπως ποτὲ προηγουμένως. Ἄν καμιά ἀπὸ τὶς δύο αὐτὲς χώρες βρεθῆ σε ἀμηχανία καὶ παρουσιάσῃ κάπως ἀπερίσκεπτη στὸ νέο της ρόλο, ἀρχίζοντας να μεταχειρίζεται τὴν δύναμή της μόνον πρὸς ὄφελος τῆς δύναμης, ἂν γίνῃ πολὺ ἀκαμπτὴ εἰς τὸ να κερδίξῃ μικρότερα ὀφέλη καὶ ἐκμεταλλεύεται κάθε μεγαλόψυχη χειρονομία γιὰ να κἀνῃ χοντροκομμένα παζαρέματα, τότε θὰ ὀδηγηθοῦμε σε ἀνωμαλίες. Αὐτὸ ὅμως σημαίνει ὅτι καὶ οἱ δύο μας δὲν πρέπει να ξεχνᾶμε πῶς τὸ ἀντικείμενο ὁποιοῦδήποτε παζαρέματος εἶναι ἀσήμαντο μπροστὰ στὴν ἀδήριτη ἀνάγκη να διατηρηθῆ ἡ εἰρήνη.

Ἄν, ἐμεῖς καὶ οἱ Ρῶσοι μαζί, μπορέσουμε να διδαχθοῦμε αὐτὸ τὸ μάθημα — ἂν μπορέσουμε να διδαχθοῦμε μιὰ συμπεριφορὰ υπεύθυνα καὶ συνετῆ, ὅπως ἀρμόζη σε ἀληθινὲς Ὑπερδυνάμεις — ἴσως μπορέσουμε με τὸν καιρὸ να οἰκοδομήσουμε μιὰ ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη, ἀντὶ γιὰ μιὰ ἐνοπλὴ ἐκεχειρία.

σοφοῦ πειραματιστοῦ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ φιλοσόφου ἐρευνητοῦ τῆς ἀνθρώπινης οὐσίας, που ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἀκμὴ τῆς σημερινῆς προσπάθειας τοῦ ἀνθρώπου, ἕως τὴν καλύβια τοῦ ἀγρότη, που με τὴν προστασία του ἀπὸ τὴν κακοκαιρία, τὸν βοηθεῖ να πολλαπλασιάσῃ τὴν παραγωγὴ καὶ ἕως τὸν ἄνθρωπο που μορφωμένος καὶ ικανὸς γιὰ ἐργασία ἔχει γίνῃ χρήσιμος, ὅλα αὐτὰ ὀφείλονται στὴ θέληση καὶ τὴν ικανότητα γιὰ ἀποταμίευση, εἶναι κεφάλαιο. Πόσο ἐξελιγμένο πρέπει να θεωρεῖται αὐτὸ τὸ στάδιο, τὸ βλέπει κανεὶς ἂν σκεφθῆ, ὅτι καὶ σήμερα ἀκόμα ὑπάρχουν πολλοί, που δὲν ἔχουν καθόλου τὸ πνεῦμα τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ που μάλιστα ὑπερηφανεύονται γι' αὐτό.

Ἀπὸ μιὰ ἄποψη, κεφάλαιο εἶναι ἡ συγκεντρωμένη ἐργασία, δαπάνη συγκεντρωμένη σε ἕνα κτίσμα π.χ. μιὰ στέρνα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κυριώτερη ιδιότητα τοῦ κεφαλαίου εἶναι να παράγῃ, γι' αὐτὸ μπορεί να γίνῃ κεφαλαιοῦχος καὶ ἐκεῖνος που ἔχει ἢ μπορεί να φτιάσῃ χρήμα. Τὸ χρήμα, καθὼς εἶναι γνωστὸ, ἀνταποκρίνεται σε ἀγαθὰ καὶ σε πράξεις συναλλαγῶν (γιὰ τὴν παραγωγὴ ἀγαθῶν). Ἐκεῖνος λοιπόν, που μπορεί να δημιουργήσῃ πράξεις συναλλαγῶν καὶ ἔχει τὴν νομικὴν ἀδειαν να δημιουργήσῃ χρήμα, μπορεί να γίνῃ κεφαλαιοῦχος χωρὶς να ἔχει κάμει ἢ κληρονομήσῃ συγκεντρωμένη ἐργασία (κτίσματα). Συμβαίνει μάλιστα τὸ περίεργο, ὅτι αὐτοὶ που ἔχουν τὰ χρήματα, ἔχουν μεγαλύτερη ἰσχύ ἀπὸ ἐκείνους που ἔχουν τὶς ἐγκαταστάσεις (μόλο που τὰ χρήματα παίρνουν ἀξία ἀπὸ τὶς ἐγκαταστάσεις καὶ τὴν παραγωγὴ τους). Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονός, ὅτι ἡ παραγωγὴ κυβερνᾶται ἀπὸ τὸ ἴδρυμα, που ἔχει τὸ ἐκδοτικὸ προνόμιο, που ἔχει δηλαδή κατ' ἐξοχὴν τὴν δυνατότητα να φτιάχνῃ χρήμα.

Τὸ κεφάλαιο μπορεί να παράγῃ χρησιμοποιούμενο χωρὶς αἰσθητὴ καὶ κάποτε χωρὶς καμιά καταβολὴ κόπου π.χ. ἕνας προστατευτικὸς δασικὸς φραγμὸς ἢ τοῖχος που προστατεύει

ἀπὸ τὴν πλημμύρα αὐξάνει τὴν παραγωγὴ, χωρὶς αἰσθητὴ πρόσθετη ἐργασία.

Ἐπίσης ἡ παραγωγὴ ἑνὸς ὀπωροφόρου δένδρου ὀφείλεται περισσότερο στὸν κόπο γιὰ να γίνῃ τὸ κεφάλαιο παρά στὴ φροντίδα τῆς καλλιέργειάς του. Τὸ κεφάλαιο λοιπόν γεννᾶ, ὅπως γεννᾶ καὶ μιὰ ἀγελάδα (που ἄλλωστε κι' αὐτὴ ἰσοδυναμεῖ με τὸ κόστος γιὰ να μεγαλώσῃ) καὶ ὁ τόκος εἶναι φυσικὸ φαινόμενο χρήσιμο καὶ ὄχι ἀποτελεσματῆς πλεονεξίας τοῦ κεφαλαίου. Συνήθως ὅμως χρειάζεται γιὰ τὴν παραγωγὴ (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κεφάλαιο) καὶ σημαντικὴ καταβολὴ ἐργασίας. Ἐχομε τότε μιὰ ἐπιχείρηση, ἢ ὅποια ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλά στοιχεῖα π.χ. κεφάλαιο ἐγκαταστάσεων, κεφάλαιο κινήσεως, τεχνικὴ διεύθυνση ἐργασίας, τὸν ἐπιχειρηματία κ. ἄ. Τὰ ἀπλουστεύουμε ὅλα αὐτὰ λέγοντας ὅτι ἡ ἐπιχείρηση ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ κεφάλαιο καὶ τὴν ἐργασία. Οἱ δυσκολίες που προβάλλουν στὴ σχέση μεταξύ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας ἔχουν πολλές αἰτίες· μιὰ ἀπὸ αὐτὲς εἶναι οἱ παρρησιότητες σχετικὰ με τὸ τι ἀντιπροσωπεύουν οἱ δύο αὐτὲς ἔννοιες καὶ με τὸ πῶς ἀντιπροσωπεύονται στὴν πράξη καθὼς καὶ στὸν νομικὸ τύπο. Στις σχέσεις αὐτὲς ὁ Μάρξ ἔδωκε ἕναν ἀνακριβῆ ὅρισμό, που ὅμως παρ' ὅλη τὴν ἀνακριβεία του κάνει ἀνάγλυφη τὴ μορφή τοῦ ζητήματος. Λέει ὁ Μάρξ: «Ὁ κεφαλαιοῦχος ἐντελῶς ἄσχετος πρὸς τὸ δικὸ του κέρδος, δίνει στὸν ἐργάτη ὅσο μόνο εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ να ἐργασθῆ». Τοῦ πληρῶνει δηλαδή τὴν τροφή, τὸ ἐνεργειακὸ περιεχόμενο τῆς ὀπίας σε θερμίδες μεταμορφώνεται στὴν ἐνέργεια που κατάβάλλει ὁ ἐργάτης. Τὸ ὑπόλοιπο τοῦ κέρδους «τὴν ὑπερεργασία» τοῦ ἐργάτη, ὅπως λαν-

θασμένα ονομάζεται, την καρπύνεται ο κεφαλαιούχος. Ο όρισμός αυτός έχει ένα ίχνος αληθείας, που πραγματοποιείται στην **οριακή** μόνο περίπτωση, που η προσφορά εργατών, στερουμένων το κάθε τί, είναι πολύ μεγαλύτερη από τη ζήτηση. Τότε ο εργάτης, μη μπορώντας να κάμη τίποτε άλλο, προσφέρει την εργασία του για ένα κομμάτι ψωμί. Πληρώνεται τότε η εργασία του και όχι ο εργάτης. Ο καθορισμός της διαφοράς μεταξύ της πληρωμής της εργασίας, και της πληρωμής του εργάτου, από την καθαρά οικονομική άποψη, **άσχετα δηλαδή προς κάθε κοινωνιολογικό αίτημα**, είναι το αντικείμενο αυτού του άρθρου.

Ας πάρουμε μία περίπτωση για να κάμουμε πλέον εύκολονόητο το πρόβλημα. Ο επιχειρηματίας μαζεύει 100 εργάτες για να αξιολογήσει ένα βάλτο μηδαμινής αξίας. Η, μαζεύει ένα εργάτη και ένα έκσκαφέα. Οι 99 εργάτες αντικαθίστανται λοιπόν με έναν ισοδύναμον έκσκαφέα. Στην πρώτη περίπτωση η δαπάνη για την εργασία είναι η αξία για το φαγητό των 100 εργατών στη δεύτερη, η αξία του φαγητού του ενός εργάτη και η αξία των καυσίμων για τη λειτουργία του έκσκαφέως. Στην πρώτη περίπτωση ο κεφαλαιούχος θα πληρώσει εργασία, δηλαδή την τροφή των 100 εργατών—το θερμιδικό αντίστοιχο της εργασίας των—, και θα ωφεληθῆ το υπόλοιπο στη δεύτερη θα πληρώσει την τροφή του ενός εργάτη και τα καύσιμα του έκσκαφέως, την εργασία του έκσκαφέως δηλαδή, θα πληρώσει όμως και νοῖκι για το κεφάλαιο που αντιπροσωπεύει ο έκσκαφέως.

Γίνεται έτσι φανερό ότι οι 99 εργάτες αντιστοιχούν στο κεφάλαιο αυτό, **είνε και αυτοί ένα κεφάλαιο** αντιπροσωπεύει ο εργάτης την πολυειδή δαπάνη, για να μεγάλωση και να άσκηθῆ ἔως που να άρχισῆ να αποδίδῃ. Οἱ γονεῖς του, λοιπόν, **από την καθαρά οικονομική άποψη**, που **ἐξετάζουμε ἐδῶ**, τρέφοντας το παιδί

τους αποταμίευσαν φτιάνοντας ένα κεφάλαιο. Στην περίπτωση μάλιστα της χρησιμοποιήσεως των 100 εργατών για την αποξήρανση του βάλτου (που ἐπίτηδες διαλέξαμε για παράδειγμα) το κύριο κεφάλαιο είναι οἱ 100 εργάτες και δευτερότερο τὰ ἡμερομίσθια (που πρέπει να διαθέτῃ ο κεφαλαιούχος) και ἡ αξία του βάλτου, που θὰ αποξηρανθῆ. (Τούναντίον στη δεύτερη περίπτωση κύριο κεφάλαιο θὰ εἶναι ἡ αξία του έκσκαφέως).

Από το παραπάνω παράδειγμα φαίνεται καθαρά, ότι ἡ συνολική δαπάνη της παραγωγῆς ἀναλύεται κυρίως: α) στην αξία της εργασίας, δηλαδή στη συντήρηση του εργάτου ἔτσι ὥστε να εἶναι ἰκανὴ να παράγῃ τὸ ὠρισμένο ποσὸ τοῦ ἔργου (τόσα χιλιογραμμόμετρα ἢ τόσες θερμίδες), ἢ τὴν ἀνάλογη δαπάνη για τὴν καύσιμη ὕλη τοῦ έκσκαφέως· β) στη δαπάνη που ἀντιστοιχεῖ στο μέγλωμα και τὴ μόρφωση τοῦ εργάτη ἢ τὴν κατασκευή τοῦ έκσκαφέως (τοκοχρεωλύσιο τῶν σχετικῶν κεφαλαίων)· γ) στην ἀνάληψη και τὴ διεύθυνση της ἐπιχειρήσεως, δηλαδή τοὺς κινδύνους, τὴν ὀργάνωση, τὴν ἐξεύρεση τῶν κεφαλαίων κλπ (ἀμοιβὴ και κέρδος τοῦ επιχειρηματίου). . . Ο εργάτης λοιπόν μέσα στις σχέσεις κεφαλαίου και ἐργασίας πρέπει να λογαριάζεται ὡς κεφάλαιο και ἐργασία μαζί και ὡς ἔργα μόνο. ("Ἐτσι π.χ. ὁ τσιφλικούχος δαπανοῦσε για να θρέψῃ ὅλη τὴν οἰκογένεια τῶν ἀνθρώπων του, ἐνῶ μόνο ἀπὸ τοὺς ἐνήλικες ἀπελάμβανε ἐργασία. Τὸ ὅτι ἄλλωστε ὁ εργάτης εἶναι κεφάλαιο, ἔπαιρνε ὕλική μορφή στην περίπτωση ἀγοραπωλησίας τῶν δούλων). Για να εἶναι λοιπόν ὀρθὴ ἡ οικονομικὴ ὀργάνωση μιᾶς χώρας (ὅπως ἀντίστοιχα συμβαίνει με τὸ τσιφλίκι) πρέπει να προβλέπεται ὅχι μόνο ἡ ἀπόσβεση (δηλαδή ἡ ἀντικατάσταση) τοῦ ὑπάρχοντος ὕλικου κεφαλαίου και ἡ δημιουργία νέου βελτιωμένου, ἀλλὰ και ἡ ἀντικατάσταση τοῦ ἀνθρώπινου κεφαλαίου (τῶν εργατῶν) και ἡ δημιουργία νέου (περισσότεροι εργάτες με καλύτερη μόρφωση). "Ὅταν οἱ κε-

φαλαιοῦχοι μᾶς μιλοῦν ὑπὲρ τοῦ κεφαλαίου και λησμονοῦντι ὁ εργάτης ἀποτελεῖ ἐπίσης κεφάλαιο, κάνουν **οικονομικὸ λάθος**, που πρακτικὰ φανερώνεται στην ἀύξηση τοῦ κόστους ἀπὸ χαμηλὴ τεχνικὴ μόρφωση.

Πρέπει τώρα να ἐξετάσουμε τὸ κεφάλαιο ἀντιπροσωπεύει ὁ εργάτης. Ἡ δυσκολία στὸν ὑπολογισμό προέρχεται ἀπὸ τὸ ὅτι για τὸ μέγλωμα τοῦ παιδιοῦ, που θὰ γίνῃ εργάτης, πρέπει να λογαριασθοῦν κι οἱ οἰκογενειακὲς φροντίδες, τῆς μητέρας π.χ. ἡ ὅποια ὅμως φροντίζει συγχρόνως και για τὰ ἐργαζόμενα μέλη τῆς οἰκογενείας. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν μᾶς χρειάζεται ἀκρίβεια, μπορούμε να λογαριάσουμε, ὅτι τὸ ἕνα τρίτο τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος πηγαίνει στη τροφή κλπ. τῶν παιδιῶν κάτω ἀπὸ 20 χρονῶν, ἔστω 2 ἑκατ. παιδιὰ που προορίζονται για ἐργάτες ἔξω ἀπὸ τὸ σπῆτι (μισθωτοὶ ἢ ἀντίστοιχοι). Τὸ τρίτο αὐτὸ τοῦ προπολεμικοῦ εἰσοδήματος εἶναι ἔστω 17 δισεκατ. προπολεμικῶν δραχμῶν ἢτοι για τὰ 20 χρόνια 340 δισεκατ. δρχ.. Αὐτὸ μᾶς δίνει 170 χιλιάδες προπολεμικὲς δρχ. δαπάνη για τὸν κάθε εργάτη πρὶν ἀρχισῆ να ἐργάζεται. (Στὴν Ἀμερικὴ ἡ δαπάνη αὐτὴ ὑπερβαίνει τὸ 1 ἑκ. προπολεμικῶν δραχμῶν). Βλέπουμε ὅτι στην περίπτωση τῆς ἀποξηρανσεως τοῦ μικροῦ βάλτου με 100 εργάτες, τὸ ἀνθρώπινο κεφάλαιο που συνεισφέρουν οἱ εργάτες εἶναι 17 ἑκ. δρ. ἐνῶ τὰ ἡμερομίσθια 1 ἔτους (που ἴσως χρειασθῆ για τὴν ἀποξήρανση), τὸ κεφάλαιο δηλαδή τοῦ επιχειρηματίου εἶναι περίπου 4 ἑκ. δρχ. μόνο. Για να λειτουργῆ μιὰ συνήθης βιομηχανία μετοχικοῦ κεφαλαίου 50 ἑκ. δραχμῶν και με προσωπικὸ 500 εργάτες, μπορούμε να λογαριάσουμε κεφάλαιο κινήσεως 15 ἑκ. δρχ. δηλαδή συνολικὸ ὕλικὸ κεφάλαιο τοῦ κεφαλαίου ἐπιχειρηματίου 65 ἑκ. δρχ., ἐνῶ τὸ προσωπικὸ κεφάλαιο (οἱ εργάτες) εἶναι, σύμφωνα με τὸν παραπάνω λογαριασμό, 85 ἑκ. δρχ.

Ἀπὸ τὰ ἔσοδα λοιπόν τῆς ἐπιχειρήσεως πρέπει να βγοῦν ἰκανοποιητικὰ κονδύλια: α) για τὶς πρώτες ὕλες· β) για τὴν ἰκανοποίηση τοῦ

ὕλικου κεφαλαίου τοῦ κεφαλαίουχοῦ (τοκοχρεωλύσιο). γ) για τὴν ἰκανοποίηση τοῦ ἀνθρώπινου κεφαλαίου που ἀντιστοιχεῖ στοὺς ἐργάτες. δ) για τὴν ἐργασία τοῦ εργάτου· ε) ἀμοιβὴ τοῦ ἐπιχειρηματίου, γενικὰ ἔξοδα κλπ. . . Ἡ διέκριση μεταξὺ τροφῆς τοῦ εργάτη και ἰκανοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπινου κεφαλαίου που ἀντιπροσωπεύει (και που πραγματοποιεῖται με τὸ μέρος τῆς ἀμοιβῆς του τὸ ἀντίστοιχο στη δαπάνη για τὸ μέγλωμα τῶν παιδιῶν του) ὕλικοποιήθηκε στην Ἑλλάδα στη διάρκεια τῆς κατοχῆς, ὅταν οἱ Γερμανοὶ ἐνδιαφέρονταν περισσότερο για τὴν ἐργασία τοῦ εργάτη και λιγότερο για τὴν οἰκογένειά του. Τότε καθιερώθηκε ἀπὸ τὰ πράγματα ξεχωριστὸ ποσὸ θερμίδων τροφῆς για τὸν εργάτη, ἀνάλογο με τὶς θερμίδες που ἀντιπροσωπεύει ἡ βαρὺτητα τῆς εργασίας του, τροφῆς που ἔτρωγε σὲ συσσίτιο τοῦ ἐργοστασίου· καὶ ξεχωριστὸ ἡμερομίσθιο, με τὸ ὅποιο ἐπρόκειτο να συντηρηθῆ ἡ οἰκογένειά του με πολὺ κατώτερη τροφή. Τὸ ἴδιο γίνεται τώρα στὸ Ρούρ, ὅπου ἀναγκάζονται να δίνουν βελτιωμένη μερίδα στοὺς ἀνθρακωρύχους.

Ἀκολουθεῖ τὸ πρόβλημα ποῖα πρέπει να εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τοῦ εργάτου που ἀντιστοιχεῖ στο ἀνθρώπινο κεφάλαιό του. Ἀπὸ τὴν ἀμοιβὴ ἕνα μέρος πρέπει να ἀντιστοιχῆ στην ἀπόσβεση και ἕνα μέρος στὸ κέρδος.

α) Σχετικὰ με τὴν ἀπόσβεση. Αὐτὴ ἀντιστοιχεῖ στη διατροφή και γενικὰ τὴ συντήρηση τῆς οἰκογενείας ἀπὸ τὰ ἐργαζόμενα μέλη τῆς. Ἄν ὑποθέσουμε ὅτι ἀπὸ τὰ 5 μέλη μιᾶς ἐργατικῆς οἰκογενείας ἐργάζονται τὰ 2 και ὅτι ἔχουμε μέσο ὄρο 300 ἡμερομίσθια τὸ χρόνο, δηλαδή ὅτι ἀπὸ 600 ἡμερομίσθια πρόκειται να συντηρηθοῦν 5 άτομα 365 ἡμέρες, δηλαδή να βγοῦν 1825 μερίδες συντηρήσεως κ.τ.λ., παραδεχθοῦμε δὲ τὴν ἰσοδιανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, βλέπουμε ὅτι ὁ κάθε εργάτης πρέπει να πέρνῃ για ἡμερομίσθιο 3 φορές τὸ μέσο ἀτομικὸ ἡμερῖσιο ἐθνικὸ εἰσόδημα. (Προπολεμικὰ ἔπενε ὁ εργάτης μᾶς 3·6 θεωρητικὲς μερίδες ἐθνικοῦ εἰσοδή-

ματος, ό δέ τεχνίτης 6-9 τέτοιες μερίδες).

Ακολουθεί το πρόβλημα της διανομής του κέρδους. Όταν αφαιρέσουμε από τα έσοδα της επιχειρήσεως όλες τις δαπάνες που παραπάνω αναφέραμε—τό ίσόποσο της εργασίας, τό αντίστοιχο στην ανθρώπινη κεφαλαιοποίηση, τό αντίστοιχο στην υλική κεφαλαιοποίηση (άπόσβεση), τά γενικά έξοδα, τό επιχειρηματικό κέρδος (για την άμοιβή της πρωτοβουλίας, των κινδύνων και της ικανότητος του επιχειρηματίου, για τά όποια δέν θά μιλήσουμε έδώ)—θά περισσεύσει ίσως ένα ποσό, πού μπορούμε νά τό ονομάσουμε τόκο ή κέρδος του κεφαλαίου και πού—άδιάφορα από την όνομασία του—άντιστοιχεί στην πραγματική ικανότητα του κεφαλαίου νά γεννά ή νά κερδίζει (για την όποιαν μιλήσαμε ήδη). Τό κέρδος αυτό θά πρέπει από την οικονομική άποψη (άνεξάρτητα από κάθε άποψη κοινωνικής δικαιοσύνης) νά μοιρασθή ανάλογα στο υλικό κεφάλαιο του κεφαλαιούχου και στο ανθρώπινο κεφάλαιο πού εισφέρουν οί εργάτες (τους έαυτούς των, δηλαδή την ικανότητά των νά εργάζονται). Αναφέραμε έπίτηδες στην άρχή τό παράδειγμα της άξιοποίησεως του βάλτου με τους 100 εργάτες, όπου τό κυριώτερο κεφάλαιο ήταν τό ανθρώπινο, και δευτερότερο τό χρηματικό κεφάλαιο του κεφαλαιούχου, για νά δείξουμε τή σχετική σπουδαιότητα της εισφοράς, του προσωπικού κεφαλαίου. Στη περίπτωση των Κουαίηκερς πού έφτασαν στην Αμερική και άρχισαν άνοιγοντας μόνοι τους τά χωράφια τους, τό άποκλειστικό σχεδόν κεφάλαιο ήταν τό ανθρώπινο.

Για νά κάμουμε σαφέστερο τό πρόβλημα, πρέπει νά αναφέρουμε την οικονομική σκοπιμότητα του κέρδους. Όταν διάφορες επιχειρήσεις παράγουν τό ίδιο προϊόν με την ίδια τεχνική, ό συναγωνισμός θά κατεβάσει τά κέρδη στο έλάχιστο (έκτός φυσικά αν φθάσουν στη μονοπώληση, πού πρέπει νά κινή άδύνατη ό νόμος). Ο μόνος τρόπος τότε για νά αύξηση κανείς τό κέρδος, είναι νά

βρή νέα μέθοδο παραγωγής οικονομικότερη, νά παράγη καλύτερη ποιότητα, νά βελτιώσει την όργάνωση ή τέλος νά παραγάγη κάποιο υποκατάστατο καταλληλότερο. Τό ότι μόνο μιá τέτοια πρόοδος μπορεί νά φέρη κέρδος ή αύξηση του κέρδους δίνει στο κέρδος την κυριώτερη ιδιότητά του μέσα στην καπιταλιστική οικονομία, την ιδιότητα νά γεννά την πρόοδο. Έπειτα, όσο περισσότερο κέρδος μπορεί νά βγή, τόσο μεγαλύτερη θά είναι και ή τάση νά μεταβάλλεται τό κεφάλαιο σέ άγαθά άποταμιεύσεως και σέ επιχειρήσεις, παρά νά μεταβάλλεται σέ άγαθά άμεσης κατανάλωσης, ή τάση έπομένως πρós την αύξηση της παραγωγής. Τέλος ή ίδια αυτή ιδιότητά του ώθει τό ίδιο κέρδος νά μη πάει στην κατανάλωση αλλά στην κεφαλαιοποίηση, στη δημιουργία παραγωγικών εγκαταστάσεων, τόσο μάλλον όσο οί προωδευμένες (χάρη στο κέρδος) μέθοδοι άχρηστοποιούν τις παλαιότερες εγκαταστάσεις και δημιουργούν έτσι την ανάγκη ίδρύσεως νέων. Από αυτές τις δύο σκέψεις συμπεραίνεται ό τρόπος με τον όποιο πρέπει νά διαθέτεται τό κέρδος, α) πρέπει νά κατανέμεται και στο ανθρώπινο κεφάλαιο (στούς εργάτες) για τον ίδιο λόγο πού δίδεται στο υλικό κεφάλαιο (του κεφαλαιούχου), για νά ώθήση δηλαδή τον εργάτη στη μεγαλύτερη άπόδοση, έπομένως στη μεγαλύτερη και καλύτερη παραγωγή· β) πρέπει τό μεγαλύτερο μέρος του κέρδους νά κεφαλαιοποιείται νά μη δίδεται δηλαδή αúτοúσιο στο χέρι του εργάτη, αλλά νά δίδονται σ' αυτόν άντίστοιχες μετοχές της ίδιας ή κάποιας νέας επιχειρήσεως. Η άναγκαστική αυτή άποταμίευση οδηγεί στην άπόκτηση (άπό τον εργάτη) άτομικής περιουσίας, την όποια θά μπορή βεβαίως νά ρευστοποιη σέ ώρισμένες περιπτώσεις και συγκριμένως—όσον άφορά τό θέμα μας—όταν θά πρόκειται νά σχηματίσει οικογένεια. Στην περίπτωση αυτή θά έχουμε τροπή του υλικού κεφαλαίου σέ προσωπικό (γιατί θά χρησιμοποιηθή σέ σχηματισμό νέων εργατών),

ένώ έως εκείνη τή στιγμή είχαμε μεταβολή προσωπικού κεφαλαίου (των κεφαλαιοποιουμένων κερδών πού άντιστοιχοϋσαν στο ανθρώπινο κεφάλαιο—τόν εργάτη—) σέ υλικό κεφάλαιο· βελτίωση της επιχειρήσεως. Ξαναγυρίζουμε πάλι έτσι στο θέμα της άτομικής ιδιοκτησίας, πού πραγματοποιήσαμε στο 5ο άρθρο από άλλη πλευρά και πού είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την έπιβίωση της δημοκρατίας.

Στην πράξη ή θεωρητικά όρθη αύτή, λύση (της άνάλογης διανομής του κέρδους στους εργάτες—ώς ανθρώπινο κεφάλαιο—και στον κεφαλαιούχο—ώς υλικό κεφάλαιο—) δέν εφαρμόσθηκε παρά σέ εξαιρέσεις. Η άμοιβή του εργάτου βασίσθηκε άρχικά στον νόμο της προσφοράς και ζήτησεως (εργατικών χειρών) ό όποιος πάλι στηρίχθηκε άντίστοιχα στον νόμο προσφοράς και ζήτησεως προϊόντων, πού πάλι λειτούργησε με βάση την έπίδιωξη του μεγίστου κέρδους. Γρήγορα ή προσφορά προϊόντων ξεπέρασε τή ζήτηση (στις χώρες πού τό σύστημα αυτό εϋδοκίμησε). Τό κεφάλαιο είχε κάθε συμφέρον νά παράγη πολλά, πού συνέφερε έπίσης στον καταναλωτή, γιατί εκείνο πού πραγματικά ενδιαφέρει τον καταναλωτή είναι πόσα άγαθά αναλώσιμα θά φθάσουν σ' αυτόν και όχι ή ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, άρα και ή εϋθύνη για αυτά.

Αν στην Αμερική παραχθούν 30 εκατομμύρια αυτοκίνητα, αυτά βεβαίως θά πάνε στο λαό και όχι στον κεφαλαιούχο. Έτσι άνατράπηκε γρήγορα (στις χώρες πού τό καπιταλιστικό σύστημα εϋδοκίμησε) τό άπόφθεγμα του Μάρξ, ότι ό κεφαλαιούχος δίνει στον εργάτη τό άπαραίτητο για νά εργασθή και ότι κερπώνεται την «ύπερεργασία» του. Τό σύστημα αυτό συμπληρώθηκε άρχικά μεν με την κοινωνική πρόνοια, άργότερα δέ με τό σύστημα των κοινωνικών ασφαλίσεων. Τώρα γίνεται άπόπειρα νά συστηματοποιηθή ακόμα περισσότερο ή αύξηση της καταναλώσεως. Για νά κάλυφθη τό ίδιο θέμα της συντηρήσεως των μη εργαζομέ-

νων ακόμα παιδιών, από τό σοσιαλιστικό σύστημα στη Ρωσία έγινε στην άρχή προσπάθεια νά πραγματοποιηθή ή ίσοδιανομή σέ εργαζόμενους και μη, αλλά ή άποτυχία πήρε τέτοιες διαστάσεις, ώστε γρήγορα άναγκασθήκαν νά τό άντικαταστήσουν μετό διαφορισμό στην άμοιβή της εργασίας ανάλογα με την ποιότητα και την ποσότητα της άποδόσεως. Ο διαφορισμός όμως αυτός ξεπέρασε τον άντίστοιχο διαφορισμό στο φιλελεύθερο οικονομικό καθεστώς των δημοκρατών, και έτσι ό σοσιαλισμός πήγε πρós τά πίσω—στο ζήτημα αυτό—άντι νά προχωρήσει. Στη Ρωσία ό άνειδίκευτος εργάτης στη βιομηχανία χάλυβος πέρνει 125 ρούβλια τό μήνα, ό διευθυντής της επιχειρήσεως 3.000 ρούβλια, δηλαδή 24 φορές περισσότερα. Στην Αμερική οί άντίστοιχες άμοιβές είναι 100 και 1.000 δολάρια. Οί σοβιετικοί λένε τώρα ότι μόνο ό έκφυλισμένος καπιταλισμός τείνει νά εξισώσει τά εισοδήματα (P. Druckey, Saturday Evening Post).

Σέ μερικές περιπτώσεις στο φιλελεύθερο οικονομικό καθεστώς στις εξαιρέσεις για τις όποιες μιλήσαμε παραπάνω—εφαρμόσθηκε ή εφαρμόζεται ή θεωρητικά όρθη λύση, πού αναφέρουμε, της συμμετοχής του εργάτη στα κέρδη ως φορέως εκείνου πού ονομάσαμε ανθρώπινο κεφάλαιο—και του κεφαλαιούχου. Αυτό γίνεται σήμερα σέ πολλές επιχειρήσεις στην Αμερική, καθώς και σέ μικρές επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Μερικοί πλοιοκτήτες από τις Οίνουδες τό εφαρμόζουν σέ συστηματικότερη και μεγαλύτερη κλίμακα. Αλλά τό εφαρμόζουν όχι σχετικά με τους εργάτες, αλλά μόνο με τους υπαλλήλους και άλλοι σχετικά μόνο με τους διευθυντάς. Η παραπάνω θεωρητική άνάλυση έχει ιδιαίτερη σημασία για τή χώρα μας, πού δέν συγκαταλέγεται σέ εκείνες στις όποιες εϋδοκίμησε τό καπιταλιστικό καθεστώς, γιατί τό σύστημα της συμμετοχής του εργάτη στα κέρδη, και μάλλον στα κεφαλοποιημένα κέρδη, της άναγνωρίσεως

δηλαδή του έργατου ως αντιπροσωπεύοντος όχι μόνο εργασία, αλλά και κεφάλαιο, είνε που ανταποκρίνεται κατ'έξοχην στη δική μας οικονομία (άσχετα πρὸς κοινωνικές απόψεις). Πρῶτον, γιατί σ' ἑμάς, με τὰ λίγα ὑλικά κεφάλαια, τὸ σπουδαιότερο κεφάλαιο είνε οἱ ἄνθρωποι καὶ γιὰ νὰ τὸ κινήτοποιήσουμε στὸ μέγιστο πρέπει νὰ τοῦ δώσουμε τὴν εὐκαιρία τοῦ κέρδους (ὅπως ἀκριβῶς γιὰ νὰ κινήτοποιήση κανεὶς ὑλικά κεφάλαια πρέπει νὰ τοὺς δώσει τὴ δύνατὸτητα τοῦ κέρδους). Δεύτερο γιατί ὅπου είνε ἀνάγκη νὰ δημιουργηθῆ κεφάλαιο—ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει, ὅπως στὴ δική μας χώρα—τὸ κέρδος πρέπει νὰ είνε μεγαλύτερο, ὅπως ἐπίσης καὶ γιατί χρειαζόμαστε βελτιωμένες ἐγκαταστάσεις καὶ σ' αὐτὲς ὀδηγεῖ, καθὼς εἶδαμε τὸ μεγάλο κέρδος, πὸν ὅμως δὲν θὰ τὸ ἐπιτρέψῃ ὁ λαός, ἂν δὲν πέρνει καὶ αὐτὸς—ὁ ἐργάτης δηλαδή—τὸ μερίδιό του. Τρίτο, γιατί χρειαζόμαστε βελτίωση στὴν ποιότητα τῆς εργασίας, πὸν θὰ ἐπιτύχουμε εὐκολώτερα ἂν ἀμοίβουμε τὸν ἐργάτη ὄχι με τὴν ὥρα, ἀλλὰ ἀνάλογα με τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρήσεως. Τέταρτο, γιατί χρειαζόμαστε (γιὰ νὰ αὐξήσουμε τὸ κεφάλαιό μας), ὑπερ-εργασία, ἢ ὅποια ἂν περάση στὸ ἡμερομίσθιο θὰ μεταβληθῆ σὲ ἀγαθὰ καταναλωσεως, θὰ ἐξουδετερώσῃ **δηλαδή ἔμμεσα τὸ σκοπὸ τῆς, ἐνῶ ἂν διανεμηθῆ ὡς κέρδος μπορεῖ νὰ περάση—τὸ μεγαλύτερό τῆς μέρος—στὴν ἀποταμίευση κλπ. κλπ.**

Ὁ Μάρξ θὰ ἀπαντοῦσε σὲ ὅλα αὐτά, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ φιλελευθέρου κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστώτος πρέπει νὰ ἐξετάζεται μόνον ἀπὸ τὴν ἀποψη, ποῖος ἔχει τὴν οικονομικὴν δύναμη (τὰ μέσα παραγωγῆς), ἐννοώντας ὅτι ὁ κεφαλαιούχος κάνει ὅ,τι θέλει τὸν ἐργάτη. Ἡ ἐξέλιξη ὅμως ἔδειξε ὅτι, με τὴ μόρφωση, τὴς ἐλευθερίας καὶ τὸ ἀπόθεμα οικονομικῆς ἀντοχῆς πὸν δίνει ἡ δημοκρατία στὸν ἐργάτη, ὁ καλὰ ὀργανωμένος οικονομικός συνδικαλισμὸς παίρνει ἐπίσης οικονομικὴ δύναμη (ἄσχετα με τὴν ἀνάμιξή του στὴν πολιτική) καὶ μπορεῖ νὰ πιέξῃ τὸ ὑλικὸ κεφάλαιο καὶ

νὰ τὸ σπαταλᾷ. Νὰ τρῶν δηλαδή ἀπὸ τὰ ἔτοιμα ἢ καί, ἀντίθετα, νὰ βοηθῆ ἱκανοποιητικὰ στὴ διακυβέρνησή του. Ἡ ὕψωση τῆς μορφώσεως τοῦ ἐργάτου πρέπει νὰ ἐπιταχυνθῆ στὸ δημοκρατικὸ καθεστώς, καὶ τότε, ἂν ἡ διανομὴ τοῦ κέρδους γίνεται ἀνάλογα στὰ δυὸ κεφάλαια, στὸ ὑλικὸ τοῦ κεφαλαιούχου καὶ σ' αὐτὸ πὸν ὀνομάσαμε ἀνθρώπινο (τοῦ ἐργάτη), θὰ γίνῃ αὐτόματα ὁ τελευταῖος αὐτὸς ἰδιοκτῆτης τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ ὑλικοῦ κεφαλαίου, γιατί τὸ ἀνθρώπινο κεφάλαιο αὐξάνει σήμερα πολὺ γρηγορώτερα ἀπὸ τὸ ὑλικὸ (αὐξηση τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, εἰδικὴ τεχνικὴ μόρφωση, ἐπι-μόρφωση καὶ ἐπαναληπτικὴ μόρφωση...). Τὸ κέρδος πρέπει νὰ μείνῃ, γιατί τὸ καλὸ πὸν προκαλεῖ, ὁ ἐξαναγκασμὸς σὲ καλύτερη τεχνικὴ γιὰ τὴ δική του αὐξηση, εἶναι ἀσύγκριτα μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ μειονεκτήματα, πὸν προέρχονται ἀπὸ τὸν κακὸν ἐγωῖσμὸ μερικῶν κεφαλαιούχων. Ὁ θεσμὸς τῆς ἀνώνυμης ἐταιρείας, τὸ πνεῦμα τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ εἰδικοί νόμοι ἀναγκαστικῆς ἀποταμιεύσεως μποροῦν νὰ πραγματοποιήσουν τὸ νέο αὐτὸ στάδιο προχωρημένης οικονομικῆς μορφῆς. Ἡ πλέον ἀνόητη λύση ἀπὸ ὅλες θὰ εἶναι, τόσο γιὰ τὸν κεφαλαιούχο ὅσο καὶ τὸ σημερινὸν ἐργάτη, νὰ τοὺς τὰ πάρῃ ὅλα τὸ κράτος, ἢ ὑπαλληλοκρατία, δηλαδή ὁ δικαστῆς πὸν βάζουν γιὰ νὰ τοὺς συμβιβάζῃ. Ὁ δικαστῆς θὰ μῆ νοικοκύρης στὴν περὸς αὐτοὺς καὶ αὐτὸ σημαίνει—μεταφερόμενο στὸ ἠθικὸ πεδίο—ὅτι αὐτὸς θὰ τοὺς ὀρίζῃ πὸν θὰ κατοικοῦν, τί θὰ τρῶνε, πὸς θὰ παντρεύονται... (Σ' αὐτὸ πλειοδοτεῖ καὶ ὁ ἱστορικός ὕλισμὸς διδάσκοντας ὅτι ὁ τρόπος παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῶν ἀγαθῶν προκαθορίζει τὴν ἠθική). Ὅταν κεφαλαιούχοι καὶ ἐργάτες θὰ ἔχουν καταλάβῃ καλὰ καλὰ τί ἔπαθαν, θὰ εἶναι πολὺ ἀργά, **θὰ ἔχουν ἐφαρμόσει τὸ σοσιαλισμὸ.** Θὰ εἶναι στὴν κυριολεξία ἀργά, γιατί στὸ ἀναμεταξύ ἡ ὑπαλληλοκρατία θὰ ἔχει ὀργανώσει τὴν ἀστυνομία καὶ τὴν προπαγάνδα καὶ ἀντιρρήσεις δὲν θὰ ἐπιτρέπωνται.

Ε. Π. ΚΕΡΧΟΥΛΑ

“ΟΙ ΣΛΑΒΟΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ,,

τοῦ κ. Δ. ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς πὸν ὁ Φαλμεράιερ ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν του περὶ ἐξαφαινομοῦ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ καταγωγῆς τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοὺς Σλαβούς καὶ τοὺς Ἀλβανούς, ἡ γνώμη αὐτὴ ἔγινεν ὄπλον καθαρὰ πολιτικὸν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μας, οἱ ὅποιοι, εἰς τὰς στιγμὰς ἰδίως κατὰ τὰς ὁποίας αὐτὴ χεῖμαίεται, τὴν ἀναμασοῦν με περιβλήμα ψευδπιστημονικὸν πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν πολιτικῶν τῶν σκοπῶν.

Ὅπως ἦτο φυσικόν, ἡ θεωρία αὕτη ἀνεσῆθη ἀπὸ τὴν λησιμόσυνην, ὅπου εἶχε περιπέσει, καὶ κατὰ τὴν τρομερὰν περίοδον τῆς κατοχῆς. Γερμανοί, Ἰταλοὶ καὶ Βούλγαροι, βάλθησαν νὰ τὴν ξαναζωντανέψουν καὶ νὰ τὴν προπαγανδίσουν με κάθε τρόπον, διότι ἔτσι ἐπίστευαν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς θὰ ἔχανε τὴν πίστιν του εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὸν προορισμὸν του. Τὸ κορύφωμα τῆς ὑπόουλου αὐτῆς προσπαθείας τῶν ἐχθρῶν μας εἶνε ἕνα ψευδπιστημονικὸν ἔργον (περὶ Πελοποννήσου ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 1944. Προηγουμένως, τὸ 1941, εἶχεν ἐκδοθῆ εἰς τὸ Βερολίνον τὸ ἔργον τοῦ Vasmer περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Σλάβων, γραμμένον με τὸ αὐτὸ ἀνθελληνικὸν πνεῦμα. Καὶ ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον.

Ὁ καλύτερος τρόπος τῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ ζητήματος εἶνε ὁ διὰ τοῦ ἡρέμου καὶ ἀντικειμενικῆς ἐρεῦνης καὶ κριτικῆς.

Αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔχει καὶ τὸ ἔργον τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Διον. Ζακυθηνοῦ «Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι».

Ὁ κ. Ζ. ἀντίκρισε τὸ θέμα κατὰ μέτωπον, ὑπέβαλεν εἰς αὐτὴν κριτικὴν ἐρευναν ὅλας τὰς πηγὰς καὶ δὲν ἐφοβήθη ν' ἀποδεχθῆ κείμενα, πρὸς τὰ ὁποία Ἑλλῆνες καὶ ξένοι μετὰ δυσπιστίας μέχρη τοῦδε ἠτένιζον. Ἐκ τῆς ὅλης δὲ αὐτῆς ἐρεῦνης ἀναφαίνεται τὸ ἀδιάσπαστον

τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἡ ἀδάμαστος ἀντοχή του καὶ τὸ ἐκπολιτιστικὸν του μεγαλεῖον.

Ἡ θεωρία τοῦ Φαλμεράιερ, ὅπως ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς διευπλώθη εἰς μίαν στιγμὴν πὸν ὁ θερμὸς φιλελληνισμὸς τῆς Εὐρώπης λόγῳ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εἶχεν ἀρχίσει νὰ κάμπτεται ἐξ αἰτίας τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ τῆς ἀθλιότητος εἰς τὸ νεοπαγῆς Ἑλληνικὸν κράτος καὶ διὰ τοῦτο ἔσχε μεγάλην ἀπήχησιν. Εἰς τοῦτο πρέπει νὰ προστεθῆ καὶ ὁ πολιτικὸς ἀνταγωνισμὸς τῶν δυνάμεων ἐν Ἑλλάδι. Νομίζομεν ὅμως ὅτι εἰς πᾶσαν θεωρίαν, ἰδίᾳ εἰς τὴν ἱστορίαν, πρέπει νὰ ἐρευνῶνται καὶ τὰ πολιτικὰ ἐλατήρια τοῦ συγγραφῆ, διότι με τὸν τρομερὸν πολιτικὸν ἀνταγωνισμὸν ἐν Εὐρώπῃ, συχνότατα ἐπιστημονικὰ δῆθεν συμπεράσματα δὲν ἀποτελοῦν παρὰ προπετάσματα ὑστεροβούλων πολιτικῶν σκοπῶν. Τοῦτο παρατηρεῖ τις π.χ. εἰς ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς Σλάβους ἱστορικοὺς τοὺς ἀσχοληθέντας με τὴν βυζαντινὴν καὶ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Ὁ Φαλμεράιερ ἦτο φίλος τοῦ πανσλαβιστοῦ ῥώσου στρατηγοῦ Τολστόϊ καὶ με αὐτὸν μαζί ἔκαμε τὸ ταξίδι του εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν φίλᾳν του δὲ αὐτὴν τοῦ Τολστόϊ ἀπεδίετο καὶ ἡ «πετριά» τοῦ Φαλμεράιερ νὰ φαντάζεται ὅλην τὴν Εὐρώπην πλημμυρισμένην ἀπὸ Σλάβους. Δὲν πρέπει ἐπίσης κανεὶς νὰ παραβλέπῃ ὅτι καὶ προσωπικὰ ἐλατήρια καὶ ἰδίως ἡ ματαιοδοξία ὅτι ἀπεκάλυψε κατὰ νέον παρεκίνησαν τὸν Φαλμεράιερ νὰ δειχθῆ τόσο ἀδίκως καὶ ἀπόλυτος εἰς τὰ συγγράμματά του. Τὸ μῖσος καὶ ἡ ἐμπάθεια κατὰ τῶν Ἑλλήνων φαίνεται εἰς ἐκάστην φράσιν του, ὅπως καὶ ἡ προσπάθειά του νὰ καλύψῃ με ἀφορισμοὺς καὶ φανταχτερὸν λόγον τὴν ἰσχνότητα τῶν στοιχείων, πὸν προσάγει.

Φράσεις τινὲς ἀόριστοι μερικῶν συγγραφέων, χρονικά τινα ἀσαφῆ ἀναφερόμενα εἰς ὄρισμένας περιφερείας καὶ με-

ρικά τοπωνύμια ήρκεσαν εἰς τὸν Φαλμεράϊερ καὶ τοὺς ὁπαδούς του νὰ κατασκευάσουν γενικὴν θεωρίαν περὶ καταγωγῆς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ἐνῶ παρρηγόριον τελείας τὰς μαρτυρίας δεκάδων ἱστορικῶν, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῶν καὶ σοβαροτέρων, τὸν διηγετικὴν ἀγῶνα καὶ τὴν ἀντίθεσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ κατὰ τοῦ σλαβισμού, τοὺς πολέμους τοῦ ἑλληνισμοῦ ὡς τοιοῦτου κατὰ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν του, τὴν γλώσσαν, τὰς παραδόσεις καὶ τέλος τὴν διαφορὰν τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῶν Σλάβων. Κατὰ τῆς θεωρίας τοῦ Φαλμεράϊερ ἀντεπεξῆλθον πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ὡς ὁ Κ. Παπαρηγόπουλος, ὁ Γερβίνος, ὁ Κάρολος Χορτ, ὁ Thumb καὶ πάμπολλοι ἄλλοι καὶ κατέδειξαν τὸ σφαιρὸν τῆς. Ἐφόσον ὅμως αὕτη ἐπαναλαμβάνεται, ἔστω καὶ ὑπὸ κακοπίστων, ἔστω καὶ τροποποιημένη καὶ μετριασμένη καὶ δι' ὀρισμένα μέρη, ἔπρεπε νὰ δοθῆ ἀπάντησις βασιζομένη εἰς τὰ πορίσματα τῶν τελευταίων ἐρευνῶν τῶν κειμένων, τῆς γλωσσολογίας καὶ τῆς λαογραφίας.

Οἱ Σλάβοι μέχρι τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος δὲν εἶχον μονίμως ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον. Ἡ περὶ ἐγκαταστάσεως καὶ μάλιστα κατακτήσεως τῆς Μυσίας, Θράκης, Μακεδονίας καὶ λοιπῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Σλάβων ἀπὸ τοῦ ἔκτου αἰῶνος γνώμη τοῦ Φαλμεράϊερ καὶ τῶν συνεχιστῶν του καταπίπτει ἐπὶ τῆ βάσει ἀκριβῶς τῶν χωρίων τῶν συγγραφέων, ἅτινα κυρίως επικαλοῦνται ὑπὲρ αὐτῶν, διότι ὁ μὲν Εὐάγριος ὁμιλεῖ περὶ λεηλασιῶν τῶν Ἀβάρων, ὄχι τῶν Σλάβων, εἰς τὴν Συγγηδόνα, Ἀγγιάλον καὶ Ἑλλάδα. Ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι ὁ ὅρος «Ἑλλάς» ἔδω δηλοῖ τὴν Βόρειον Βαλκανικὴν, πάντως οὐδαμῶς γίνεται λόγος περὶ μονίμου ἐγκαταστάσεως. Ὁ δὲ Μένανδρος ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τιβέριου (578—582), οἱ Σλάβοι ἐληλάτουν τὴν Ἑλλάδα (=τὴν Βόρειον Βαλκανικὴν), ὁ δὲ Τιβέριος ἀπυρολημένος μετὰ τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον, ἔπεισε τοὺς Ἀβάρους οἵτινες ἐπετέθησαν κατὰ τῆς χώρας τῶν Σλάβων ἢ ὅποια ἐκεῖτο ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως. Οὔτε καὶ ἔδω γίνεται λόγος περὶ μονίμου ἐγκαταστάσεως τῶν Σλάβων ἐντεῦθεν τοῦ Δουνάβεως, ἀντιθέτως λέγεται ὅτι ἡ «πατρώα», ἢ «οἰκία» χώρα

τῶν Σλάβων εὐρίσκειτο ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως. Ὁρθότατα δὲ λέγει περὶ τοῦ ἀποσπάσματος τούτου ὁ κ. Ζακνυθνός ὅτι «οὐδέποτε κείμενον προσαχθὲν πρὸς βεβαίωσιν γνώμης τινός, ἐχρηστέμευσε τόσον προσφῶς διὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτου ἀπόψεως». Πόσον δὲ ἄγει εἰς τελείως σφαιρὰ συμπεράσματα ἢ ἐπίκλησις μιᾶς λέξεως, ἢ φράσεως συγγραφῆς ξένου πρὸς τὰ πράγματα προκύπτει ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐπισκόπου Σεβίλλης Ἰσιδώρου, λέγοντος ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 615 «οἱ Σλάβοι ἀπέσπασαν (tulergunt) ἀπὸ τοῦ Ρωμαίου τὴν Ἑλλάδα, οἱ Πέρσαι τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ πλείστας ἐπαρχίας». Ἀκριβῶς ὅμως ἡ παράθεσις καὶ σύνδεσις τῶν δύο συμβάντων δεικνύει ὅτι τὸ πρῶτον εἶναι ψευδές. Ἡ ἀπόσπασις τμήματος μιᾶς χώρας σημαίνει, ἐκτὸς ἄλλων πολλῶν, πρὸ παντὸς τὴν κατάργησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας τῆς μιᾶς ἐπικρατείας καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐξουσίας τῆς καταλαμβάνουσῆς. Τοῦτο συνέβη πραγματικῶς εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, αἵτινες ἀπεσπασθησαν ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸν Κράτος ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ ἐχρηστέμευσαν μακροχρόνιοι καὶ σκληροὶ ἀγῶνες διὰ ν' ἀναχθῶν ἐπὶ Ἡρακλείου. Τοιοῦτον τι ὅμως δὲν συνέβη μετὰ τοὺς Σλάβους ἐν Ἑλλάδι, ὅπου οὐδέποτε τότε καὶ ἐπὶ αἰῶνας μετὰ ταῦτα ἔπαυσεν ἀσκουμένη ἢ ἀποκλειστικὴ ἐξουσία τοῦ Βυζαντινοῦ. Οἱ Σλάβοι ἐφθασαν καὶ μέχρι πλαστογραφίας (μάλιστα πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Φαλμεράϊερ), διὰ ν' ἀποδείξουν ὅτι τάχα ἐνωρὶς οἱ Σλάβοι εἰσῆλθον εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Ὁ σέρβος ἐπίσκοπος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος Ivan Tomco Marnavic παρουσίασεν ὡς δῆθεν ἔργον τοῦ Θεοφίλου βιογραφίαν ἰδικὴν του περὶ Ἰουστινιανοῦ, ὅπου ἀνεπτύσσετο ὅτι ὁ Ἰουστινιανός ἦταν Σλάβος. Θύματα τῆς ἀπάτης τοῦ Σέρβου ἐπισκόπου ἔπεσαν πολλοὶ ἱστορικοὶ, ἀκόμη καὶ ὁ ἡμέτερος Παπαρηγόπουλος, μέχρις ὅτου τῷ 1887 ἀπεκαλύφθη ὅτι συγγραφεὺς τῆς βιογραφίας ἦτο ὁ σέρβος ἐπίσκοπος.

Ἐνῶ τοιαῦτα συνάγονται ἐξ ἀσαφῶν πηγῶν, οἱ ἐγκύτερον πρὸς τὰ πράγματα καὶ διὰ μακρῶν γράψαντες ἱστορικοὶ, ὡς ὁ Θεοφύλακτος Συμοκάττης, ὁ Θεο-

φάνης, ρητῶς ἀναφέρουν ὅτι οἱ Ἀβάροι καὶ οἱ Σλάβοι προερχόμενοι ἐκ τῆς πέραν τοῦ Δουνάβεως χώρας, ὅπου μονίμως εἶχον ἐγκατασταθῆ, ἐληλάτουν τὰς ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ βυζαντινὰς χώρας, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου (582—602), διὰ τοῦτο οὗτος ἀνέλαβεν ἀγῶνα ἐναντίον των, ἀνεκατέλαβε φρούρια καὶ μετέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὴν χώραν τῶν βαρβάρων, ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ. Ἡ δύναμις τῶν Ἀβάρων καὶ τῶν Σλάβων εἶχε θρασυθῆ.

Πρῶτοι ἐγκατεστάθησαν οἱ Κροαταὶ ἐπὶ Ἡρακλείου καὶ κατόπιν οἱ Σέρβοι καὶ ἄλλα Σλαβικὰ φύλα. Εἰς τὴν Κάτω Μυσίαν, τὴν σημερινὴν πέραν τοῦ Αἴμου Βουλγαρίαν, ὁ ἐποικισμὸς τῶν Σλάβων ἦτο ἀραιότερος, διὰ τοῦτο καὶ ὑπετάγησαν οὗτοι εἰς τοὺς μετὰ τινα ἔτη ἐμφανισθέντας ταταρικῆς καταγωγῆς Βουλγάρους. Εἰς τὰς νοτίας τοῦ Αἴμου ἐπαρχίας, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν αἱ σλαβικαὶ ἐγκαταστάσεις, ἐπὶ τῆ βάσει ὄλων τῶν πηγῶν ἦσαν μικραὶ, καὶ ὡς λέγει ὁ κ. Ζ. «παρέχον τὴν ἐντύπωσιν νησίδων ἐγκατεσπαρμένων ἐν τῷ μέσῳ συμπαγῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν». Τοῦτο φαίνεται καθαρότερα καὶ ἐκ τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ἐν σχέσει μετὰ τὰς βορείας ἐπαρχίας Αἰ μὲν νοτιαὶ ἐπαρχίαι ἐξηκολούθησαν ν' ἀποτελοῦν τμήμα ἀναπόσπαστον τοῦ ἑλληνικοῦ μεσαιωνικοῦ Κράτους, ρυθμιζοῦσαι τὰ τοῦ βίου των σύμφωνα μετὰ τὰ διδάγματα τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι ἐπαρχίαι τοῦ Κράτους, ὅπου δὲ ἐνεφανίσθησαν Σλάβοι, οἱ δὲ ὀλίγοι Σλάβοι ἀφομοιώθησαν «ἐγραικώθησαν», ὡς λέγει ὁ Λέων ὁ Σοφός, ἐνῶ αἱ βορείαι ἐπαρχίαι, ὅπου κατὰ μεγάλας μάζας ἐγκατεστάθησαν Σλάβοι ἢ Βούλγαροι ἢ ἔγιναν ἀνεξάρτητοι ἢ ὑπήχθησαν ὑπὸ ξένην ἐπιρροήν, ὅπως ἡ Κροατία ἐπὶ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, ἢ τέλος ἔζων ὑπὸ τὴν βυζαντινὴν πολιτικὴν ἐπ. ροήν ἔχουσαν ὅμως σχετικὴν αὐτονομίαν, ὁ δὲ βίος των ἦτο βαρβαρικός, τελείως ξένος πρὸς τῶν νοτίων ἐπαρχιῶν, σκότος ἐβασίλευεν εἰς ταύτας, οἵτινες ὀπισθοδρομήσαν εἰς πρωτόγονον κατάστασιν, καὶ ἐχρηστέμευσαν σύντονοι ἀγῶνες αἰῶνων τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἵνα οἱ Σλάβοι

καὶ οἱ τάρταροι Βούλγαροι προσέλθουν εἰς τὸν χριστιανισμόν καὶ διδαχθῶν στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ κατορθώσουν νὰ φθάσουν τὸ ἐπίπεδον τοῦ πολιτισμοῦ τῶν νοτίων ἐπαρχιῶν. Αἱ διαφοραὶ αὗται τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου μεταξὺ τῶν βορείων καὶ νοτίων ἐπαρχιῶν τῆς Βαλκανικῆς εἶνε κατὰ τὴν γνώμην μας, αἱ καλύτεραι καὶ ἐπιστημονικώτεραι ἀποδείξεις περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἀποικισμοῦ τῶν Σλάβων.

Εἰδικώτερον πρέπει νὰ λεχθῶν τινα περὶ τοῦ ἀποικισμοῦ τῶν Σλάβων εἰς Πελοπόννησον, διὰ τὸν ὅποιον ἀφιερῶνται ὁ συγγραφεὺς τὸ τρίτον κεφάλαιον τῆς μελέτης του, τὸ καὶ καλλίτερον. Τὴν ἱστορίαν γράφων τῆς Πελοποννήσου κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἀνέπτυξεν ὁ Φαλμεράϊερ τὸ πρῶτον τὴν θεωρίαν του περὶ ἐσκαλισμοῦ τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὸ «Περὶ κτίσεως τῆς Μονεμβασίας Χρονικόν» διασώθεν εἰς τέσσαρας παραλλαγὰς. ἔκτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Μαυρικίου (588) οἱ Ἀβάροι ἔλυσαν τὰς σπονδὰς καὶ κατέκλυσαν ἐκτὸς τῶν ἄλλων χωρῶν καὶ τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὴν ὅποιαν καὶ ἐγκατεστάθησαν. Ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου πολλοὶ διεσπάρθησαν. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν μετώκησαν εἰς τὸ Ρήγιον τῆς Καλαβρίας, οἱ Κορίνθιοι εἰς τὴν Αἴγιον, ἐκ δὲ τῶν Λακώνων (Λακεδαιμονίων) ἄλλοι μὲν κατέφυγον εἰς Σικελίαν, ὀνομασθέντες Δαιμενῖται. ἄλλοι εἰς τὰ ὄρεινά τοῦ Πάρνωνος, ἐπονομασθέντες Τζάκωνες ἐκ τοῦ Λάκωνες καὶ ἄλλοι κατέφυγον πλησίον τῆς θαλάσσης οἰκοδομήσαντες τὴν Μονεμβασίαν. Οἱ Ἀβάροι, ἐγκατασταθέντες εἰς τὴν Πελοπόννησον διετέλεσαν κύριοι αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 588 μέχρι τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου τοῦ Α' (805). Μόνον δὲ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῆς Κορίνθου μέχρι τοῦ Μαλέα ἦτο καθαρὸν ἀπὸ τῶν «Σθλαβητῶν ἔθνος», τοὺς Σλάβους, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ μέρος ἐστέλλετο στρατηγὸς τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ρωμαίων. Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου τοῦ Α' εἰς τῶν στρατηγῶν τούτων συγκρουσθεῖς πολεμικῶς μετὰ τὸ ἔθνος τῶν Σθλαβιανῶν «εἰλέ τε καὶ ἠφάνισεν εἰς τέλος» καὶ ἀπεκατέστησαν εἰς τὰς

πατρίδας των τούς αρχικούς οικήτορας, (τότε και οί κάτοικοι τών Πατρών επανέκαμψαν εις τήν πόλιν των εκ Ρηγίου) και άνωκοδόμησε τās πόλεις των. Ταῦτα κατά τὸ Χρονικόν.

Πολλοί ημάτεροι και ξένοι ήσυχολήθησαν με τὸ Χρονικόν τούτο. Ο κ. Ζ. προβαίνει εις νέαν κριτικήν επεξεργασίαν του προς άνεύρεσιν τής πηγής του καταλήγει εις τὸ συμπέρασμα ότι επί του Χρονικοῦ δέν υπάρχει επίδρασις τών άφηγήσεων του Κωνσταντίνου του Πορφυρογεννήτου και τής επιστολῆς του Πατριάρχου Νικολάου προς τόν 'Αλέξιον Α' τόν Κομνηνόν, άλλ' ότι αντίθῆτως οὔτοι ήντησαν εκ τών άνωτέρω κειμένων. Καθορίζει δέ ως πηγήν του Χρονικοῦ και τών σχετικῶν κειμένων παράδοσιν επιτόπιον, ήν συμβολικῶς όνομάζει πελαποννησιακήν παράδοσιν. Η παράδοσις αὐτή έχει κυρίως ως βάσιν τήν εἰς ώρισμένον χρονικόν σημεῖον εγκατάλειψιν τών πεδινῶν εδαφῶν και τήν καταφυγήν εις τὰ όρη. Φαίνεται ότι μετὰ τόν λοιμόν του 746, άραιωθέντος του πληθυσμοῦ, οί βορειότερον εγκατεστημένοι Σλάβοι εισεχώρησαν και εις τήν Πελοπόννησον εις ό γεγονόν άναφέρεται και ό Κωνσταντίνος ό Πορφυρογέννητος, και εγκατεστάθησαν εις ώρισμένα μέρη πεδινά, οί δέ κάτοικοι κατέφυγον εις τὰ όρεινά μέρη. Αἱ πρώται αὐται έντυπώσεις εδημιούργησαν τās υπερβολικὰς παραδόσεις περί άποικισμοῦ. Η παράδοσις αὐτή κατόπιν διηρουνθη με πληροφορίας άποικισμοῦ εις Σικελίαν και 'Ιταλίαν. Κατόπιν προσετέθη τρίτον στρώμα πληροφοριῶν, ή εκκλησιαστική παράδοσις, αναφερομένη εις τήν ίδρουσιν τής Μονεμβασίας και τής μητροπόλεως της και εις τās μητροπόλεις τών παλαιῶν Πατρῶν και Λακεδαίμονος.

Εν τέλει δέ τετάρτη επεξεργασία εἶνε ή διά τής προσθήκης ιστορικῶν γνώσεων γενικωτέρων εἰλειμμένων εκ του Εθαγρίου ιδίως, (εις τόν όποιον ρητῶς αναφέρεται ή ίβηριτική παραλλαγή του Χρονικοῦ), του Σιμοκάτη κλπ. Οὔτω μόνον δύναται νά εξηγηθῆ τὸ Χρονικόν τούτο, τὸ όποιον έγγραφη αἰώνας ολοκλήρους μετὰ τὰ γεγονότα, εις ό αναφέρεται, και εἶνε, ως δικαίως εχαρακτηρίσθη υπό του Hertzberg, «συμφόρημα διεσπαρμένον

ειδήσεων παντοίων, καλῆς τε και φαύλης πηγῆς, μυθῶδων παραδόσεων, συνοδικῶν πράξεων, Βυζαντινῶν συγγραφέων, ήτοι συμπίλημα πραγμάτων πάνυ άνίσου αξίας, πλήρες πλημμελειῶν και μύθων». Βλέπει κανείς νά γίνεται εις αὐτὸ λόγος περί λεηλασιῶν και εγκαταστάσεως εις τήν Πελοπόννησον τών 'Αβάρων και όλίγον κατωτέρω, ένῶ πρόκειται περί τής αὐτῆς εγκαταστάσεως, γίνεται λόγος περί του γένους τών Σλάβων ως εγκατεστημένου εις αὐτήν. Οί κάτοικοι τών Πατρῶν φέρονται ως επανελθόντες εκ Σικελίας μετὰ τήν καταστροφήν τών Σλάβων (805), άλλ' έν τούτοις γνωρίζομεν καλῶς εἰς άλλων πηγῶν ότι αἱ Πάτριαι ήσαν κατοκημένοι υπό 'Ελλήνων τήν εποχήν εκείνην, διότι κατά τών Πατρῶν τὸ 805 άποστατήσαντες επετέθησαν οί Σλάβοι και κατετροπώθησαν. και άλλα παρόμοια.

Πάντως εἰς όλων τών εξεκριβωμένων στοιχείων που έχομεν, προκύπτει ότι ή κυριαρχία του βυζαντινοῦ κράτους οὔδέποτε κατελύθη εις τήν Πελοπόννησον.

Οί ιστορικοί παρέλειψαν νά συναγάγουν ώρισμένα συμπεράσματα εἰς αὐτοῦ του κειμένου του Χρονικοῦ, και συγκεκριμένως δέν απέδωκαν τήν δέουσαν σημασίαν εις τήν φράσιν του Χρονικοῦ, ότι ό βυζαντινός στρατηγός «συμβάλων τῷ Σθλαβιανῶν γένει πολεμικῶς εἰλέ τε και ήφάνισεν εις τέλος και τοῖς αρχικοῖς οικήτορσιν άποκαταστήναι τὰ οικεία παρῶσχε». Ανυλαμβανόμεθα τί συνέβη κατὰ τήν σκληράν εκείνην εποχήν τόσον άπό τόν στρατόν, όσον και ιδίως άπό τούς επιστρέφοντας πρώην οικήτορας. Οί πλείστοι τών Σλάβων θά εσφάγησαν (ήφάνισεν εις τέλος), ή θά ήχθησαν εις αιχμαλωσίαν και μόνον ελάχιστοι διεσώθησαν εις τὰ όρη, ιδίως επί του μέσου Ταυγέτου, οί λεγόμενοι Μηλιγγοί, οἵτινες και εξεχριστιανίσθησαν και εξελληνίσθησαν. Η Πελοπόννησος παρέμεινε πάντοτε 'Ελληνική και με έντονον τὸ εθνικόν της φρόνημα, εκείθεν δέ εγένετο ή τελευταία εξόρμησις του 'Ελληνισμοῦ υπό τούς Δεσπότας του Μιστραῖ, όλίγον προ τής υποδουλώσεως εις τούς Τούρκους, προς άνασύστασιν του 'Ελληνικοῦ κράτους.

Πόσον μικρός ήτο ό άποικισμός τών Σλάβων εις τās ελληνικὰς χώρας προκύπτει και εκ τών ελάχιστων γλωσσικῶν καταλοίπων τής σλαβικῆς εις τήν ελληνι-

κήν γλώσαν. Έχομεν ρωμαϊκάς, ιταλικὰς και τουρκικὰς λέξεις εις τήν γλώσσαν μας, άλλὰ σλαβικὰς έχομεν ελάχιστας και αὐτὰς αναφερομένας εις τόν καθ'ήμέραν βίον άγροτικῶν και ποιμενικῶν πληθυσμῶν. Καί αὐτός ό Vasmer αναγκάζεται νά όμολογήσῃ ότι «ή νεοελληνική γλώσσα εἰλάχιστα ύπέστη τήν σλαβικήν επίδρασιν».

Ένα άπό τὰ σπουδαιότερα επιχειρήματα τών σλαβοπλήκτων περί του άποικισμοῦ τών Σλάβων εις τήν 'Ελλάδα εἶναι και τὰ σλαβικὰ τοπωνύμια εις τήν χώραν μας. Ο κ. Ζ. ήρεύνησε τὸ ζήτημα τόσον τόσον εις τὸ σύγγραμμά του, όσον και εις άλλην μελέτην του, όπου εκρινε τὸ σύγγραμμα του Vasmer και άποδεικνύει διά του μηχανισμοῦ τής όνομασθεσίας, ότι οί Σλάβοι οί εγκατασταθέντες έν 'Ελλάδι ήσαν πολὺ όλιγότεροι άπό ότι παρουσιάζουν τὰ στατιστικά δεδομένα τών τοπωνυμίων. Ός προς τὸ ζήτημα τών τοπωνυμίων θά ήθέλομεν νά τονίσωμεν δύο σημεῖα τὰ όποια δέν θίγονται. Πρώτον ότι ή ύπαρξις ενός τοπωνυμίου ξένου δέν σημαίνει ότι οί ξένοι αὐτοῖ παρέμειναν πάντοτε εις τόν τόπον αὐτόν. Καί αν δεχθῶμεν ότι κάποτε εγκατεστάθησαν και εδωκαν εις τόν τόπον ιδικήν των όνομασίαν, πολλάκις συνέβη νά εκδιωχθοῦν οί ξένοι άργότερα εκ του τόπου τούτου τελείως και παρὰ ταῦτα ό τόπος νά εξακολουθῆ νά εἶναι τὸ ξενόφωνον όνομα και με ἔλληνας κατοίκους. Τούτο συνέβη εις τὰ περισσότερα μέρη τής 'Ελλάδος και ιδία εις τήν Πελοπόννησον, όπως άποδεικνύεται άπό τὸ Χρονικόν τής κτίσεως τής Μονεμβασίας, τὸ Χρονικόν ακριβῶς που ό Φαλμεράιερ και οί συνεχισταί του επικαλοῦνται ύπὲρ τών άπόψεών των. 'Αλλά έχομεν πρόσφατον παράδειγμα. Ένώ μετὰ τήν επανάστασιν του 1821 δέν εἰμιναν Τούρκοι εις τήν 'Ελλάδα, διότι εἶτε εφρονεῦθησαν, εἶτε εξεδιώχθησαν, έν τούτοις τὰ τουρκικὰ τοπωνύμια εξακολουθοῦν νά ύπάρχουν μέχρι σήμερα. Πιραηρεῖ τις εις πόλεις ή χωρία φέροντα σλαβικὰς τοπωνυμίας ότι όλαί αἱ ἐπὶ μέρους τοποθεσίαι έντός τών όριῶν των φέρουν ελληνικά όνόματα. Τούτο σημαίνει ή ότι εις περιωρισμένην μόνον περιοχήν του χωρίου εγκατεστάθησαν οί Σλάβοι ή ότι και αν ποτε εγκατεστάθη-

σαν Σλάβοι εις όλόκληρον τὸ μέρος, κατόπιν εξηφανίσθησαν οὔτοι και εγκατεστάθη ελληνικόν στοιχείον. Καί τὸ μὲν όνομα του χωρίου ή βουνοῦ τινος, ή ποταμοῦ, γνωστοῦ εις τήν διοίκησιν και ευρύτερον, εις τήν περιφέρειαν αὐτήν, διετηρήθη διά τόν λόγον αὐτόν, ότι ήτο γνωστόν εις ευρύτερον κύκλον. Τὰ όνόματα όμως τών ἐπὶ μέρους τοποθεσιῶν, γνωστὰ μόνον εις τούς κατοίκους τής τοποθεσίας ταύτης, εχάθησαν μαζί με τούς ξένους κατοίκους της.

Η εργασία του ιστορικοῦ εἶναι πραγματικά άχαρις, ιδίως όταν εἶναι νά αντικρούσῃ επιστημονοφανῆ κακοήθειαν όπως τήν θεωρίαν του Φαλμεράιερ και τών συνεχιστῶν του, ιδία Σλάβων ιστορικῶν. Εἶναι ύποχρεωμένος νά παρακολουθῆσῃ τās τύχας δέκα ή εἴκοσι χιλιάδων τὸ πολὺ Μηλιγγῶν ἐπὶ τών πλαγιῶν του μέσου Ταυγέτου, νά εξηγήσῃ τοπωνυμίας, νά απαντήσῃ εις εστρεβλωμένας ερμηνείας παλαιῶν χρονογράφων και ταῦτα όλα όταν τμήματα μεγάλα του ελληνικοῦ μεσαιωνικοῦ κράτους δέν εγνωρίσαν οὔδε αὐτὰς τās μικρὰς εγκαταστάσεις τών Σλάβων, όπως αἱ 'Ιόνιοι Νήσοι, αἱ νήσοι του Αἰγαίου, ή Κρήτη, ή Κύπρος, ή Μικρὰ 'Ασία (ή σπονδυλική στήλη του Κράτους), ή Θράκη, όταν τὸ Κράτος τούτο εὑρίσκετο εις συνεχῆ αντίθεσιν και πόλεμον με τὰ εθνη τών Σλάβων και διετήρει άπόλυτον και συνεχῆ τήν κυριαρχίαν του ἐπὶ τών μερῶν, που λέγεται ότι εξησλαβίσθησαν, όταν προ πάντων τὰ μέρη αὐτὰ διετήρησαν πάντοτε τήν ελληνικήν των όψιν παρὰ τās περιπετείας των και όταν τέλος ύπῆρξε και εἶναι πλήρης και άγεφύρωτος ή διαφορὰ πνευματικῆς καλλιέργειας, πολιτισμοῦ, φυλῆς, χαρακτήρος παραδόσεων και ιστορικῆς εξέλιξεως μεταξύ του ελληνικοῦ και σλαβικοῦ εθνοῦς. Οὔδέποτε δύο εθνη και μάλιστα γειτονικά, διεφέρουν τόσον πολὺ και οὔδέποτε εις εθνος ύπῆρξε τόσον έντονος ή συνείδησις ότι άποτελεῖ κάτι ξεχωριστόν και διάφορον, όσον τὸ 'Ελληνικόν 'Εθνος, έν σχέσει με τὸ σλαβικόν. Παρ' όλα αὐτὰ τὰ συντριπτικά επιχειρήματα, ό ιστορικός εἶναι ύποχρεωμένος νά μὴ αφήσῃ αναπάντητον εἶστω και τήν πλέον άσήμαντον παρατήρησιν Σλάβου ή σλαβοπλήκτου ιστορικοῦ.

Και τήν εργασίαν αὐτήν, τήν άχαρι,

Δ Ε Λ Τ Ι Ο

Ἡ ἐπανάληψη τῶν σχέσεών μας μετὰ τὴν Ρωσία

Στὴ διαμόρφωσιν τοῦ νέου παγκοσμίου καθεστώτος ἐπικρατεῖ—προσωρινὰ τοῦλάχιστο—ἡ Ρωσικὴ ἐπιδίωξις τῶν «ρεαλιστικῶν» ἀπόψεων δηλαδὴ ὁ διχωρισμὸς τοῦ κόσμου σὲ ζῶνες ἠθικῆς ἐπικυριαρχίας τῶν Ρώσων καὶ τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν. Ἔτσι ἀρχίζει βαθμιαία ἡ ἀναγνώριση τῶν κυβερνήσεων τῶν ἐνδιαμέσων κρατῶν ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς ἕως τῆς Μεσόγειο. Αὐτὸ ὅμως δὲν ταυτίζεται μετὰ τὴν λήξιν τῶν προσπαθειῶν ἐπικρατήσεως, εἶναι μόνον ἓνας σταθμὸς. Ἡ ἀποκατάστασις ἐπισήμων σχέσεων δίνει ἀπλῶς τὴν δυνατότητα νὰ ἐνισχυθῇ μετὰ νόμιμα μέσα ἡ ἠθικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐπίδρασις τῆς Δυνάμεως ποῦ στέλνει τὸν πρέσβιν ἐπάνω στὸ λαὸ τοῦ κράτους ποῦ τὸν δέχεται. Γιὰ νὰ μπορῆ π. χ. ἡ Ἀγγλία νὰ ἐπιδράσῃ μετὰ νομιμοφροσύνην στὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν τῶν Γιουγκοσλαβῶν καὶ τῶν Ἀλβανῶν ἔχει ἀνάγκη νὰ ἔχη ἐκεῖ πρέσβεις. Αὐτὴ ἡ σημασία δέον νὰ ἀποδοθῇ στίς τελευταῖες ἀναγνωρίσεις τῶν καθεστώτων καὶ ὄχι δέδαια, ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ δέχονται πῶς ὁ Χότζα κυβερνᾷ νόμιμα ἢ ὅτι οἱ Ρῶσοι δέχονται μετὰ συμπάθειαν τὴν σημερινὴν μας Κυβέρνηση, μὴ ποῦ χωρὶς ἀμφιβολία ἡ τελευταία μεταβολὴ στὴν Ἑλλάδα ποῦ εἶναι καὶ πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πραγματικὴ μεταβολή, ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν στοὺς Ρώσους νὰ ἐπαναλάβουν τὶς σχέσεις τους μαζί μας. Ὁ Ρῶσος πρέσβυς θὰ ἔλθῃ λοιπὸν ἐδῶ μετὰ ἀνάλογη ἀποστολὴν καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται καὶ πολὺ ἐνθουσιαστικὴ ἢ παρουσία του. Ἄν ὅμως διευκολύνεται ἔτσι ἡ Ρωσικὴ προσπάθεια στὴν χώρα μας, μπορεῖ, ἂν δείξουμε ἰκανότητα καὶ δὲν μείνουμε στοὺς νεκροὺς τύπους, νὰ διευκολυνθῇ καὶ ἡ ὑποστήριξις τῆς Ἑλλην. ἀπόψεως ἀπέναντι τῆς Ρωσίας. Πιθανὸν δηλαδὴ νὰ ἐπιτύχουμε νὰ πεισθῇ ὁ ὑποναύαρχος

τὴν ἔκαμε μετὰ ἐπιστημονικότητα καὶ εὐθυκρισίαν διὰ τῆς μελέτης τοῦ ὁ κ. Ζ. Καὶ ἐκ τῆς μελέτης αὐτῆς, ἐπαναλαμβάνομεν, ἀναφαίνεται τὸ ἀδιάσπαστον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἡ ἀδάμαστος ἀντοχὴ του καὶ τὸ ἐκπολιτιστικόν του μεγαλεῖον.

Ραντιάνωφ, ὅτι χειρότερος τρόπος ἐξυπηρετήσεως τῆς κομμουνιστικῆς προπαγάνδας δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἰδεῶν αὐτῶν στὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὴν θὰ ἀποτύχουν. Μᾶς πληροφοροῦν δάσιμα, ὅτι ὁ ὕπον. Ραντιάνωφ ἀρχὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας. Ἀπὸ μᾶς ἐξαρτᾶται νὰ μὴ τὸν ἀφίσουμε στὴν ἀπόλυτη ἐπίδραση τῶν ἀναρχικῶν. Τώρα ποῦ ἡ ἀγορὰ τῆς Κεντρ. Εὐρώπης ἀτόνησε προσωρινὰ γιὰ μᾶς, ἔχουμε ἔνα ἀκόμα περισσότερο λόγον νὰ συνδεθῶμε περισσότερο μετὰ τὴν Ρωσία. Ἐχουμε ὅμως καὶ πολλοὺς ἄλλους λόγους. Πρέπει μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῶν τῶν σχέσεων νὰ τίς ὀργανώσουμε πάνω σὲ ἀμοιβαία πραγματικὰ συμφέροντα. Ἡ ἀντίθετη τακτικὴ, τὸ νὰ ἐξελιθῶμε δῆθεν τοὺς Ρώσους (τοὺς ὁποίους δὲν βλάψαμε, ὥστε νὰ χρειάζεται καμμιά ἐξελίξις) μετὰ τὸ νὰ παρουσιαζόμεστε ἀριστερώτεροι, ἀπὸ ὅτι μποροῦμε ἀπὸ ἀντικειμενικοὺς λόγους νὰ εἴμαστε, θὰ ἦταν ἡ χειρότερη πολιτικὴ. Ἡ Ἑλλάδα ἦταν καὶ εἶναι μιὰ παγκόσμια ἠθικὴ δύναμις. Πραγματικὴ μας ἰκανότητα θὰ ἦταν νὰ ἀξιοποιήσουμε τὶς ἠθικὰς δυνάμεις ποῦ ἔχουμε.

Ἡ μετανάστευσις Ἡ σπουδαιότερη στὴ Νότ. Ἀφρικὴν γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸν εἰδηση τῶν τε-

λευταίων ἡμερῶν εἶναι ὅτι θὰ ἐπιτραπῇ ἡ μετανάστευσις στὴ Νότ. Ἀφρικὴ. Ἡ χώρα αὐτὴ μετὰ τὸν Καναδὰ καὶ τὴν Αὐστραλίαν εἶναι σήμερον οἱ πλουσιώτερες χῶρες τοῦ κόσμου ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ σημερινοῦ πλοῦτος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῶν αὐριανῶν δυνατοτήτων. Οἱ πληροφορίες μας εἶναι ὅτι καὶ ὁ Καναδὰς θὰ δεχθῇ «ἀποίκους». Γιὰ τὸν Καναδὰ ξέρουμε ὅτι θὰ ὑπάρχῃ ὁ ὅρος τῆς ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἀποίκων, καὶ υποθέτουμε, ὅτι ὁ ἴδιος ὅρος ἴσως τεθῇ καὶ ἀπὸ τὴν Νοτιοαφρικανικὴν Ἐνωσιν. Αὐτὸ ὅμως δὲν πρέπει καθόλου νὰ κριθῇ ὡς ἐμπόδιον. Ἡ Κυβέρνησις πρέπει νὰ φροντίσῃ α) γιὰ τὴν προκαταρκτικὴν

ἐκπαίδευσιν τῶν μελλοντικῶν μεταναστῶν καὶ β) νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς καλυτέρους ὄρους ἐγκαταστάσεως προτιμῶσα τὴν ὁμαδικὴν ἐγκατάστασιν χωριῶν, ὥστε νὰ κατορθωθῇ ἡ διαφώτισις τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως.

Ἡ περιοδεία τοῦ Ἡ ψυχῆ τοῦ κ. Ν. Πλαστήρα Πλαστήρα βρισκεται σὲ συντονισμὸν μετὰ τὴν ψυχὴν τοῦ Λαοῦ. Θὰ ἦταν λάθος νὰ νομισθῇ, ὅτι αὐτὸ ὀφείλεται μόνον στὴν ἀγνόητα καὶ τὴν ἀπλότητά του. Εἶναι ἄλλως τε ἀφέλεια νὰ πιστεύεται, ὅτι μετὰ τὰ δύο αὐτὰ προσόντα μόνον κατώρθωσε νὰ περισώσῃ ὅτι μποροῦσε νὰ περισωθῇ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τοῦ 1922. Τὸ μεγαλύτερον του προσόν εἶναι, ὅτι βλέπει καθαρὰ τὰ μεγάλα μόνον ζητήματα ἐκεῖ ποῦ τῶν ἄλλων ἢ ἀποψη σκεπάζεται ἀπὸ τὰ μικρά καὶ ὅτι δρᾷ. Πηγαίνει στὸ λαὸν καὶ μιλεῖ ἀπευθείας στὴν ψυχὴν του καὶ πείθει· ὄχι μετὰ τὴν ὑπερβολικὴν ἀνάληψη, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐμπιστοσύνην ποῦ ἐμπνέουν οἱ ὑπηρεσίαι ποῦ προσέφερε στὸν τόπον καὶ ἡ πλήρης ἀνιδιοτελεία του.

Ὁ κ. Πλαστήρας γνωρίζει ἐπὶ πλέον τί θέλει καὶ τὸ αἰσθάνεται τόσο, ὥστε νὰ μεταδίδῃ στὸ λαόν, χωρὶς νὰ χρειάζεται τὴν ὠραιολογίαν ἢ ἄλλου εἶδους, ρητορικὴν, ὅτι ὁ λαὸς μας χρειάζεται ὄχι μόνον Δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ κράτος μετὰ ἰσχυρὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, γιὰ τὸ ἔθνος μας κινδυνεύει σὲ κάθε στιγμή. Καὶ ἡ προεδρικὴ Δημοκρατία, ποῦ θέλει ὁ κ. Πλαστήρας, σύμφωνα μετὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἀμερικανικοῦ Λαοῦ, τοῦ ὁποίου τὴν δημοκρατικότητα κανεὶς δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἀμφισβητήσῃ, δίδει τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὸ δικὸν μας πολιτεύμα.

Γι' αὐτὸ ἡ περιοδεία τοῦ κ. Πλαστήρα στὴν Μακεδονίαν, Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ στὴν Πελοπόννησον, στὴν ὁποία ὁ τύπος δὲν ἀπέδωκε ὅλην τὴν σημασίαν ποῦ ἔπρεπε, ἦταν μιὰ σύγχρονη ἐκδήλωσις πατριωτισμοῦ καὶ τῶν δημοκρατικῶν αἰσθημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Καὶ ἡ ἐκδήλωσις αὐτὴ ἔγινε ἀπὸ μεγάλους ὄγκους λαοῦ παντοῦ ὅπου πέρασε ὁ κ. Πλαστήρας καὶ ἔγινε μετὰ τὴν θερμὴν ἐκείνην ποῦ δάξει πάντα ὁ λαὸς σ' ἐκεῖνα ποῦ πιστεύει.

Ἡ εἰσβολὴ τοῦ βασιλικοῦ κόμματος στὸν Ἑλλὰδα πα-
Ἐρυθρὸν Σταυρὸν. θαίνουσι στίς συζητήσεις τῶν τῶν ἴδιο

ὅπως καὶ οἱ κομμουνιστῆς ὁ καθένας πλειοδοτεῖ δὲν ἐπιτρέπεται καμμιά ἐκφραση ἀμφιβολίας, καμμιά «συζήτηση». Ἐπόμενον λοιπὸν εἶναι νὰ ἀφηνιάζουσι. Γιὰ τὴν πραγματικὰ ἀφηνιασμὸς ἀπρεπῆς καὶ κάτι παραπάνω εἶναι ἡ εἰσέλασις τοῦ βασιλικοῦ κομματισμοῦ στὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν ὁ Πρόεδρος του κ. Ζάννας, ἀποχωρήσας τῆς πολιτικῆς, δυνάμενος γιὰ πολλοὺς λόγους νὰ θεωρῆται ἐθνικὸς ἀνήρ καὶ νὰ προσφέρῃ κάτω ἀπὸ αὐτὴν τὴν ιδιότητα—τὴν σπάνιαν καὶ ἐν τούτοις ἀπαραίτητην σὲ πολλὰς περιπτώσεις—ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίαι στὸ ἔθνος, ἀφηνιαστικῆς, ὅταν τοῦ εἶπαν ἓνα πρῶτ' ὅτι οἱ βασιλικοὶ κατήρησαν γιὰ τὶς ἐπικείμενες ἐκλογὰς κομματικὸν βασιλικὸν ψηφοδέλτιον. Τὸ Δικαιητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ἐρ. Στ. ἀποτελοῦσαν ὡς ἐκείνη τὴν στιγμὴν ἐκλεκτοὶ Ἕλληνας καὶ Ἑλληνίδες, ἀδιαφόρως κομματικῶν ἀποχρώσεων, ποῦ ἡ πείρα καὶ ἀφοσίωσις τῶν συνετέλεσαν τόσο στὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τοῦ ἰδρύματος αὐτοῦ. Τώρα ἔγινε δόλοτα κομματικὸν καὶ ἡ ἐντύπωσις εἶνε ἐλεεινὴ καὶ στοὺς δικούς μας καὶ στοὺς ξένους.

Ἡ περίπτωσις τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Ἡ ἀποσχόλησις ηθεῖ, ὅταν ἡ περί-

πτωσή τους παρουσιάζει ἀνάγλυφα τὴν πραγματικὴν κατάστασιν. Ἐγίναν συντακτικὲς πράξεις μετὰ κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νὰ καθαρισθῇ τὸ Πανεπιστήμιον ἀπὸ ἐκείνων, ποῦ τὸ ἐμόλυναν συνεργασθέντες μετὰ τὸν ἐχθρόν. Καὶ οἱ ἀρμόδιοι νὰ τίς ἐφαρμόσουν κάμνουν δεκτοὺς αὐτοὺς ποῦ ἔπρεπε νὰ ἀποβάλλουσι καὶ θγάξουσι ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον τὸν Κακιδῆ, ποῦ θὰ μποροῦσε νὰ εἶνε ἡ προσωποποίηση τῆς ἀντιδράσεως ἐναντίον τῶν κατακτητῶν, τῶν Λούρων καὶ ἄλλων. Οἱ συντακτικὲς αὐτὲς πράξεις ἀπὸ ὄργανον ἐθνικῆς ἐξυπηρετήσεως μεταβλήθησαν σὲ ὄργανον προσωπικῶν παθῶν. Ἔτσι τὸ ζήτημα ἔχει μεταβληθῆ ἀπὸ Πανεπιστημιακὸν σὲ ζήτημα Κυβερνητικόν.

Ἡ Βόρ. Ἡπειρος Ἐπειτα ἀπὸ τὸν πρῶτο Παγκόσμιο πόλεμο οἱ σύμμαχοι μὲ τοὺς ὁποίους μαζί πολεμήσαμε τοὺς Τούρκους μᾶς ἐγκατέλιπαν στὴν ἀγριότητα τῶν ἐχθρῶν μας καὶ ἡ Ἑλλάδα τῆς Ἀνατολῆς χάθηκε. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν δεύτερο παγκόσμιον πόλεμο οἱ σύμμαχοί μας νομιμοποιοῦν τὴν Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση ποὺ ἐξολοθρεύει τὸν Ἑλληνισμό τῆς Βορ. Ἡπείρου. Οἱ λεπτομέρειες εἶνε περιττές. Ἀρκεῖ νὰ γίνουμε ἡ ἡχώ τῶν λόγων τῶν ἰδίων τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν συμμάχων μας, ποὺ τόσο συχνὰ ἐπανελάθαν, ὅτι στὴν εἰρήνην πρέπει νὰ μὴ λησμονηθῇ ἡ θέληση τῶν νεκρῶν τοῦ πολέμου καὶ νὰ τοὺς συστήσουμε νὰ σκεφθοῦν ποιά εἶνε ἡ θέληση τῶν στρατιωτῶν μας, ποὺ ἔμειναν νεκροὶ στὶς κορυφές τῶν βουνῶν τῆς Βορ. Ἡπείρου γιὰ νὰ ὑπενθυμίζουν σὲ ὄσους ἔχουν τὸ ἐνδιαφέρον νὰ τὸ μάθουν, ὅτι ἂν αὐτοὶ νηστικοὶ γυμνοὶ καὶ ἄοπλοι σχετικὰ μὲ τὸν ἐφοδιασμό τοῦ ἐχθροῦ νίκησαν, αὐτὸ ἔγινε μόνο καὶ μόνο γιατί ὁ ἀγώνας ἦταν γιὰ ἐδάφη Ἑλληνικά.

Ἄκατανόητη ἐπίεικία ἀπέναντι τῶν δοσιλόγων. Ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ τιμωρηθῇ ἀμείλικτα τὸ ΚΚΕ δὲν καταλαβαίνουν, ὅτι μιὰ τέτοια τιμωρία μένει χωρὶς ἠθικὴ δικαίωση ἂν δὲν τιμωρηθοῦν αὐστηρότερα ἐκεῖνοι ποὺ συνεργασθῆκαν μὲ τὸν ἐχθρὸ καὶ ἐπομένως χάνει ὅλη τὴ σκοπιμότητα τῆς. Ἄν ἦσαν πολιτικώτεροι καὶ δικαιοῦτεροι θὰ ἄρχιζαν ἀπὸ τοὺς δοσιλόγους, ποὺ σὰν πιὸ μορφωμένοι καὶ πιὸ εὐκατάστατοι μποροῦσαν εὐκολώτερα νὰ κάνουν ἐκεῖνο ποὺ ἔπρεπε καὶ μόνο ἔπειτα ἀπὸ αὐτοὺς, ἀδιάβλητοι πλέον ἀπὸ τὴν κατηγορία γιὰ ταξικὴ δικαιοσύνη θὰ προχωροῦσαν στὸν ἐξαγνισμό τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία, ὅτι ἡ συνεργασία μὲ τὸν ἐχθρὸ δὲν ἔχει ἀκόμα ἐξίλασθῆ ἰδιώτες ποὺ ὁ καθένας μας γνωρίζει προσωπικὰ πὸς συμβίβασαν τὰ συμφέροντά τους μὲ τὴν κατοχὴ, κρατικοὶ λειτουργοὶ ποὺ χρησιμοποίησαν τὸ ἀξίωμά τους ἐναντίον τῶν

αἰσθημάτων καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ, ἀξίωματικοὶ ποὺ μποροῦσαν νὰ χρησιμοποιήσουν ἀποδοτικώτερα τὶς πολεμικὰς τοὺς ἰκανότητες στὴν Ἡπειρο ἢ στὸν Παρνασσὸ βρέθηκαν μὲ γερμανικὸ ὄπλο στὸ χέρι. Οἱ Ἐαμίτες χτύπησαν Ἑλληνες ποὺ κατὰ τὴν κρίση τους ἦσαν ἐχθροὶ τοῦ λαοῦ· οἱ δοσίλογοι κάμαν ἀκριβῶς τὸ ἴδιο. Κοινὸ τους ἔγκλημα εἶνε ὅτι χτύπησαν Ἑλληνες. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι ἄρχισε πρῶτα τὸ Κ.Κ. καὶ κανεὶς δὲν θὰ εἶχε ἀντίρρηση γιὰ τὴν τιμωρία τῶν ἀρχηγῶν του. Τὸ νὰ τιμωροῦνται ὅμως ὄχι αὐτοὶ ἀλλὰ οἱ ὄπαδοί τους, ποὺ ἐνεργοῦσαν χωρὶς δική τους πρωτοβουλία καὶ νὰ μένουν ἀτιμώρητοι ἐκεῖνοι ποὺ ἀπὸ δική τους πρωτοβουλία καὶ συμφέρον ἔδρασαν εἶνε φυσικὰ ἀπαράδεκτο.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ :

Ἐλάβαμε :

- 1) Ν. Κ. ΛΟΥΡΟΥ, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: «Ἡ Ὑγειονομικὴ Ὅργανωση τῆς Χώρας - Ἐνα σχέδιο» περιέχει καὶ μιὰ περίληψη στὰ Ἀγγλικά καθὼς καὶ τὸ πόρισμα τῶν ἀποφάσεων τῆς τελευταίας διασκέψεως τῆς Διεθνούς Ὁργανώσεως Ἐργασίας. Ἀθήνα, 1944. σελ. 236.
- 2) Κ. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΑ, «Ἡ Λογία Παράδοσις καὶ ὁ Δημοτικισμός». Ἀθήναι, 1945, σχ. 16ον σελ. 40.
- 3) Π. Ν. ΜΑΤΣΗ, Δ) τοῦ Ὑπ. Ἐφοδιασμοῦ: «Οἱ Ἑλληνικοὶ Οἶνοι» (Πρόλογος Ἄνδρ. Λαμπροπούλου). Ἀθήναι 1945, σελ. 32.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ.—Εἰς τὸ προηγούμενο τεύχος μας, ἀριθ. 16-17 τοῦ μηνὸς 8]δρίου ἐ.ἔ. καὶ εἰς τὴν «Βιβλιοκρισίαν» (σ. 319) ὑπὸ τὸν τίτλον «Τρεῖς σταθμοὶ μιᾶς πορείας», 3ος στίχος ἐκ τῶν ἄνω, νὰ γραφῇ «Ἡρ.» ἀντὶ «Ὅρ» Ἀποστολίδης· εἰς τὸν 2ο στίχο ἐκ τῶν κάτω, ἀντὶ «δυσχεῖρις» νὰ γραφῇ «δυσχεῖρωτος» ἐπίσης, εἰς τὸ τέλος νὰ προστεθῇ: «Ἑλληνοπρέπεια» δὲ λέγοντες, ἐννοοῦμε τὴν ἀντίληψη, ἡ ὁποία ἀνάγει τὰ πάντα, θεοὺς καὶ καὶ δαίμονας, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀτομικῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου.